

Liisa Juhantalo
TAIDE HOITAA

Sairaalapelkoja? (lainaus sivuilta 74–75)

Taiteen keinoin voi myös suoranaisesti kertoa siitä, että pelottaa mennä lääkärin vastaanotolle. Kankaanpään Taidekoulun stipendiaattinäyttelyssä oli esillä marraskuussa 2006 kaksi pikku nojatuoleissa istuvaa hahmoa, jotka tekijänsä Kaisa Oikarisen mukaan ovat ”Virkattu Tohtori Pahaperseen vastaanotolla”. Puhekuplissa lukee ”Minua pelottaa”. Pelko sairaalaympäristöä kohtaan on monella hyvinkin konkreettinen. Pelkoja lepuuttavia huumorin murusia toivoo mielellään taideteoksiin, joskin myös moniin arjen hoitotilanteisiin. Sama tekijä on maalannut ”Korjaamon”, jossa muun muassa konkreettisesti parsimalla hoidetaan toista ihmistä – ja ”Pirun”, joka pikkupirujen virnistäessä vieressä kuristaa toista pirua. Herkkähipiäiset katsojat voivat moralisoida raakaa kuvaa, mutta jos rohkenee jatkaa, symbolitasojen oivaltaminen tuo tarkasteluun taideteoksen kerroksiset spiraalit. Katsoja syventyy pahalta vaikuttavaan kuvaan kuin romaaniin tai raamattuun.

Sarja B, Raportit 5/2007

ISSN 1457-0696

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Pori 2007

Kannen kuva: Titta Valla, Oleminen, 2006 syanotypia © Titta Valla

SISÄLLYS

Esipuhe.....	4
1 Johdanto	5
2 Tutkimuksen tausta	6
2.1 Ilmiö ajassa, taide Suomen hoitokulttuurissa.....	7
2.2 Hoitava ympäristö.....	9
2.3 Taide ja kulttuuri osana hoitokäytäntöjä.....	11
2.4 Hoitavan taiteen edistämishankkeiden esteitä	13
2.5 Taidehankkeita suomalaisissa sairaaloissa	15
2.6 Satakunnan sairaaloiden julkisia teoksia	17
2.7 Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen hankkeita laitospäristöissä.....	18
3 Tutkimusprosessi	21
3.1 Tutkimuksen kimmokkeita	21
3.2 Ennakkokyselyjen tulos	22
3.3 Näyttelyn rakentuminen.....	24
3.4 Toiminnallinen vaihe: työt esille	25
3.5 Kiinnostavia teoksia, jotka jäivät toteutumatta.....	30
4 Tutkimusmenetelmä.....	31
5 Tuloksia keskeisistä teemoista	35
5.1 Vastauksista	35
5.2 Hoitavan taiteen määrittelyä	36
5.3 Henkilökunnan, potilaiden ja taiteilijoiden ajatuksia hoitavasta ympäristöstä.....	38
5.4 Hoitavia esteettisiä kokemuksia taiteilijoiden näkemyksinä	41
5.5 Taiteilijoiden itseään hoitaviksi kokemia taideteoksia ja teemoja.....	44
5.6 Hoitoa estävät tai haitalliset teokset.....	52
5.7 Taide älyllisenä haasteena.....	55
5.8 Runsaasti palautetta saaneet teokset	57
5.9 Taiteilijoiden ehdottamia jatkotoimenpiteitä	65
6 Yhteenvetoa – tulevaisuuden sairaalamaisema ja taide	68
6.1 Positiivinen taiteen arki.....	68
6.2 Taiteen itseisarvo – nykyculttuurissa unohdettu elämänarvo?	72
6.3 Taide sairaalamiljöössä – kipuilua vai lohtua, tuskaa vai huumoria	74
6.4 Utopioista konkretiaan, hankeoraita nousemassa	75
6.5 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rooli	78
6.6 Taide hoitamaan terveydenhoitoalan ammattilaisia.....	79
6.7 Idealisti antaja – nuuka jakaja.....	80
Lähteet.....	84

LIITTEET

Esipuhe

Tutkimus on Satakunnan ammattikorkeakoulun minulle vuonna 2006 myöntämä osa-aikainen tutkimustyö, jonka pohjana olleen Taide hoitaa -näyttelyiden sarjan käytännön järjestelyt olivat työläät. Kiitokset virallisten lupien myöntämisestä ja näyttelytiloista sekä yhteistyöstä seuraaville laitoksille ja yhteistyökumppaneille:

Satakunnan keskussairaala

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala Pori

Kankaanpään Kuntoutuskeskus

Kankaanpään Kuntoutus

Kankaanpään mielenterveyskeskus

Kankaanpään pääterveysasema.

Näyttelyihin osallistuneille taiteilijoille kiitokset teoksista, kuljetuksista, vastauksista, keskusteluista ja yhteydenotoista ja, erikseen, lahjoittajille teoslahjoituksista. Osallistuneiden taiteilijoiden luettelo on liitteessä 5. Kiitokset myös kysymyksiini vastanneille aktiivisille katsojille, nimettömiksi jääneille henkilökunnan ja potilaiden edustajille. Satakunnan ammattikorkeakoulu vakuutti teokset, mistä myös kiitos.

Työni eri vaiheissa olen keskustellut kollegani, kuvataideterapeutti FM Päivi-Maria Hautalan kanssa. Hyviä kommentteja ovat antaneet Satakunnan taidetoimikunnan pääsihteeri Risto Ojanen sekä sisareni, kaupunginarkkitehti Maija Anttila. Siviilipalvelusmies Konsta Huusko on avustanut vastausten litteroinnissa, SAMKIn atk-vastaava Ari Peltoniemi ja poikani Juho Juhantalo tietokoneen tukihenkilöinä. Työn viime vaiheita on kriittisillä kommentteillaan vauhdittanut suunnittelija Anne Sankari. Hän on uskollisesti tukenut minua, kun sairastumiseni on useita kertoja katkaissut työskentelyäni.

Kaikkiaan hanke on sisältänyt yhtä paljon käytännön työtä kuin varsinaista tutkimustyötä. Kokemuksena se on antanut itselleni aavistuksen tutkijan unelmien ja raa'an työn välisen ison kuilun todellisuudesta.

1 Johdanto

Taide hoitaa -hanke oli Satakunnan ammattikorkeakoulun rahoittama toiminnallinen tutkimus, jossa kokeiltiin taiteen ja taiteilijoiden tuomista lähemmäs hoitokulttuurin eri sektoreita. Kuusi erilaista hoitoalan miljöötä Satakunnassa sai vierailevan taidenäyttelyn 1.8.–30.9.2006.

Tutkimuksessa tuotiin sarja taideteoksia hoito- ja kuntoutusyksiköihin lähelle potilaita ja henkilökuntaa Kankaanpäässä ja Porissa. Näyttelyhankkeen kautta halusin tutkia, mikä merkitys taiteen läsnäololla voi olla hoitavana osatekijänä laitospäristöissä. Jokaisessa laitoksessa oli ennestäänkin esillä taidetta. Tutkimuksessani oletetaan lähtökohtaisesti, että taiteen olemuksesta voidaan erottaa käsitteenä oma hoitavan taiteen osa-alue. Toisena lähtökohtaisena ajatuksena on käsitys siitä, että ihminen on psykofyysinen kokonaisuus.

Tutkimuksen juuret -luvussa kuvaan henkilökohtaisia motiivejani tutkia aihetta ja kartoitan taustoja: miten Suomessa on taidetta esillä sairaaloissa ja millaisena nähdään hyvä hoitava ympäristö? Kolmannessa luvussa kuvailen tutkimusprosessia. ja neljännessä esittelen tutkimusmenetelmää. Viidennessä luvussa esitän tuloksia keskeisistä teemoista. Lopuksi kokoan yhteen työn kuluessa tärkeiksi kokemiani periaatteita ja näkemyksiä, jotka tulevaisuuden hoitoympäristöissä voisivat tulla huomioituiksi.

Tekstin seuraamisen kannalta lukijan on hyvä tietää, että tutkimukseen osallistuneiden vastaukset erottuvat kursivina; lainaukset läheteoksista on sisennetty ja teksti on niissä pienempää. Valokuvat ovat tekijän, ellei toisin mainita.

Tutkimusta taidetoimintojen laajuudesta ja taidekokoelmista eri sairaalaympäristöissä ei Suomessa ole toistaiseksi tehty. Myönteisenä poikkeuksena 18.4.2007 ilmestyi Keski-Suomen sairaanhoitopiirin taidetoiminnan historiikki. Toimintoja ja aktiviteetteja järjestetään, mutta päivitetty tieto puuttuu. Myös tavoitteellinen valtakunnallinen ohjelma Terveyttä kulttuurista -hankkeen päätyttyä odottaa

tulemistaan. Asian edistäminen on kariutunut toistaiseksi edellisen peruspalveluministerin Liisa Hyssälän mukaan usean vastuutahon loukkuun. Stakes, sosiaali- ja terveysministeriö sekä opetusministeriö pystyvät hänen mukaansa siirtämään palloa toinen toisilleen.¹ Opetusministeriön Luovuustyöryhmän mietintö sisältää luovuuteen kannustavaa monipuolista pohdintaa, mutta ei jaa toimintaresursseja. Stakesin innovaatioaloite 7.6.2006² tai Terveysten edistämisen keskuksen tavoiteohjelma vuodelle 2007³ eivät sisällä esimerkiksi terveydenhoidon ja kulttuurin yhteishankkeita.

Ammattikorkeakoulujen tutkimuksen toivotaan palvelevan alansa opetusta ja käytäntöjä. Toivon tutkimuksen näyttelytoiminnan antaneen virikkeitä jatkoon, niin että vuorovaikutus hoitoalan ja taiteen tekijöiden välillä lisääntyy ja syntyy uusia hoitotilojen kauneutta vaalivia ja potilaiden hyvinvointia ja parantumista tukevia hankkeita.

2 Tutkimuksen tausta

Taide hoitaa -teema on kasvanut omassa henkilöhistoriassani ensin jo opiskeluaikaisena kiinnostuksena mielisairaitten taiteeseen.⁴ Toimiessani 1990-luvulla Kankaanpään Taidekoulun rehtorina vaikutin taideterapiakoulutuksen istuttamiseen taidekoulutusta täydentämään. Satakunnan ammattikorkeakoulun Täydennyskoulutuskeskuksessa on Kankaanpään kuvataiteilijakoulutuksen rinnalla toteutettu franchising-sopimuksella Euroopassa hyväksytty tutkinto kuvataideterapiassa, ja työtä tehdään koulutuksen kansallisen sovelluksen aikaansaamiseksi. Koulutusta johtaa kuvataideterapeutti Päivi-Maria Hautala

---

¹ Aamu-TV, YLE TV I 5.10.2006 klo 8.45–9.00 Haastateltavina ja sosiaali- ja terveysministeri Liisa Hyssälä ja Merja Isotalo Terveyttä kulttuurista verkoston sihteeri.

² <http://info.stakes.fi>

³ <http://www.health.fi/content/files/Toimintasuunnitelma2007.pdf>

⁴ Rekola, Liisa, Mielisairaitten taide. Taidekasvatuksen harjoitustyö, jota varten luin muun muassa alan perusteoksiin kuuluneen Leo Navratil: Schizophrenie und Kunst sekä haastattelin taidemaalari Rafael Wardia Nikkilän sairaalan taidekerhotoiminnasta.

ensimmäisen kuvataideterapiakoulutuksen vetäjän Sisko Miettisen siirryttyä jatkamaan työtään yksityisenä ammatinharjoittajana.

Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataideterapian kesäkouluja on toteutettu jo 12 vuoden ajan; ammatillisissa erikoistumisopinnoissa on toteutunut kaksi pitkää 80 opintoviikon kokonaisuutta yhteistyössä englantilaisen Hertfordshiren yliopiston kanssa. Pyrkimyksenä on ollut kuvataideterapiakoulutuksen kautta kehittää taiteen ja sosiaalialan vuorovaikutusta, mikä on säteilyt vähitellen taidekulttuurin ajattelutapojen avaamista suomalaiseen terveydenhuoltoon.

Taide hoitaa -hankkeen käynnistymisvaiheessa aktiivisen verkostotutkimuksen mahdollisuus sosiaali- ja terveysalan kanssa tuli esiin keskustelussa SAMKin sosiaali- ja terveysalan toimialajohtaja Inkeri Ruuskasen kanssa. Hän välitti tietoa toimintatutkimuksestani henkilökunnalleen.

Niinpä tässä olisi mahdollisuus myös jollekin SOTEn opiskelijalle tarttua tilaisuuteen ja lähteä esimerkiksi tekemään kyselyä asiakkailta/potilailta tai henkilökunnalta. Toivon, että joku syttyy mielenkiintoiselle avaukselle – ollaanhan tutkittu myös huumoria hoitotyössä miksei taidetta hoito- ja hoivatyössä satakuntalaiseen malliin.⁵

Kiinnostuneita ei tässä tilanteessa ilmaantunut, vaikka terveydenhoitoalan opiskelijat ovat Porissa kokemukseni mukaan aidosti avoimia taiteelle. Opiskeluympäristöön on sijoitettu kiintoisia ja kiehtovia teoksia. Olen kuullut useiden opiskelijoiden kertovan myönteisistä kokemuksistaan opiskeluympäristön taideteoksiin.

2.1 Ilmiö ajassa, taide Suomen hoitokulttuurissa

Hankkeesi on Satakunnan sairaanhoitopiirin potilaiden ja henkilöstön puolelta katsottuna erinomainen – sille menestystä!⁶

---

⁵ Toimialajohtaja Inkeri Ruuskasen Porin sosiaali- ja terveysalan opiskelijoille ja osastonjohtajille lähettämä sähköpostiviesti ”Sote-opiskelijat ja taideprojekti”, 17.1.2006

⁶ Satakunnan keskussairaalan johtaja Ahti Piston sähköpostiviesti 16.2.2006

Tutkimukseni lähti tarpeesta käsitellä toimintatutkimuksella kuvataiteen mahdollisuuksia tukea hoitoa laitospäristöissä. Sairaaloiden hoitokulttuurikäytännöt ovat sidoksissa omaan aikaansa ja vallitsevaan kulttuuriin. Kuultuani kuvataideterapiaa opiskelleelta Jaana Aaltolalta kuvailun intialaisesta yksityislääkärin vastaanotosta, joka oli täynnä värikylläisiä maalauksia, mielikuvat ja kysymykset siitä, mitä hoitava taide voisi olla ja antaa meille, lähtivät kytemään mielessäni yhä voimakkaammin.

Yhteiskunnallista keskustelua aiheesta on viime vuosikymmenellä vilkastuttanut muun muassa Unescon maailmalaajuinen hanke Terveyttä kulttuurista. Hanke toteutettiin Suomessa kulttuurin ja sosiaali- ja terveysalan vuorovaikutteisena projektina vuosina 1990–2003. Aloituseminaarissa Hanasaassa professori Matti Bergström analysoi taiteen parantavaa vaikutusta vuonna 1994:

Taide ei ole ainoastaan avuksi vaan se on välttämättömyys sisäisessä kehityksessämme. Sitoessaan pelkoja ja epävarmuutta taide vaikuttaa eheyttävästi aivotointoihin ja näiden kautta myös keskeisiin elintoimintoihimme.⁷

Hanna-Liisa Liikasen väitöskirja Taide kohtaa elämän oli ensimmäisiä sairaaloiden kulttuuritoiminnan kartoituksia Suomessa. Väitös osoittaa, että monet käytännön rutiinit vallitsevassa hoitokulttuurissa sulkevat taiteen ulos hoitoympäristöistä.⁸

Päivälehtiä lukiessa voi havaita taide-esitysten lisääntyneen sairaaloissa ja hoitolaitoksissa. Samanaikaisesti taidemaailmassa tapahtuu liikehdintää museoista ja gallerioista arjen ympäristöihin. Etsitään uusia yleisöjä ja uusia vuorovaikutteisuuden muotoja. Yhteisötaide, performanssit ja katoavan taiteen ilmiöt ovat muotoutuneet taiteen uusiksi ilmiöiksi. Erityisryhmien taideharrastukset otetaan entistä monipuolisemmin huomioon ja taiteen ja terveyden ympärillä käytävä keskustelu on herättänyt kiinnostavaa seminaaritoimintaa.

Alan asiantuntijoita koonneita keskustelufoorumia ovat olleet muun muassa Norjassa Folkhälsanin seminaari Konst och hälsa 8.5.2006⁹ ja Kiasmassa järjestetty

---

⁷ Lääkärilehti 1994;49(28):2786

⁸ Liikanen 2003,10.

seminaari Rohkeus, ilo, kriittisyys 17.5.2006¹⁰, joka sai jatkoa Eduskunnassa 22.11.2007 järjestetyssä seminaarissa Taiteen paikka, taide hyvinvointiyhteiskunnan uudistamisessa. Myös muun muassa Ruotsissa on toimeenpantu projekteja, esimerkiksi Kultur för hälsa 7.11.2006.¹¹

Valtakunnallista ohjelmaa sairaaloiden kulttuuritoiminnoista odotellessa sairaaloiden taideprojektien kehittäminen on ollut enimmäkseen aktiivisten taiteilijaseurojen tai yksityisten henkilöiden kiinnostuksen varassa. Kuvataideterapiaa potilaille tarjonneet psykiatriset sairaalat lienevät edelläkävijöitä ajattelussa, joka painottaa kuvan hoitavia ulottuvuuksia. Potilaiden hoitoon on taideterapiaa ollut tarjolla muun muassa Nikkilässä, jossa taideterapian suomalaista pioneerityötä on tehnyt taiteilija Rafael Wardi. Psykiatri Ilkka Taipale on toiminut aktiivisesti tuoden Kellokosken sairaalan miljööseen useita taideprojekteja. Puhelinkeskustelussa syksyllä 2007 Ilkka Taipale kertoi suunnittelevansa seminaaria, jossa kampanjoitaisiin laaja hanke taidetta sairaaloihin vuonna 2008. Kiasman projekti Taide hyvinvointiyhteiskunnan uudistamisessa (THU), 2006–2016 sisältää luovan talouden lisäksi myös sosiaali- ja terveyspolitiikan ja kulttuurin kysymykset. Pitkäjänteinen projekti tähtää toivottavasti konkretiaan, koska sen tavoite on ”kartoittaa taiteen ja kulttuurin mahdollisuuksia arjen hyvinvoinnin edistäjinä”.¹²

2.2 Hoitava ympäristö

Arkkitehti Juhani Pallasmaa siteeraa rakentamisen filosofiaa pohtiessaan ympäristöpsykologian uranuurtaja Edward T. Hallia, joka on selvittänyt tilankäytön tiedostamattomia ja kulttuurisidonnaisia mekanismeja. Hallin mukaan länsimaisella ihmisellä on taipumus erottaa kulttuurin aineelliset ja henkiset ilmentymät toisistaan. Kuitenkin nämä punoutuvat täydellisesti toisiinsa:

---

⁹ <http://www.folkhälsan.fi>

¹⁰ <http://www.kiasma.fi>

¹¹ Projekt SKA – IDEA plant 2006, http://www.ideaplant.com/Projects/SKA/kultur_for_halsa.htm

¹² Kiasman tiedotemoniste 22.11.2007 Taide hyvinvointiyhteiskunnan uudistamisessa (THU 2006–2016)

Vahvuutta ja suorituskyyä arvostavalle kulttuurillemme tyypillisesti on työympäristön ominaisuuksiin kiinnitetty enemmän huomiota kuin hoitoympäristön ominaisuuksiin potilaan ja hänen paranemisensa kannalta.¹³

Tiedostamaton ajan henkinen ilmapiiri ohjaa suunnittelua. Päätökset, joita hoitavista ympäristöistä tehdään, liittyvät länsimaissa vallitsevaan ihmiskäsitykseen, joka on erottanut ihmisen fyysisen puolen henkisestä. Lauri Rauhala korostaa, että

meiltä on puuttunut filosofinen perinne, joka olisi osoittanut, että keho ei ole hengen vastustaja vaan yhteistyökumppani.¹⁴

Alvar Aallon Paimion parantolan sanotaan olevan paranemisen ja toiveikkuuden vertauskuva. Aalto oli suunnitteluaihanaan potilaana ja koki, että potilaan kokemusperspektiivi poikkeaa ratkaisevasti hoito- ja hallintohenkilökunnan tai vierailijan kokemuksesta. Aalto päätyi ajattelemaan, että suunnittelun kohteena tulisi aina olla ”ihminen heikoimmillaan”¹⁵. Näin korostuvat turvallisuuden, viihtyvyyden, mielekkyyden ja kotipaikan tunteen kokemukset. Taiteen mahdollisuuksia auttaa hoitoympäristöä on tässä tutkimuksessa lähestytty samasta perspektiivistä: taiteilijat tekivät hoitavat teoksensa lähtökohdasta ”*jos olisin potilaana sairaalassa, millaista taidetta haluaisin katsella*”. Ymmärtääkseni vallalla olevat hoitoalan ammattilaisten näkemykset sairaalamiljöön tilojen luonteesta hyväksyvät tilasuunnittelun, jossa hyvinvointia on kylmänvalkoinen laitosmainen ja koneellistettu ympäristö.

Ympäristön pinta- ja syvärakenteiset merkityssisällöt voivat olla hyvinkin ristiriitaisia. Esimerkiksi huipputeknologinen sairaalaympäristö, ostosparatiisi tai lentoasema saattaa pohjimmiltaan viestiä elämänpelosta, alistamisen tai funktionaalistamisen pakkomielteestä, tai suoranaisestä nekrofiliaista, viehtymyksestä kuolemaan. Hoitolaitosten passivoiva ympäristö, yhtä lailla kuin huvipuistojen ja kauppakeskusten ”teemaympäristöt” riistävät yksilöltä omaehtoiset kokemukset ja tunteet ja niiden myötä kokemisen ja minuuden autenttisuuden.¹⁶

---

¹³ Pallasmaa 2000, 108

¹⁴ Rauhala 2005, 36

¹⁵ Pallasmaa 2000, 112

¹⁶ Pallasmaa 2000, 107–108

Asenteet vaikuttavat rakentamiseen pitkällä aikajanelalla ja uudet hoitokäytäntöfilosofiat saavat odottaa toteutumistaan. Alvar Aallon ajatukset lienevät jääneet marginaaliin.

Tilan ja muodon fantasioimisen kyvyn sijaan arkkitehdin tulisi ensisijaisesti kyetä kuvittelemaan inhimillisiä tilanteita, opetti Aulis Blomstedt. Kulttuurin tiedostamattomat syvärakenteet tuottavat ympäristömme ilmeen, nykyäänkin tilat ovat monesti negatiivisen, epäviihtyisän tai kylmän teknologisen ajattelun tuloksia. Inhimilliset tekijät voivat toisaalta korvata monia ympäristön puutteita.²³

Läänintaiteilija Ilona Silenti on perehtynyt Terveyttä kulttuurista -projektin osana Uudenmaan taidetoimikunnan projektityönä hoitolaitosten tilasuunnitteluun. Hänellä oli visiona kehittää kokeellista laboratoriotilaa, joka tavoitteli uutta lähestymistapaa terveyteen. Ajattelu poiki vuonna 2005 näyttelyn Sosiodesign – Kohtaamisen tilassa, jonka taideteokset oli tarkoitettu ihmisten kohtaamisen välineiksi eikä perinteiseen katseluun, kuten tässä tutkimuksessa.¹⁷ Satakunnassa tavoittelin turvallista ja perinteistä näyttelytapautumaa, joka olisi mahdollisimman monen katsojan hyväksymä.

2.3 Taide ja kulttuuri osana hoitokäytäntöjä

Pohdiskelu taiteen sidonnaisuuksista ja vapaudesta liittyy mielikuviin, joita sairaalaympäristössä asetetaan näkymättöminä normeina sille mitä voidaan esittää, mitä ei. Eettiset ja esteettiset arvot muotoutuvat erilaisissa sosiaalisissa yhteisöissä kunkin yhteisön maailmankuvien mukaan.

Taiteen kentän luovuus ja sairaanhoidon toimenpidekeskeisyys ovat vaikeasti yhdistettävissä saumattomaksi yhteistyöksi.¹⁸

Taideteoksen vaikutus katsojaan on subjektiivinen ja riippuu hänen tunnevireestään, elämäkatsomuksestaan, kokemuksestaan ja monesta muusta seikasta. Taiteen vaikutus katsojaan onkin paljon ongelmallisempi kysymys kuin taiteilijan vaikutus teokseensa.

---

¹⁷ Silenti 2005

¹⁸ Liikanen 2003, 154

Taiteen voimapotentialiaali on kiistaton. Luovan taiteellisen työn soveltaminen hoitokulttuuriin aktivoi kysymyksiä taiteen keinoista, tavoitteista ja merkityksistä. Eettisesti painottunut tavoitteenasettelu tulee olemaan suuri haaste nykytaiteilijalle. Mielestäni on analysoitava suojattoman ihmisen ja taiteen välistä suhdetta; rumuuden, realismin ja kauneuden merkitystä ihmisen hyvinvoinnille. Voimakkaat taidekokemukset saattavat olla potilaille voimia kuluttavia ja uuvuttavia. Tulisi siis löytää välttämättömän levon ja virkistykseen tasapaino.¹⁹ Taiteilijan ja henkilökunnan yhteistyö on tärkeää. Kuvataide voi tarjota potilaille ja henkilökunnalle yhteisiä elämyksiä. Mietin vain, kuinka monessa sairaalassa toimii vuoropuhelu ja onko siitä kukaan vastuussa. Mielenterveyden keskusliiton johtaja Pirkko Lahti painottaa sitoutumista kulttuurityöhön sairaalassa:

Meillä saattaa olla laitoksia, joiden seinät ovat täynnä upeita taideteoksia, mutta meillä ei ole laitoksen sisällä minkään asteista ”taiderataa” joka aktivoisi potilaita ottamaan selville, mistä näissä taideteoksissa on kysymys.²⁰

Tässä kiteytyy mielestäni henkisen ilmaston problematiikka työpaikoilla laajemminkin. Hektisestä työkulttuurista puuttuvat taiteen kätilöt, jotka virkistäisivät keskusteluillaan ja toimillaan yhteisöä. Ei ole itsestään selvää, vaatiiko tällainen työ edes tilojen käyttötarkoitusten muutoksia.

Lyhyt kahvikeskustelu Kankaanpään Kuntoutuskeskuksen työryhmässä herätti ajatuksen omasta kulttuuritilasta, johon voitaisiin koota ja keskittää laitoksen kulttuuriharrastuksia ja taidetarpeita. Paikka voisi olla oman näköisensä perinnehuone. Riggert Munsterhjelm esittää samanhenkisen ajatuksen erityisistä kulttuuritarkoituksiin suunnitelluista tiloista sairaalassa. Tilat voisivat fyysistenkin ominaisuuksiensa puolesta edistää henkistä ja ruumiillista rentoutumista.²¹

---

¹⁹ Munsterhjelm 2002, 1

²⁰ Lahti 1998, 28

²¹ Munsterhjelm 2002

Toisaalta sairaala-arkkitehtuurilla kokonaisuutena on haasteita kehittyä potilaan hyvää oloa edistävään suuntaan. Esimerkiksi Satakunnan keskussairaalan talvipuutarharha²² on vaikuttava viherkeidas ulkotiloista näkyvine kivi- ja vesiaiheineen. Jostain syystä se henkilökunnan kertoman mukaan on useimmiten tapahtumaton ja tyhjä.

2.4 Hoitavan taiteen edistämishankkeiden esteitä

Kulttuurin osa-alueet ovat niin ihmisyhteisöissä kuin yksilöiden tajunnassakin jatkuvassa muutoksessa. Jokainen merkityksenanto, jokainen uuden tilanteen ja ihmisen kohtaaminen on mahdollisuus muuttaa kokijan pelikenttää. Kokijan herkistyminen uuteen riippuu siitä, kuinka keskeisessä tai toisarvoisessa asemassa hänen maailmankuvassaan nyt kuvatut hoitavan taiteen ilmiöt ovat.

Merkitsevyyden aktualisoitumista yksilön kohdalla säätelevät ne kontekstit, tulkinnat ja tulkitukset, jotka ovat hänen elämänsä historiaansa. Minäkuvaan sisältyvien horisonttien aktivoitumista säätelee tunnedynamiikka, joka sisältää kaikki asteet asiasisältöjen säteilyvoimasta vääristyneeseen maailmankuvaan. Vakiintuneet hoitokulttuurin normit ja käytännöt sisältävät niin yksilötasolla kuin yhteisöjen hierarkiassa tiedostamattomia todellisuuksia, jotka itse asiassa ovat lukkiutuneita ”totuuksia” siitä mitä keinoja on rikastaa hoitokulttuuria. Maailmassa vallitsevat epäsuotuisat tilat aktualisoituvat yhteisöjen kollektiivisessa subjektiviteetissa ja tulkitutuvat muutostarpeeksi.²³

Filosofi Lauri Rauhalan ajatukset voi kiinnittää moniin lähimenneisyydestä tuttuihin ilmiöihin. Optimistisesti ajatellen on jo toimintaa ja oivalluksia, joiden varassa on syntymässä entistä parempaa yhteistyötä taiteen kentän ja terveydenhoidon eri sektoreilla.

Terveydenhoitoalalla keskustellaan nykyään terveydenhoidon opetuksen puutteista ja alan erityisosaamisen luomista keinotekoisista rajoista. Yhteiset ammatilliset linjat eivät ota kirkastuakseen.

---

²² Kirjoitusvirhe kysyy onko kyseessä talvipuutarharha. Tekijän kommentti oman lyöntivirheensä tuomasta uudesta merkityksestä

²³ Rauhala 2005, 114–118

Kysyä voi myös, miksi me juhlapuheissa puhumme kokonaisvaltaisesta terveydestä, jos emme sitä toteuta? Meillä on edelleenkin ruumiin ja mielen sairaalat. Kummassakin hoidetaan vain tiettyjä osaelementtejä.²⁴

Pysyvä vaikutus hoitokäytäntöjen kulttuurin muutoksiin saadaan hitaasti ja koulutuksen kautta. Lääkäreiden ja hoitohenkilökunnan koulutukseen ei ole sisällytetty taiteeseen kytkeytyvää osakokonaisuutta – ainakaan pakollisiin opintoihin. Lähihoitajien koulutuksessa on kulttuurin liittyviä jaksoja; Parantava taide -oppikirja lähi- ja perushoitajille ilmestyi vuonna 2001.²⁵ Lääkärilehti julkaisee silloin tällöin artikkeleita taidetta tekevien lääkärien näyttelyistä tai lääkärien kirjoituksia taiteesta.

Suomalaisessa suunnittelukulttuurissa tuotamme paljon tekstejä, joissa painotetaan taiteen syvällisesti virkistävää merkitystä ihmiselle ja taideterapian arvoa ihmistä eheyttävänä hoitona. Laaditaan strategioita ja hyvää tarkoittavia suunnitelmia, jotka jäävät ainiaaksi paperille tai sähköisinä ”etteriin”. Hyvän hoitavan teoksen tahtominen, tilaaminen ja toteutus on vaikeaa hallinnossa toimiville esittelijöille ja päättäjille. Alitajuntaan iskostuneet käsitykset työn vaatimasta rahoituksen taisteluprosessista laittavat esittelijät epäröimään ja päättäjät pakenemaan vastuutaan tilaajina. Hoitoon liittyvät toimenpiteet koetaan aina ensisijaisiksi, ja siihen hoitoalan laitosten budjetin sijaluvut päättyvätkin. Hoitokulttuurin filosofisen keskustelun voi tulevaisuudessa toivoa vaikuttavan kokonaisvaltaisen hoitokäsityksen kehittymiseen niin, että esteettiset näkökohdat otetaan huomioon laitosten vuosisuunnittelussa. Taiteilijoiden uskallus tehdä aloitteita on myös mielestäni heikko. Taiteilija ei nauti sellaista yhteiskunnallista arvostusta, jolla ajettaisiin läpi taidehankkeita. Rohkeat katsojiin iloa ja voimaa lataavat teokset jäävät syntymättä.

Tässä yhteiskunnassa on paljon taiteilijoiden arvostuksen puutteesta syntyvää alakuloa. Mikä on taiteilijan rooli yhteiskunnassa? En oikein tiedä, sivullisen rooli, jossa on omat etunsa. Tehdä 15 vuotta pitkää päivää ilman palkkaa, toimeentuloa... Ei se ainakaan helppoa ole, ja syrjäytymisen riski on suuri. Enemmistö elää hirvittävässä köyhydessä.

26

---

²⁴ Lahti 1998, 28

²⁵ Parantava taide, toim. Ukkola 2001

²⁶ Elina Merenmies – Ars Fennica 2007

2.5 Taidehankkeita suomalaisissa sairaaloissa

Muutamissa suomalaisissa sairaaloissa on taidekokoelmia ja joissakin toimii taidelainaamo. Liitän tähän muutamia esimerkkitapauksia. Tiedoista voi olla hyötyä, kun uusia taidehankkeita kehitellään sairaaloihin.

Helsingin Saskioiden Taidetta sairaaloihin -hankkeen toimijat ovat kampanjoillaan keränneet psykiatristen sairaaloiden viidelle osastolle Helsingin alueelle kymmenen vuoden aikana 200 taulua.²⁷ Kellokosken sairaalassa on toimintakeskus, jossa työryhmä kuvataideterapeutti Leena Paloheimon johdolla toteutti 1990-luvun alussa taideteosten hankintaprojektin. Sairaalan 75-vuotisjuhlavuoden juhlistamiseksi lähetettiin kirje Suomen taiteilijaseuran jäsenille. Kellokosken sairaalaan saatiin yli 100 työtä 1990-luvun alussa ammattitaiteilijoilta noin tuhannen markan nimelliskorvausta vastaan. Siviilipalvelusmiehet tekivät kehystystyötä. Myös arvokkaimpia potilaiden tekemiä töitä kehystettiin. Tavoitteena oli taidelainaamo. Kokoelma on luetteloitu ja kuvattu.²⁸

Helsingiläisessä yksityisessä Sairaala Ortonissa tehty työ on esimerkki monipuolisesti hoidetusta sairaalan miljöön huoltamisesta. Ortonin Gallerian näyttelyjen lisäksi sairaalan keräämät taidekokoelmat ovat esillä sairaalatiiloissa ja taiteilijoiden tallentamat veistokset ovat esillä Ortonin puistossa. Kuraattorina toimii taiteilija Petr Rehor. Ortonissa on myös toimitettu taidejulkaisuja. Sairaala sai vuonna 2005 taidetoimintaan Suomen Kulttuurirahaston ja Taiteen keskustoimikunnan apurahoja 12 000 €²⁹ Taidekriitikko Otso Kantokorven mukaan Galleria Orton on ehkä ainoa ammattimaisesti hoidettu sairaalagalleria koko maassa.³⁰

... Taide puolustaa tarpeettoman tärkeyttä ja vapauden vyöhykkeitä, jotka ovat tärkeitä ihmisen hyvinvoinnille sairaalassa niin kuin missä tahansa muuallakin elämässä.³¹

Lahden Taiteet ry:n kokoelman 55 teosta, edustavat lähinnä 1960- ja 1970-lukujen vaihteen kotimaista nykytaidetta. Kokoelman keruun priimusmoottorina toimi

---

²⁷ Pirkko Westerlund, puhelinkeskustelu 23.11.2006

²⁸ Paloheimo Leena, puhelinkeskustelu 23.11.2006

²⁹ Orton invalidisaatio.fi/galleria

³⁰ Saksa Markku, Taidegalleria, jolla on oma sairaala. Helsingin Sanomat 18.7.2006

³¹ Saksa Markku, Taidegalleria, jolla on oma sairaala. Helsingin Sanomat 18.7.2006.

taiteilija Osmo Lanu. Teokset sijoitettiin alunperin kaupunginsairaalan tiloihin. Sairaaloiminnan muututtua teoksia on palautunut takaisin taidemuseoon, ja niitä käytetään museon omassa näyttelytoiminnassa. Tampereen yliopistollisessa keskussairaalassa on laajat taidekokoelmat, joihin vierailijakin saa tuntuman heti avarissa aulatiloissa kulkiessaan. Jyväskylässä Keski-Suomen sairaanhoitopiirillä on pitkälti yli seitsemänsadan työn kokoelmat, kertoo taidehankintatoimikunnan pitkäaikainen puheenjohtaja lastenpsykiatri Hannu Olavi Piilinen. Hän pitää parhaana taiteen profiilia lujittavana eleenä sitä, että ennen ruoka- ja ravintolakeskuksen suunnittelua ja rakentamista taidetoimikunta osti suuren maalauksen. Tämän jälkeen valittiin suunnittelija ja tilat rakennettiin teoksen ehdoilla.³²

Taide on otettu osaksi sairaalan arkipäivää Turun yliopistollisen keskussairaalan uudessa T-sairaalassa. Marraskuussa 2003 käyttöön otettuun T-sairaalaan on tehty Suomen mittapuun mukaan huomattavat taidehankinnat, yhteensä 80 teosta 25 nykytaiteilijalta. Hankintojen arvo on yhteensä noin 60000 €. Kolme teosta on saatu sairaalaan suomenruotsalaista kuvataidetta edistävän Pro Artibus -säätiön kokoelmista.

Turussa haluttiin valita tiloihin sellaisia teoksia, joista voisi saada positiivista energiaa, mutta myös sellaisia teoksia, joiden avulla olisi mahdollista käsitellä vaikeitakin elämän rajallisuuteen ja yksinäisyyteen liittyviä tunteita, kertoo kuvataiteilija Minna Maija Lappalainen.³³

Kuvataiteen suunnitelmallinen nivominen sairaalan arkeen on meillä vielä uutta. Niin uutta, että kulttuuria Turun yliopiston hoitotieteen laitoksella opettava entinen läänintaitelija Tarja Lapila luonnehtii T-sairaalan kuvataidehankintoja suorastaan hämmästyttäväksi kulttuuriteoksi. Hänen mielestään tällaisen toiminnan pitäisi olla itsestään selvää yhteiskunnallista toimeliaisuutta. Lapilan mukaan taidekuvien sijoittaminen sairaala-arjen päivittäisten toimintojen ja huolien keskelle on erityinen

---

³¹ Hannu Piilinen, puhelinkeskustelu 4.4.2007

³³ TYKS lehdistötiedote 18.1.2005

haaste. Lapila uskoo, että T-sairaalaan tulee hoitotieteen arkipäivän kulttuuri - opintojakson opintokäyntien kohde.³⁴

Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiöllä on hallussaan Heidi ja Karl Henrikssonin rahaston varoin perustettu taidekokoelma, jota kartutetaan vuosittain. Teosten sijoituspaikkana ovat säätiön toimitilat ja Ruskeasuon koulu.³⁵

2.6 Satakunnan sairaaloiden julkisia teoksia

Sairaaloiden julkiset taideteokset ovat Suomessa usein perinteisesti liittyneet uudisrakennushankkeisiin. Ne ovat tällöin tyypillisimmillään aulatiloihin sijoitettuja monumentaalimaalauksia tai sairaalan julkisivuun toteutettuja julkisia veistoksia, jotka ovat syntyneet rakentamisen yhteydessä prosenttiperiaatteella.

Porissa Satakunnan keskussairaalan edustalla on vuonna 1990 valmistunut Ossi Somman, Pertti Mäkisen ja Reijo Paavilaisen monumentaalinen kiviveistos. Potilaiden hoidon kannalta monumentaalinen veistos ulkotilassa lienee marginaalinen. Monumenttiteoksia toteutetaan tukemaan julkisen tilan symboliarvoja. Pönäkkä rituaaliasenne on kirjoitettu yhteiskunnan rakentamisen kulttuuriin sisään: taide kruunaa uudisrakennuksen. Pakollinen esteettinen objekti tilataan, mutta monesti unohdetaan taidehankintojen jatkaminen. Syöpäosaston uudisrakentamisen yhteydessä Satakunnan keskussairaalaan on hankintoja tehty, kuten Seppo Keräsen ja Pentti Ojalan vaikuttavia luontovalokuvia O-rakennukseen. Lastenpsykiatrian tilojen uudistamisen yhteydessä tehtiin myös taidehankintoja, ks. s. 78.

Kankaanpään Kuntoutuskeskuksen rakentamisen yhteydessä toteutui tilaustyö ”Kipinät”, jonka Juhani Tarna maalasi aulaan vuonna 1991. Mielestäni Tarnan konstrukttiivisen abstraktin maalauksen rakenne ja värit säteilevät valoisaa voimaa ja katsoja aistii maalauksen koko tilaan välittämän positiivisen energian.

---

³⁴ TYKS lehdistötiedote 18.1.2005

³⁵ Vuolle & Hämäläinen-Forslund 2001, 5

Kankaanpään pääterveysaseman puureliefi ”Lemminkäisen aamulaulu” on rakentamisen yhteydessä toteutetun kutsusuunnittelukilpailun voittanut teos vuodelta 1986. Teoksen toteutuskustannukset sisältyivät terveyskeskuksen rakentamiskustannuksiin. Reijo Paavilaisen veistämä massiivinen puureliefi sijaitsee laboratorion kapeassa odotussalissa. Teoksen tarkastelun esteenä on ollut tilanahtaus. Laboratorion odotustilassa on ollut kokonainen tuolirivi vakituisesti teoksen edessä. Laativastaava Kaija Seppälä sijoitutti tuolit syksyllä 2007 toisin ja komea puureliefi avattiin tarkasteluun kokonaisena.

Satakunnan sairaanhoitopiirin Satakunnan keskussairaalan, Satalinnan sairaalan ja Harjavallan sairaaloiden taidekokoelmat on luetteloitu ja kuvattu marras-joulukuussa 2005. Kunkin tulosalueen johtajan sihteerillä on ao. kansio ja he ylläpitävät ja päivittävät tiedot. Rauman aluesairaalassa ei vielä ole vastaavaa tehty (peruskorjaus ja remontit), mutta asia hoidetaan kuntoon mahdollisesti vielä tänä syksynä. Taidehankintoja on yleensä tehty sairaaloiden uudis- ja peruskorjaushankkeiden yhteydessä. Hankkeista vastaavat rakennustoimikunta ja/tai huollon tulosalueen johtaja. Muista yksittäisistä taidehankinnoista vastaa sairaanhoitopiirin johtaja ja/tai tulosalueiden johtajat tai heidän määräämänsä henkilöt.³⁶

Tutkimukseni kohteena olleissa tiloissa on kaikissa taidetta, mutta kokoelmat koetaan hoitotyön keskellä marginaalisiksi. Kokoelmien hoidon selkeää vastuujakoa ei perustyön kiireiden keskellä kaikissa kohteissa ole. Taideostomäärärahojen puutteesta johtuen ei luettelointikaan välttämättä ole ajan tasalla.

2.7 Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen hankkeita laitosympäristöissä

Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen opetuksen kautta on aivan viime vuosina syntynyt hoitoalan ympäristöihin taidehankkeita ja toteutuksia. Taidekoulun maalaustaiteen kurssin harjoitustyöllä pyrittiin vuonna 2005 ehdotuksestani löytämään rauhoittava kokonaistilan värisuunnitelma Kankaanpään

---

³⁶ Ahti Pisto, sähköpostitieto 7.8.2008

Kuntoutuskeskuksen Huilimoon, jota voitaisiin testata hoitavan ympäristön kokeiluna. Suunnitelmien toteutukseen ei ollut varauduttu budjetissa, joten maalaustyö jäi toteutumatta ja värien vaikutusta ihmisen lepotilan maksimointiin ei ole toistaiseksi voitu tutkia.

Kritiikkitalaisuus. Taiteilija Olavi Suomela, kuvataiteen koulutusohjelmavastaava Matti Velhonoja ja Kankaanpään Kuntoutuskeskuksen henkilökunnan edustajat tarkastelevat taideopiskelijoiden maalaussuunnitelmia vuonna 2005. Huilimoon oli tavoitteena saada lepotilan käyttöä edistävä kokonaisväritys. Kuva: Teemu Kangas

Vuonna 2005 kuvataiteilija ja psykologi Hanna Luukkonen teki lopputyönään Satakunnan ammattikorkeakoulussa, Kankaanpään kuvataiteessa, jättiläismäisen suuren pehmolelulemmikin, Antti Apinan. Sen sylissä aikuinenkin näyttää pieneltä lapselta. Antti Apina välitti vastustamattoman hyvää mieltä. Suureen syliin pääseminen on salainen halu niin aikuisella kuin lapsellakin.

Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan uudisrakennukseen Poriin on hankittu useita taideteoksia. Teosten läsnäolo sinällään kasvattaa opiskelijoita havainnoimaan taiteen henkisiä sisältöjä. Taideteokset luovat työtiloihin persoonallisen tunnelman, jota ei muilla keinoilla saavuteta.

Kuvanveistäjän ja taidekoulun opettajan Talvikki Lehtisen maalaus Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystalon rakennuksen käytävätilassa.

Katja Jokelan pronssinen tilateos Kuuluuko? vuodelta 2005 on hänen opinnäytetyönsä. Teos on sijoitettu Porin sosiaali- ja terveydenhoito-oppilaitoksen tiloihin Taidekoulussa järjestetyn opiskelijakilpailun tuloksena. Kuvassa yksityiskohta teoksesta.

Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteesta valmistunut kuvataiteilija Ville Hautaluoma on maalannut tilaustyönä useita seinämaalauksia uusiin Konte Oy:n rakentamiin kerrostaloihin Porissa. Myönteisen palautteen seurauksena hän on saanut vuonna 2007 suuren maalaussarjatilauksen Seinäjoen aluesairaalan tiloihin.

3 Tutkimusprosessi

3.1 Tutkimuksen kimmokkeita

Olin kesäkuussa 2005 Porissa Satakunnan keskussairaalan neurologian osastolla potilaana. Keskustelin huonetovereiden ja henkilökunnan kanssa taiteen sijoittamisen mahdollisuuksista sairaalaympäristöihin. Niin potilaat kuin henkilökuntakin pitivät taiteen esittämistä sairaalassa hyvänä mahdollisuutena. Keskustelut kannustivat minua Taide hoitaa -näyttelykokonaisuuden toteutukseen.

Syksyllä 2005 olin kuntoutusperiodilla Miina Sillanpään Säätiön omistamassa Palvelukeskus Wilhelmiinassa Helsingin Pikku Huopalahdessa. Wilhelmiinassa on viihtyisiä ja kaunis ympäristö, jossa on taidetta ja taidekäsitöitä sekä harrastajien töitä esillä kaikkialla, myös potilashuoneissa. Kokoelmassa on yli 700 teosta. Keskustelin johtaja Leena Välimäen kanssa ja sain luvan tehdä Wilhelmiinan kuntoutusmiljööstä kyselyn kuntoutusryhmälle ja henkilökunnalle. Tueksi kyselylleni Leena Välimäki esitteli ryhmälle laitoksessa esillä olevaa taidetta.

Tutkimus aloitettiin palvelukeskus Wilhelmiinassa syyskuussa 2005 tehdyllä kyselyllä, jonka pohjalta tämän tutkimuksen kyselylomakkeet kehitettiin. Palvelukeskus Wilhelmiinassa kartoitin niitä tunteja ja tunnelmia, joita henkilökunta koki hoitotiloihin sijoitettujen teosten välittävän. Vastaukset kertoivat teosten positiivisesta vaikutuksesta työpaikan henkeen: *mielenkiintoisia, mukava katsella, antavat hyvän mielen, mielenrauhaa*. Teosten kuvattiin välittävän katsojille: *kauneutta, valoa, lämpöä, luonnon moniulotteisuutta, toivoa ja liikettä*.

Erään vastaajan mukaan taideteokset

antoivat tilaa myös omille mielikuville ja tuntemuksille, tukevat rauhoittumista ja edustavat inhimillistä kädenjälkeä ja myös kapinaa laitoksen paljautta ja laitosmaisuuutta vastaan.

Kuntoutujat kertoivat, mitä tunteja ja tunnelmia he toivoivat hoitotiloissa teosten välittävän. Viihtyvyyden ja hyvänolon tunnetta korosti kahdeksan vastaajaa, kun liitän

samaan kategoriaan ilmaisut: *kodinomaisuus, nostavat mielialaa, tuovat elämänhalua, ovat positiivisia*. Myönteisinä merkityksinä mainittiin *hauskuus, ilo, toivo, valo* ja mieltä virkistävinä merkityksinä mainittiin teosten tarjoavan mielikuvia ja uusia ajatuksia. Tunne-elämää hoitavina teosten koettiin toimivan *herkkiä tunteita herättävinä*. Eräs kuntoutuja koki sairaalamiljöön tyypillisen valkoisuutensa vuoksi taideteoksista huolimatta *kylmäksi ja ilmeettömäksi*.

Henkilökunnan ja potilaiden vastauksissa ei ole suuria eroja. Potilailla herkkien tunteiden herääminen ja uusien ajatusten löytyminen kertovat parhaimmillaan taideteosten elvyttävästä vaikutuksesta ihmismieleen. Kylmyys, ilmeettömyys ja paljaus olivat laitospaisuuden kielteisiä piirteitä, joiden niin potilaat kuin henkilökuntakin kokivat lievittyvän taiteen läsnäolon kautta.

Palvelukeskus Wilhelmiinan taiteen ja käsityön onnistuneesti yhdistävän miljöön näkeminen ja kokeminen oli itselleni eräs innoittava tekijä tämän tutkimuksen käynnistymiselle.

3.2 Ennakkokyselyjen tulos

Keväällä 2006 halusin ennakoida tutkimuksen tulemistä työpaikalle ja kysyin kirjallisesti henkilökunnan ennakkoasenteita taiteesta hoitoympäristössä. Ennakkokyselyssä tavoitteena oli selvittää, millainen taide tukee hoitotavoitteita. Kankaanpään kuntoutuskeskuksesta sain neljä vastausta, Kankaanpään mielenterveyskeskuksen henkilökunnalta yhdeksän. Muiden tutkimuskohteiden henkilökunta ei vastannut ennakkokyselyyn, vaikka sen lähetinkin.

Kankaanpään Kuntoutuskeskuksen henkilökunnan mielipiteet hoitavasta taiteesta olivat monipuolisia:

Esittävä, luontoa kuvaava; abstrakti, rauhoittava, rentouttava, harmoninen; nokkela, piristävä, keskustelua herättävä, sisältää positiivista energiaa. Punainen keltainen ja oranssi aktivoivat väreinä. Myös erilaiset pinnat ja muodot aktivoivat.

Taiteen merkitystä kuvattiin:

Taide ja kauneus tervehdyttää, värit ja muodot edistävät paranemista, taide tuo arvokkuutta ja inhimillisyyttä. Taide katseltuna ja itse tehtynä on terapeutista sielunhoitoa. Kaunista on kiva katsella. Taide hoitaa ehdottomasti, tukee ja parantaa sekä elvyttää voimia.

Nykyistä tilannetta taiteen suhteen työpaikalla kuvailtiin seuraavasti:

*Sekalainen sillisalaatti. Mielenkiintoista. Toisaalta jotkut tylsiä. Ehkä siihen on tottunut vuosien varrella, mutta melko mitäänsanomaton ts. en muista juuri mitään. Marcon maalaukset kivoja.*³⁷

Toivomuksia uudenaikaisista teoksista ei Kankaanpään kuntoutuskeskuksen henkilökunta osannut täsmentää, mutta tarve koettiin selkeänä. Taiteen hoitavaa vaikutusta arvostettiin, koska uusien teosten sijoituspaikoiksi esitettiin monipuolisia ehdotuksia: osastojen käytäviä, asiakashuoneita, hoituhuoneita, päiväsaleja, sisääntuloaulaa, fysiologisen kuntoutuksen aulatiloja, neurologian osastoa, ravintolaa, odotustiloja, uloskäyntiä ja ulkotiloja.

Kysyttäessä millaiset teokset antavat energiaa ja voimaa, Kankaanpään Mielenterveyskeskuksen henkilökunta vastasi:

Luovat, syvälliset tai kepeät, jättävät tilaa omille ajatuksille ja tulkinnoille sekä iloiset ja värikkäät, voimakkaat, luontoaiheiset, ei tarvitse olla esittäviä.

Sininen ja vihreä mainittiin useimmin mielihyvän ja virkistykseen väreinä. Mahdollisten aggressiivisten asiakkaiden varalta huomautettiin:

Veistosten tulisi olla ”lyömäaseeksi soveltumattomia”.

---

³⁷ Marco Capparelli, italialainen harrastajamaalari, ollut pitkään töissä Kankaanpään Kuntoutuskeskuksessa.

Taidetta mielenterveyskeskuksen tiloissa todettiin olevan liian vähän. Olemassa olevaa kuvattiin sanoin:

vaimea, pliisu, sekava, ei puhuttele, liian neutraalia, huomaamatonta, monipuolista, itse asiassa yleisissä tiloissa ei ole juuri mitään.

Hoitavaksi taiteeksi soveltuvaksi nimettiin seinävaatteet ja käsityötaide; toivottiin myös performanssitaideita ja moniaistisia töitä.

Mielenterveyskeskuksen henkilökunnan vastaukset kertovat nykytilanteesta: Teokset ovat kohteissaan huomaamattomia ja niitä on vähän. Tarve taiteen esillä pitämiseen ja siitä nauttimiseen koettiin tärkeäksi. Toisaalta toiveita ei osattu kovin tarkasti täsmentää. Myönteistä mieltä herättäviä kuvailuja olivat luova, iloinen värikäs ja moniaistillinen. Kuitenkin kaivattiin perinteisiä seinävaatteita. Mielenterveyskeskuksen vastauksista ilmeni vielä, että ne harvat työt, joita on esillä, eivät ole asiakkaiden nähtävissä julkisissa tiloissa, vaan työntekijöiden huoneissa.

Ennakkokyselyn vastaukset rohkaisivat näyttelyn toteuttamiseen, koska henkilökunnan mielestä teoksia oli vähän ja niiden vaikutus koettiin laimeaksi. Lisäksi vastauksissa toivottiin uudenlaisia töitä moniin laitoksen paikkoihin ja että taidetta arvostettiin hoitotavoitteita tukevana.

3.3 Näyttelyn rakentuminen

Tutkimuksen toiminnallinen ydin oli aktiivinen näyttelytoiminnan organisointi hoitoalan tiloihin Satakunnassa. Näyttelysarjaan kuuluneissa laitostiloissa on yksittäisiä teoksia, mutta vierailevia näyttelyitä ei ollut aikaisemmin järjestetty. Poikkeuksena on Kankaanpään Kuntoutuskeskus, jossa on järjestetty kuvataideterapiakoulutuksen opiskelijatöiden näyttelyitä.

Ennakkoon oli tiedossa, että tiloja näyttelyjen järjestämiseen on todella paljon. Taide hoitaa -projektin näyttelypaikoiksi varmistuivat Satakunnan keskussairaalan neurologian osasto, Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan tilat,

Kankaanpään pääterveysasema, Kankaanpään mielenterveyskeskus, Kankaanpään kuntoutuskeskus ja Kankaanpään kuntoutus. Kukin kohdepaikka myönsi tutkimusluvan ja Satakunnan ammattikorkeakoulu vakuutti teokset näyttelyn ajaksi.

Satakunnan keskussairaalassa sain näyttelyprojektia koskevan luvan keskushallinnolta ja johdon sihteeri Raija Alanissi viestitti mahdollisuudesta eri osastoille. Ainoastaan neurologian osasto oli tällä kertaa myöntämielinen tarjotulle taiteelle. Uskoakseni myönteistä vastaanottoa auttoivat henkilösuhteet.

Kutsutut tekijät olivat satakuntalaisia taiteilijoita, kuvataideterapeutteja ja taideopiskelijoita. Kutsukirjeet lähtivät helmi–maaliskuussa 2006, ja teosten tuli valmistua puolen vuoden kuluessa. Läänintaiteilija Marjo Heino-Fihlman tuki hanketta lähettämällä työpaikaltaan Satakunnan taidetoimikunnasta kutsut alueen taiteilijajärjestöjen taiteilijoille. Osa Kankaanpään kuvataiteen opettajista ja opiskelijoista sekä osa kuvataideterapeuteiksi kouluttautuneista ilmoittautui hoitavan taiteen tekijöiksi. Kutsutut ilmoittivat osallistumisestaan maaliskuun 2006 aikana ilmoittautumislomakkeella, puhelimitse tai sähköpostilla. Mukaan ilmoittautui Satakunnasta, Porista, Eurasta ja Kankaanpäästä 37 taiteilijaa, kuvataiteen opettajaa, opiskelijaa ja kuvataideterapeuttia – monipuolinen kirjo tekijöitä. Joitakin peruutuksia tuli ilmoittautumisen jälkeen.

3.4 Toiminnallinen vaihe: työt esille

Osa taiteilijoista teki uusia teoksia ja osa lähetti aiemmin valmistuneita teoksia, joita ei ollut alun perin tehty Taide hoitaa -näyttelyteoksiksi. Taiteilijat hoitivat teosten kuljetukset ja palautukset omalla kustannuksellaan. Kankaanpäässä oli esillä 35 teosta ja Porissa 41 – kaikkiaan 76 teosta. Teokset asetettiin esille useimmin tekijän ehdottamaan näyttelypaikkaan. Vain yksi taiteilija olisi halunnut valmistautua jo teoksensa tekemiseen tilan ehdoilla.

Haluaisin nähdä minulle osoitetun paikan ennen kuin rupean tekemään maalaustani. Paikkahan ratkaisee ainakin koon, ehkä muodonkin, paikka voi tuoda jotain mieleen liittyen teoksen värimaailmaan ja kaikkeen muuhunkin.

Sairaalatilat eivät ole ensisijaisesti teosten esittelytiloja. Teoksille oli jopa vaikeaa löytää rauhallista esityspaikkaa. Näyttelykokonaisuuksista tuli paikoitellen hajanaisia, kun teokset olivat esillä tilojen luonteesta johtuen tiiviisti pienissä seinätiloissa. Suurille teoksille oli hankalaa löytää riittävää seinäpintaa. Tämän tilojen soveltumattomuuden osa taiteilijoista osasi ennakoida jo vastauksissaan.

Miten työ mahtuu hoituhuoneeseen, joka saattaa olla täynnä hoitovälineitä? Näkykö teos, mistä se saa valoa? Teos ei vaikuta sittenkään sopivalta ennalta ajateltuun tilaan.

Taiteilijoiden talkoohenki oli kiitettävä. Innostus ilmeni yhteydenotoista ja kyselyihin vastattiin huolella. Työhypoteesina oletin, että taiteilijat ovat työnsä myötä syvästi tietoisia teoksiinsa liittyvistä merkityksistä. Siksi laadin taiteilijoille tarkoituksellisesti perusteellisemmän kyselykaavakkeen.

Myös ripustustyöhön osallistuttiin innoittuneesti ja avuliaasti. Näyttelyteokset olivat keskimäärin enemmän hiljaisia kuin ekspressiivisiä ja ne sopeutuivat laitostiloihin kotoisen oloisesti. Teokset puhuttelivat katsojia niistä välittyvän rauhallisuuden ansiosta.

Näyttelypaikat

1. Satakunnan keskussairaala Pori, Neurologian osasto

Näyttelyyn ripustettiin kaikki tarjotut 38 teosta valoisalle tulokäytävälle ja osaston aulatiloihin. Potilashuoneisiin sijoitettiin ainoastaan kaksi pienimuotoista teosta, kun alun perin olin ajatellut virkistystä ja vaihtelua juuri vuodepotilaille. Keskustelu mahdollisista sijoitusongelmista, jotka tulevat vastaan potilashuoneissa jäi kiireessä käymättä. Ehkä myös taiteilijoiden tottumukset ripustaa yleisötiloihin vaikuttivat osaston julkisten käytävätilojen valintaan.

2. Satakunnan ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysala Pori (SAMK)

Esillä oli yhteensä 41 teosta. Kolme Mirja Vallinojan työtä (Lohdutus I, Lohdutus II ja Tanssi) sijoitettiin näyttelyssä SAMKin sosiaali- ja terveysalan tiloihin. Neurologian osaston osastonhoitaja Niina Toivosen näkemys oli, että Vallinojan

teokset ovat sairaille ja syöpädiagnoosia odottaville liian raskaita katsella sairaalaympäristössä, koska suru oli niissä voimakkaasti läsnä. Teokset koettiin opiskelutiloissa pedagogisesti vahvaa empatiaa välittäviksi. Vallinojan teoksista kaksi myös ostettiin jo aivan näyttelyn alkumetreillä. SAMKin sosiaali- ja terveysalan hankkima Lohdutus II on sijoitettu koulutusjohtaja Eeva-Liisa Moision työhuoneeseen. Toisen teoksen hankki yksityinen ostaja.

Seitsemän aktiivista taiteilijaa oli neurologian osastolla Satakunnan keskussairaalassa ripustamassa näyttelyä. Osastonhoitaja Niina Toivonen osallistui näyttelyriipustuksen suunnitteluun. Muissa kohteissa valitsin teosten paikat yhdessä henkilökunnan kanssa. Osan teoksista taiteilijat veivät itse paikan päälle ja laitosten vahtimestarit avustivat ripustustyössä.

Pirkko Latvateikari-Valkama sijoittamassa teoksiaan Satakunnan keskussairaalan neurologian osastolle.

Keskussairaalassa ripustusta avustivat Timo Koivula ja Kimmo Kleemola

3. Kankaanpään pääterveysasema

Kankaanpään pääterveysaseman henkilökunta miettimässä teosten ripustusta.

Pääterveysasemalla otettiin näyttelytyöt tyytyväisinä vastaan. Ainoastaan kyselyjen osalta oli keskusteltu hoitajien työn lisääntymisestä, kun he joutuvat avustamaan potilaita vastauskaavakkeiden täyttämässä.

Yhteensä 11 teosta ripustettiin seuraaviin kohteisiin: vuodeosaston päiväsalit, henkilökunnan ruokala, poliklinikan odotustila. Tilaa olisi ollut useammallekin teokselle. Odotustilaa pidettiin riskialttiina siellä tapahtuneiden varkauksien takia.

Kankaanpään pääterveysaseman odotustila. Humoristinen veistos voisi piristää katsojia.

4. Kankaanpään mielenterveyskeskus

Odotusaulatiloihin sijoitettiin viisi teosta. Paikkansa löysivät Tuomas Hallivuon intiimi taidegrafiikan sarja, Katri Hakkaraisen heleä abstrakti maalaus ja Hannu Rehon akvarelli Tauko.

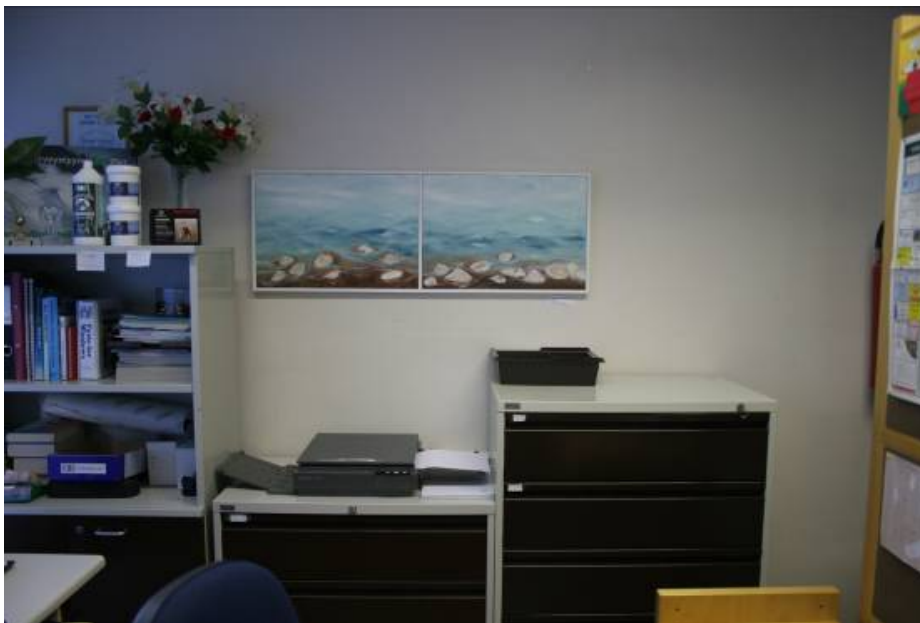
5. Kankaanpään Kuntoutuskeskus

Kankaanpään Kuntoutuskeskukseen teoksia sijoitettiin pääaulan tilaan ja pitkään käytävään sekä eri kerroksissa osastojen aulatiloihin yhteensä 16 teosta. Pidettiin asiakkaille 17.8.2006 näyttelystä informaatio- ja keskustelutilaisuuden, johon osallistui noin neljäkymmentä henkeä. Eräs osallistuja oli erittäin aktiivinen kertomaan omista taidetyöskentelynsä tuloksista ja Esteetön museo -hankkeesta, jossa

vammaisten museokäynneille on luotu suotuisat olosuhteet Jyväskylässä. Lisäksi taiteilija Lauri Räike keskusteli asiakkaiden kanssa teosten herättämisestä vaikutelmista teoksia ripustaessaan.

6. Kankaanpään kuntoutus

Yksityisen kuntoutuslaitoksen tiloihin sijoitettiin kolme teosta. Kiireisen työyhteisön jäsenistä vain yksi vastasi kyselyyni. Vastaus oli myönteinen ja keskusteluissa Kankaanpään kuntoutuksen johtajan kanssa kävi ilmi, että asiakkaat olivat tyytyväisyydellä huomioineet ilmapiirin vaihdoksen ja pitäneet teoksista.

Päivi-Maria Hautalan maalaus Aarteita Kankaanpään Kuntoutuksen vastaanottotilassa Ripustusta on haitannut kiire. Kuva osoittaa, että teos olisi voitu sijoittaa käytettävissä olevaan tilaan avarammin.

3.5 Kiinnostavia teoksia, jotka jäivät toteutumatta

Kankaanpään terveyskeskuksen vuodeosastolla suunniteltiin erään maalauksen sijoittamista kattoon. Vanhojen potilaiden todettiin makaavan enemmän kyljellään, joten henkilökunnan mielestä tarvetta kattoon sijoittamiseen ei potilashuoneessa ollut. Sen sijaan Kankaanpään kuntoutuksessa johtaja Tapio Ala - Hannula näki hyvänä mahdollisuutena hoituhuoneiden kattoon sijoitettavat maalaukset. Asiakkaalla on mahdollisuus hoidon aikana syventyä kattomaalauksen tarjoamaan meditaatioon.

Kuvataiteen opiskelija Tiina Vehkaperä tarjosi hiilipiirustustaan. Hän oli nukkunut isoisänsä huoneen lattialla isoäidin kuoleman jälkeen. Nukkujan liikkeet paperilla kirjasivat kehon tuntemukset muistoksi tapahtumasta. Symbolinen teko on kaunis ja siinä tunnistaa sukupolvien liiton ja empaattisesti käsitellyn kuoleman jokapäiväisyyden ja läheisyyden. Teos esitettiin tekijän näyttelykiireiden johdosta samaan aikaan vain hänen omassa näyttelyssään taidekoulussa. Teema olisi hoitoympäristössä kenties herättänyt keskustelua enemmän kuin perinteiset teokset.

Taide hoitaa tapahtuman näyttelyluettelot luettavissa liitteessä 4.

4 Tutkimusmenetelmä

Tutkimus suoritettiin laadullisena toimintatutkimuksena, jossa on hermeneuttisia piirteitä. Pirkko Anttila kuvailee hermeneuttista metodologiaa ymmärtäväksi ja tulkitseväksi:

...hermeneutiikalla pyritään rakentamaan konkretisoitu kuvakokonaisuus, eikä vain sen malli. Tutkijan työskentely on siis vuoropuhelua, jossa tutkija sijoittaa aineistoon omat merkitysehdotuksensa ja korjaa niitä, mikäli kohteen tulkinta ja ymmärretyksi tuleminen niin vaatii.³⁸

Korostan, että tutkimukseni on aineistolähtöinen, ei teorialähtöinen. Aina en ole siksi tavoittanut alkuperäistä lähdekirjaa; satunnaisesti siteeraan mm. Adornoa toissijaisen lähteen kautta. Havaittuani filosofin painokasta sanottavaa. Tutkimuksessani on sisällöllisesti kysymys merkitysrakenteiden etsimisestä vastaajien havainnoista ja kokemusten arvottamisen havainnoinnista. Tavoite on etsiä, löytyykö (toistuvia) argumentointeja, jotka heijastaisivat taiteen hoitaviksi koettuja piirteitä. Vastausten lisäksi on paljon hiljaista tietoa, joka tutkimuksessa on haihtunut, kun en tutkijana ole ollut paikan päällä tarkastelemassa elämyksiä: esimerkiksi kuinka kauan, toistuvasti, hartaasti, hiljaa tai keskustellen jotakin teosta on saatettu katsella. Koska havainnointi osastoilla olisi ollut massiivisen työteliäs suorittaa, keskityin tässä tutkimuksessa teosten vastaanottoon kirjallisten vastausten pohjalta. Tutkimukseen osallistuvien ryhmien ja tutkijan ikä, koulutus, työhistoria, elämäkokemukset, ihmissuhteet,

---

³⁸ Anttila 2005, 305

harrastukset, terveydentila ja kielen merkitysvivahteiden tuntemus vaikuttavat vastausten sisältöön ja tulkintaan.

Tavoitteena oli, että toteutettu hanke voisi hälventää taiteen koskemattomuuteen ja lähestymiseen liittyviä pelkoja. Kokosin elämyksellistä tietoa taideostosten myönteisistä vaikutuksista ihmismieliin. Hanke ei pyrkinyt lääketieteellisiin näyttöihin; fyysiset terveysvaikutukset katselukokemuksesta eivät ole tässä tutkimuksessa tutkimuskohteena. Tieteellisiä tutkimuksia taiteen terveyttä edistävästä vaikutuksesta on kuitenkin tehty. Ruotsissa aiheesta on kirjoittanut Britt-Maj Wikström.³⁹ Tutkimuksissa on todettu taidekuvien positiivinen vaikutus terveyteen ja eliniän pituuteen. Kulttuurin ja taiteiden harrastaminen lisää myönteisiä tunteita, luo me-henkeä ja lisää elinvuosien mahdollisuutta - Lääkärilehdessäkin kerrotaan Markku T. Hyypän ja Hanna-Liisa Liikasen Kulttuuri ja terveys -kirjasta.⁴⁰

Hoitava taide -käsite on taiteentutkimuksessa suhteellisen uusi. Sen mahdollisia olemisen alueita kartoittaessa tulee liipaiseeksi niin taidefilosofian, taiteentutkimuksen kuin ympäristöestetiikan tutkimuskenttiä. Eettiset kysymykset koskettavat hoitavan taiteen teosten sisältöjä ja esillepanoa. Teosten ymmärtäminen ja tulkitseminen vievät katsojat ja tutkijat semioottisiin labyrinthteihin. Taiteen hoitavuus ilmiönä taas viittaa yhteisölliseen elämään, jota voidaan lähestyä kulttuurintutkimuksen moninaisin metodein, psykologiset ja sosiologiset ajattelutavat mukaan lukien.

Kulttuuri syntyy ja on varsinaisesti olemassa merkitysten ulottuvuudessa. Kulttuurintutkimuksen primaarisena toimintakenttänä on ihmistajunta.⁴¹ Filosofi Lauri Rauhalaan ajattelussa tajunta, kehollisuus ja situationaalisuus kokoavat ihmiskäsityksen, jonka mukaan tutkijalla on oma subjektiivinen olemisen kehys, kuten myös kaikilla tutkittavilla. Tutkimusta voidaan peilata tutkittavan kulttuuri-instituution omaan tutkimukseen. Siteeraan osallistuvan taiteentutkimuksen määrittelyä:

---

³⁹ Wikström 2005

⁴⁰ http://www.laakarilehti.fi/uutinen.html?opcode=show/news_45, 17.3.2007

⁴¹ Rauhala 2005, 114

Se on prosessuaalisuutta, tekemistä ja toimintaa tutkiva ote... Vuorovaikutus joka ei siis ole ta perustakseen yhteistä maailmankuvaa ja kieltä, haastaa sanat ja käsitteet elämään⁴²

Tutkimukseni on kulttuurinen kokeiluprosessi, jossa hoitoympäristöihin tuoduilla taideteoksilla kartoitin taiteen vaikutuksia ja merkityksiä potilaille ja henkilökunnalle. Tutkimukseni ei anna tietoa vastaajien maailmankuvasta, vaan ainoastaan heidän elämyksistään ja kokemuksistaan. Tutkimuksen eri vaiheissa olen pyrkinyt jatkuvasti korostamaan, että, taiteen tekemisen ja kokemisen yksilöllinen vapaus tulee säilyttää.

Taiteen voidaan sanoa olevan aistimuksina koeteltua tietoa (knowledge tested as sense-data), sellaisena kuin se esiintyy visuaalisissa tai muuten aistein havaittavissa töissä. Taiteellisen ilmaisun ja työskentelyn tieto-opilliset perusteet rakentuvat taiteilijan ja tekijän oman sisäisen kokemuksen kautta erilaisten ilmaisukeinojen avulla teoksiin latautuvaan informaatioon, joka muuttuu vastaanottajan tiedoksi hänen kokemiensa aistimusten tulkinnan kautta. Taiteellisen työn tutkimuksen tieto-oppi nojaa subjektiivisesti koetun ja vastaanotetun tunne- ja arvomaailman perusteisiin.⁴³

Taiteesta voidaan sanoa, että ”koska taide on liittynyt aistien maailmaan, se ei voi olla tiedon tai tieteen laji, mutta se voi olla tietämisen tapa, samalla tavalla kuin intuitio tai sanaton tieto”.⁴⁴

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sekä tekijöiden että katsojien tunnetietoa (tunne – tuntea – tunnistaa). Taiteilijat puhuvat taiteen tekemisestä ja omista teoksistaan, mutta eivät tarkastele muiden näyttelyyn osallistuneiden taiteilijoiden teoksia. Potilaat ja henkilökunta taas tarkastelevat teoksia oman laitoksensa sisällä, eivätkä koko näyttelykokonaisuutta.

Tässä tapauksessa tutkimuksenteon uutuus tutkijalle, kuten myös sen kohteena olleille, tekee siitä keskeneräisen ja avoimen. Kysymyksiä aukeaa joka suuntaan. Työympäristöt joissa vierailin, olivat uuden tilanteen edessä. Vaikka seinillä olisi taidetta, sitä ei ole välttämättä totuttu työpaikalla katsomaan. Kankaanpään pääterveysaseman työntäyteistä todellisuutta peilasi henkilökunnalta saatu melkein tyhjä vastauspaperi, jossa luki: ”en ehdi vastata, töissä niin kiire”. Mietin,

---

⁴² Elfving & Kontturi 2005, 6–7

⁴³ Anttila 2005, 62–63

⁴⁴ Anttila 2005, 64

huomasivatko lainkaan kaikki, että ympäristössä on tapahtunut muutos. Muun muassa hoitolaitteita oli teosten edessä, kun kävin valokuvaamassa teoksia.

Mitä voi olla taiteen keinoin tuotettu tieto? Luovan ajattelun ja intuition tuottama tieto on peräisin omista sisäisistä tuntemuksista, elämyksistä, kokemuksista, oivalluksista. Se on lajinaan eri kuin kohteen tekniseen toteutukseen liittyvä tai olemassa olevien asioiden tulkintaan tai niiden kriittiseen pohdintaan liittyvä tiedonhankinta.⁴⁵

Laadullinen aineisto, jota kyselyt tuottivat, oli vaikeasti tyypiteltävissä. Ihminen on ainutkertainen yksilö. Kunkin katsojan kokemukset välittyvät hänen oman elämänhistoriansa ja kulttuuriympäristönsä muovaamien havaintojen ja kielenymmärryksen kautta. Merkitykset, joita katsojat antavat taideteoksille, ovat yksilöllisiä. Taide-elämykset hyväksytäänkin nykyään niin arjessa kuin taiteentutkimuksessa subjektiivisiksi kokemuksiksi.

Tutkin erikseen potilaiden, henkilökunnan ja taiteilijoiden vastaukset. Yhtäältä etsin kyselykaavakevastauksista yhteneviä ajatuskulkuja ja teoksiin liittyviä tunnereaktioita. Toisaalta poimin yksilöllisiä painotuksia tai yleisestä ajattelusta poikkeavia näkemyksiä. En käyttänyt määrällisiä taulukointimenetelmiä, vaan poimin hoitaviksi koettujen ominaisuuksien erilaiset ilmaisut aineistolähtöisesti.

Kielteisiksi koetut taideteosten piirteet kokosin erilliseksi havaintoryhmäksi, jotta korostuisi myös se, millaisia aiheita pidetään hoidon kannalta haitallisina tai suorastaan vahingollisina (luku 5.6).

Teoksiin liittyvät elämykset, kokemukset ja tulkinnat muodostavat johtopäätöksien keskeisen annin. Pyrin löytämään ja nostamaan kyselyistä esiin sisällöt, jotka ruokkivat mielenkiintoa jatkotutkimuksia ajatellen ja antavat käytännön tilanteisiin työpaikoilla uutta ajattelun aihetta.

Kysymykset ovat kokonaisuudessaan luettavissa liitteissä 2–3.

---

⁴⁵ Stephen Scrivener, Anttilan (2005, 63) mukaan

5 Tuloksia keskeisistä teemoista

5.1 Vastauksista

Vastauksia sain jokaiselta näyttelypaikalta. Vastaajien enemmistö niin potilaiden kuin henkilökunnan ryhmissä oli naisia. Hoitohenkilökunta sinällään on naisvaltaista ja kulttuuriharrastusten voi olettaa olevan samalla tavoin naisvaltaisia potilailla hoitoympäristöissä kuin yhteiskunnassa muutenkin. Vastauksia sain suhteessa henkilökunnan ja potilaiden määrään niukasti, mutta riittävästi tutkimuksen suorittamiseen (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Vastaajat näyttelypaikoittain

Laitos	Vastausten lukumäärä	
	Henkilökunta	Asiakkaat/potilaat
Pori Neurologian osasto	8	5
Kankaanpää pääterveysasema	10	10
Kankaanpään kuntoutuskeskus	7	11
Kankaanpään mielenterveysasema	4	2
Kankaanpään kuntoutus	1	

Hoitajat olivat jokaisessa kohteessa auttaneet potilaita tarvittaessa vastaamaan kysymyksiin. Syitä vastausten niukkuuteen voi etsiä laitosten perustehtävästä ja työn vaatimasta keskittymisestä. Taiteilijoilta sain 30 vastausta.

Tutkimuskaaos – itsekritiikkiä

Kyselykaavakkeiden kysymyksiä testasin etukäteen vastaanottavien laitosten kanssa. Tästä huolimatta kysymyksiä oli liikaa. Olen valinnut tutkittaviksi keskeisimmät teemat. Tiivistetympi kysymyssarja olisi tutkimuksen tavoitteen kannalta ollut riittävä. Muun muassa kysymys ”millaisia teoksia toivoisit tulevaisuudessa näkeväsi työympäristössäsi”, oli kysymyksenä vähämerkityksinen. Henkilökunnan vastaukset

kysymykseen eivät antaneet merkittävää tietoa, ts. olivat ”ympäripyöreitä”. Kysyjänä minun olisi pitänyt ajatella, että jokainen teos on uniikki ja siihen suhtaudutaan vasta kun se on esillä. Kysymys oli siis turha.

Taiteilijoille esittämäni kysymys ”teetkö työsi lapselle, nuorelle, aikuiselle, vanhukselle?” jäi käsittelemättä. Taiteilija harvoin ajattelee katsojaa tehdessään työtään. Hyvä teos myös puhuttelee kaikenikäisiä. Liian hankalana ja epämääräisenä myös kysymys ”Mitä rajoituksia ja elämyksiä kukin katsoja edellyttää?” jäi monelta vastaamatta.

Kaikki vastaajatahot suhtautuivat itse toteutukseen myönteisesti. ”Kerro vaikutelmasi näyttelystä” oli siis hanketta toteuttaneille palkitseva kiitos.

5.2 Hoitavan taiteen määrittelyä

Jos taide psykoanalyttisen käsityksen mukaan on taiteilijan parantumista, eikä taideteoksen vastaavasti tulisi olla sen katselijan parannuskeino. Taiteen olisi voitava aiheuttaa meissä kaikissa muuttumista kohden jotakin parempaa ja inhimillisempää.⁴⁶

Kokosin vastaajien näkemyksiä hoitavasta taiteesta pyrkien kiteyttämään hoitavan taiteen termin sisältöä. Kysymyksen suuntasin erityisesti taiteilijoille. Hoitavan taiteen sisältö saa lukemattomia vivahteita, koska vastaajien persoonalliset määrittelyt poikkeavat toisistaan. Myös muut vastaukset lisäävät tutkinnan mahdollisuuksia. Taiteilijoiden vastauksissa on myös merkittäviä yhdensuuntaisia elementtejä:

tasapainottava, positiivisen tunnetilan luova, piristävä, hoitaa henkisesti, vaikuttaa mieleen tervehdyttävästi, tukee psyykeä, lohduttaa

Marjo Heino-Fihlman kuvailee:

---

⁴⁶ Forsius 1977

Hoitava-sana on huolen pitämistä, mielihyvän tuottamista, mutta ei välttämättä huonoina tai negatiivisina pitämien asioiden kohtaamattomuutta tai vastaanottamattomuutta. Hoitavalla taiteella on kyky saada tekijä katsomaan maailmaansa joltain toiselta kannalta tai katsoja katsomaan asioita tekijän osoittamalta kannalta. Kokemus hoitavasta taiteesta on eheyttävä.

Olen miettinyt ihmisen suruja ja murheita, mutta myös iloa ja onnea. Ja miten ihmiselo ei ole ilman molempia. Väistämättä ihminen kohtaa elämässään surua ja vastoinkäymisiä. Olen kokenut silloin arvokkaaksi sen miten samalla elämä on iloa ja uutta syntymää tulvillaan. Tietynlainen keveys ja ilon ”turhat” pilkahdukset ovat minun silmissäni erittäin tärkeitä asioita.

Titta Valla tiivistää ajatuksen ja huomioi vastaanottajien yksilöllisyyden seuraavasti:

Hoitava taide on taidetta, jonka näkeminen/kokeminen eheyttää ihmistä psykofyysisenä kokonaisuutena, eikä se ole yhteismitallinen asia vaan vaihteleva.

Taide hoitaa ihmistä erityisesti surussa, jota useimmiten liittyy sairauteen. ”Lohtu syntyy siitä, että joku on tuntenut samoin, yli ajan ja etäisyyksien.”⁴⁷

Useat taiteilijat korostivat, että taide hoitaa myös tekijäänsä ja omat työt ovat jatkuvasti terapeuttisia. Vincent van Goghin taidetta muun muassa on laajasti tutkittu terapeuttisena vastauksena hänen elämäntilanteeseensa.⁴⁸ *Toisaalta hän on monessa suhteessa erikoistapaus ja hänen psyykensä ja taiteen hoitava suhde on tulkinnanvarainen*, täydensi Satakunnan taidetoimikunnan pääsihteeri Risto Ojanen valitsemaani taiteilijaesimerkkiä, ja aiheellisesti.

---

⁴⁷ Siren Vesa, Taide auttaa surutyössä yli ajan ja etäisyyksien, Helsingin Sanomat 14.4.2006.

⁴⁸ Valkonen 2000, 18–21

Taiteilijoilla oli myös omakohtaisia kokemuksia taiteen itsehoidollisesta merkityksestä. Taiteilijoista yksi vastasi, että oman teoksen unelmat silmien edessä olisivat olleet juuri silloin tärkeitä, kun oli itse sairas.

Oma teokseni Parantaja. Masentunut ihminen makaa sängyssä ja uneksii puhtaan valkeasta neidosta, joka saapuisi parantamaan hänet. Siinä teoksessa näen itseni ja minkälaista lääkitystä olisin tuolloin kaivannut.

Päivi-Maria Hautala korostaa taiteen vastaanottamisen inhimillisiä eroavuuksia:

Hoitava taide on vaikea käsite. Toinen kokee vahvat ekspressiiviset työt hoitaviksi – toinen taas minimalistisen niukkaeleiset. Myös eri ikäkausina ihminen voi pitää eri teoksia hoitavina.

Hoitava taide eheyttää mieltä, virkistää henkisesti ja vaikuttaa myönteisesti ihmisen koko psykofyysiseen olemukseen. Hoitava taide merkitsee eri persoonallisuuksille erilaisia havaintoja ja kokemuksia, eikä ole vaikutuksiltaan yksiselitteisesti samaa eri ihmisille.

5.3 Henkilökunnan, potilaiden ja taiteilijoiden ajatuksia hoitavasta ympäristöstä

Mielenterveyskeskuksen henkilökunnan vastauksissa hoitavan ympäristön piirteitä kuvailtiin ilmaisuilla:

viihtyisiä, kasveja, taideteoksia, rauhallinen harmoninen ympäristö, värin valinnalla suuri merkitys, energiaa antava, ihmisen huomioon ottava luonto, taidokas arkkitehtuuri, askeettinenkin ympäristö, rauhoittava ja tunteita jakava

Pääterveysaseman henkilökunnan vastauksissa koettiin hyväksi hoitavan ympäristön piirteiksi:

tasapainoinen, taiteellinen värikäskin kaunis, virikkeitä antava rauhallinen, ystävällinen, ihmistä kunnioittava, siisti ja kaunis, rauhalliset vaaleat värit, levollinen, kasveja, näkee ulos, puita, pastellisävyiset tekstiilit, vaaleat seinät, kukkasia, tekstiilejä seinillä, maisemataulut, luonto

Kielteisinä mainittiin:

valkoiset seinät kertovat kivun lisäksi että todella olet sairaalassa. keltainen väri voi olla todella vaarallinen tietyille potilasryhmille

Satakunnan keskussairaalan neurologian osaston henkilökunnan vastauksissa *rauhallisuus* oli keskeisin ympäristöä kuvaava ominaisuus (5). Sen sukuisia luonnehdintoja olivat *melko neutraali, selkeä*. Yhdistelmä *rauhallinen ja iloinen* toistui hoitohenkilökunnan vastauksissa. *Kodinomaisuus* koettiin tärkeäksi ja sen kuvailuun liittyviä läheisiä ilmaisuja olivat *viihtyisä, siisti, avara, kasveja, värikkäitä verhoja, taidetta, valoa*.

Kodinomaiseen atmosfääriin voidaan liittää myös ominaisuudet: *rauhallisen värinen, leppoisa, positiivinen, jokaiselle omaa tilaa antava ympäristö*. Hoitohenkilökunnan toivoma väriskaala hoitoympäristöön on vaalea. Pastellinsävyt mainitaan useissa vastauksissa.

Muita ilmaisuja olivat *energinen, piristävä, virikkeellinen ja aistillinen*. Näitä ilmaisuja yhdistää mielestäni katselutapahtuman aktiivisuus. Kun koen jonkin teoksen energian virtaavan minuun, teos innoittaa puhumaan siitä muillekin. Samoin teos antaa tunteen kuin olisin saanut energiaruiskeen ja idean, jota voin itse soveltaa elämässäni. Piristävä ja virikkeellinen ovat ilolla ladattuja ilmaisuja, ne antavat tunteen siitä, että tämän jälkeen teen jotain toisin ja pian. Aistillinen herättää ja kirkastaa aistit uudelle vireystasolle, havaitsen välittömästi muutakin näkemääni herkemmin ja aktiivisemmin. Hajut ja tuntoaistikin saavat elvyttäviä mielikuvia.

Muita hoitavan ympäristön kokonaisuuteen vaikuttavia piirteitä mainittiin: ”hoitajat kuuluvat ympäristöön”. Taiteen hoitavan vaikutuksen vastaanottamiseen vaikuttavat kunkin potilaan ominaisuudet: myös ikä, sairaus, sairauden vakavuus ja

paranemisennuste. Porissa keskussairaalan henkilökunnan vastaukset hoitavasta ympäristöstä painottuivat voimakkaasti rauhallisuuden ja kodinomaisuuden suuntaan.

Kuva Porin neurologian osaston päiväsalista. Helena Laineen puutarha-aiheet toivat kesän ja auringon laitoksen sisään.

Neurologian osaston potilaat kuvailivat vastauksissaan hoitavan ympäristön piirteitä monipuolisesti:

piristävä rohkaiseva, iloinen ja lämmin kohtelu, rauhallinen, värikäs, toivotaan kuvia ja tauluja, ei aina valkoista, levollinen, myös jotain säpinää joskus.

Kankaanpään pääterveysaseman potilaat kuvailivat merkityksellisimmiksi hoitavan ympäristön piirteiksi:

rauhallisuus; lämpimät värit, valoisuus, puhdas, avara, selkeä tila

Muita mainittuja piirteitä olivat

siisteys, seesteinen, silmälle kaunis, pehmeät muodot, viihtyisä, yksinkertaiset kalusteet, häiriötön, levollinen, terapeutin, luonnollinen, lähellä luontoa

Kankaanpää kuntoutuskeskuksen ja mielenterveyskeskuksen potilaat kuvailivat:

Väreillä ja muodoilla on suuri merkitys. Raikkaat värit ja kaarevat muodot antavat harmoniaa. Veistokset ovat hyviä siinä mielessä, että niitä voi koskea. Kivi on lämmin.

Rauhalliset – ei liian abstraktisia

Joista saa iloa, voimaa, värit, humoristiset

Kävellessäni Porin keskussairaalan käytävillä olen huomannut, että puhtaat värialueet jäsentävät sairaalan pitkiä valkoisia käytävätiloja onnistuneesti. SAMKin sosiaali- ja terveysalan uudisrakennuksen eri kerrosten seinien värit luovat jokainen omanlaisensa atmosfääriin, joka vaikuttaa katsojan tunteisiin eri tavoin.

Värien terapeuttisia vaikutuksia on runsaasti tutkittu, ja värien elvyttävä ja parantava vaikutus nostetaan aika ajoin terveydenhoitokulttuurin puheenaiheeksi. Värit merkitsevät meille eri asioita. Jollekin musta on arvokkuuden väri, toiselle surun ja depression. Värit vaikuttavat kuitenkin myös ihmisen fysiologiaan: vihreä ja sininen rauhoittavat mieltä ja alentavat verenpainetta; astmapotilaalle suositellaan sinistä tai vaaleansinistä, jotka antavat tilavuuden ja ilmavuuden tuntua ja rauhoittavat.⁴⁹ Värien käytöllä luodaan monipuolisesti viihtyisyyttä ja värikylläisyyden toivoisi toteutuvan potilaiden ja henkilökunnankin vaatetuksessa, kirjoittaa Pirjo Lääperi Sairaanhoidaja-lehdessä.⁵⁰

5.4 Hoitavia esteettisiä kokemuksia taiteilijoiden näkemyksinä

Oletin saavani taiteilijoilta ja kuvataideterapeuteilta yksityiskohtaisia vastauksia. Siksi laadin heille laajimman kysymyssarjan.

---

⁴⁹ Ks. Mielenterveys-lehden katsaus: Puusaari 1995, 28–31

⁵⁰ Lääperi 2007

Ryhmittelin taiteilijoiden määrittelemät hoitavien esteettisten kokemusten alueet seuraavan luettelon mukaisesti: tasapainon elementit; värit; muodot ja materiaalit; luonto; ihmisen esineet; musiikki; hoitava kosketus ja ihmisten läsnäolo.

Taiteentutkimuksessa ja filosofiassa esteettiselle kokemukselle kuvaillaan olevan ominaista ilmiötä tarkastellessa koettu pyyteettömyyden tunne. Esteettinen on klassisessa merkityksessään tarkoittanut kauneuden kokemusta, mutta taideilmaisun käsitteen laajentumisen myötä saanut uusia tulkintoja, jotka viittaavat jopa rumuuden kiinnostavuuteen katseluobjektina.

Taiteilijat kokivat erityisen hoitavina:

1. Tasapainon elementit

Mielenterveys, esteettinen ympäristö jne; hiljaisuus; rauhoittavat ja lohduttavat sekä toivoa antavat

2. Värit

Harmoniset maalaukset, kertova taide joka on myös visuaalisesti miellyttävää

Valon, värit, muotojen sopusointu, mahdollisuus kosketella pehmeästä kovaan, karheasta sileään materiaaliin.

Värit, miellyttäviä ajatuksia antavat muodot, pinnat, sekä teoksen kokonaisuuden balanssi. Tietyt värit, muodot, yhtäläillä veistokset kuin installaatiot tai valokuvat. Riippuu paikasta ja kokonaisuudesta. Värit – mieleiset.

3. Muodot ja materiaalit

Muodot välittävät levollisia tunteita, kun kauneus ja harmonia on niissä havaittavaa. Vastaajien mielestä ilmaisukeinot voivat olla epäperinteisiäkin. Taiteen kannalta eräs vastaaja kertoo miettineensä käsityön arvoa:

onko virkkaus turhaa tai keskeneräinen käsityö turhaa – vai onko se palanen elämän käsittämätöntä kauneutta, jostain mikä ei kaikille edes näy.

4. Luonto

Miltei kaikkien vastaajien voiman lähteenä on luonto:

Maisema (suomalainen), taivas, järvi, meri; tuli, vesi, maisema, merimiljö, veden liike.

Luontokokemus on usein kaikkiin aisteihin vetoava psyko-fyysinen kokonaisuus

Auringonlasku mökkirannassa saunan jälkeen. Monet linnut poikasineen. Lämmin tuuli. Raukea luonnonvalo. Veden äänet ja liike (akvarellityöt myös). Puutarhat tuoksuineen ja alati vaihtuvine ilmeineen.

Myös lasten katselu ja puutarhassa liikuskelu Lapsen katse ja hymy. Rakkaus

5. Musiikki

Musiikin esittäminen ja kuuntelu on mieliä tyynnyttävää ja universaalinen, ihmisten tunnekokemuksia yhdistävä kieli

Huilu- ja viulukonsertot

6. Ihmisen esineet

Arjen tarvekalut ja myös kaunis turhuus tuovat mielihyvää

Nautin joskus vanhoista esineistä ja taloista, vanhasta ja kuluneesta taiteesta ja käsityöläisten taidonnäytteistä. Ajan patina antaa syvyyttä sille, joka joskus oli uutta – ja ajatus siitä, että monta sukupolvea on esinettä käyttänyt.

7. Hoitava kosketus ja ihmisen läsnäolo

Hoitava kosketus herättää sairaan aistit.⁵¹ Huolenpidon ja välittämisen tunne on keskeisen tärkeä kokemus.

Toisen ihmisen läsnäolon ja kosketuksen kokeminen. Sisareni oli viime viikolla sairaalahoidossa ja totesi puhelinkeskustelussa tuskaisena: ”Kun joku edes halaisi, että paranisin”. Olisi kiinnostavaa (ja rohkeaa!) tehdä sairaalaan performanssiteos ”Häviävän kevyt kosketus”, jossa taiteilija koskettelisi niitä potilaita, jotka ilmoittavat kaipaavansa kosketusta.

Keskeisiksi hoitaviksi elementeiksi nousivat sopusointu, harmonia, miellyttävät värit ja muodot. Miellyttävät materiaalit ja teosten kosketeltavuus luovat turvallisen olon. Kauniin luonnonympäristön välitön katselu, mutta myös muistelu ja ylipäättään inhimillisen yhteiselon onnellisuuskokemukset hoitavat. Esteettinen kokemus käsitetään taiteilijoiden vastauksissa laajemmin kuin pelkästään kontemplatiivisena kohteeseen uppoutumisena. Se voi merkitä kaikkien aistiemme, koko inhimillisen vastaanottimemme, psykofyysistä virittyneisyyttä.

5.5 Taiteilijoiden itseään hoitaviksi kokemia taideteoksia ja teemoja

Puutarha ja puu – arkkityyppiset yhteiset symbolit

Suomalaisen taiteilijan psyykeä koskettavat Hugo Simbergin hoivaamista ja kuoleman symboliikkaa puutarhurivertauskuvin esittävät teokset. Puutarhan hoitavuus näkyy vastauksissa

Puutarhanhoitoon puolestaan liittyy elämän, kasvun ja myös kaiken katoavaisuuden ajatus, mutta ennen kaikkea hoitaminen; niin kukkien kuin puiden tai ihmisten

---

⁵¹ Omakohtainen muisto Porin sairaalasta; eräs minulle tuntematon sukulaistaan tapaamaan tullut mies sutkautti huoneseuruetta viihdyttäen ”Kun rupee saamaan hunajaa huulille ei muut lääkityst kaipaakka”.

Se näkyy myös monissa teoksissa, joita tekijät toivat näyttelyyn (Helena Laine, Helena Kause, Sirpa Ojala, Anja Levoranta, Petri Rummukainen).

Pitkään tabuna pysynyt kuolema suomalaisessa elämisen kulttuurissa välittää juuri Hugo Simbergin kuvaamana itseänikin syvästi koskettavan merkityksen. Kuoleman puutarha sisältää elämän tarkoitusta koskettavan ydinajatuksen aiheen. Kasvatamme taimia kuolemalle. Elämän kiertokulku on normaaleista normaalein.

Hugo Simberg, Kuoleman puutarha. Lempeä ja hymyilevä kuoleman kuvaus hauska ja lohdullinen, hyppää yli tuskasta ja pelosta ja antaa ajatuksille uuden ja helpomman tien. Kuolema on ystävällinen puutarhuri.

Derek Jarmanin puutarha. Puutarhan tekeminen on ollut Jarmanille mitä ilmeisimmin hoitavaa, sillä hän oli vakavasti sairas sitä tehdessään ja se jäi hänen viimeiseksi taideteoksekseen – elämään hänen kuolemansa jälkeen. Meri äärettömänä on läsnä myös Jarmanin saarella. Taiteilijalle kivipuutarhan rakentaminen on ollut kuoleman läheisyydessä suuri hoitava tapahtuma.

Meri ja syvä sininen, kaihon, etäisyyksien ja äärettömyyden symbolit tyynnyttävät

Dalin varhaisteos sisarestaan Anna Mariasta – värien herkkyyks, valo A:n asento toivo paremmasta ikkunasta aukeavan merimaiseman takia

Näyttelyteoksissa puutarhaa sivuaa myös yksittäisen puun teema. Siitä tekivät teoksia Pirkko Holm, Terttu Suominen, Titta Valla ja Maija Ylitalo. Puuaiheisten teosten nimet viittaavat jo niiden symbolisiin hoitaviin merkityksiin: *voimia antava puu, hyvän tiedon puu, maailmanpuu, pihapuu, nimikkopuu ja pyhä puu.*

Luonto koetaan maalaustaiteen impressionistisen klassikon Claude Monet'n kautta tunnetiloina. Monet'n lummelammen kauneusnäyt viittaavat myös luonnon, kasvien ja veden estetiikan antamaan tervehdyttävän elämyksen voimaan. Taiteilijat kuvaavat Monet'n Lummelampi-teoksia: *rakastan vettä – teosten värimaailmat puhuttelevat sisäistä minuuttani; olen onnesta liikuttunut.*

Hoivaamista kuvaavat taideteokset

Suomen taiteen klassiset maalaukset Helene Schjerfbeckin Toipilas ja Hugo Simbergin Haavoittunut enkeli koetaan katsojaa hoitaviksi teoksiksi.

kuvaa hoivaamista; lohduttava tunnelma; toivon tunne

Suomalaiset äänestivät Hugo Simbergin Haavoittuneen enkelin Ateneumin Taidemuseon 2006 järjestämässä mielipidekyselyssä Suomen Tauluksi. Schjerfbeckin Toipilas asettui toiselle sijalle.⁵² Melankolia ja empatia kertovat meistä pelkkää hyvää.⁵³

Eräs taiteilija kuvaa musiikkielämyksen hoitaneen häntä. Taiteen mekkapaikalle matkustaminen voi merkittävällä tavalla vahvistaa kokemusta:

John Cagen Musiikkitilateos kirkossa Kasselin Documentassa

Rakkauden allegoriat ovat pidettyjä teoksia, myyttisiin mittoihin yltävistä taideteoksista mainittiin muun muassa

Tizianin Maallinen ja taivaallinen rakkaus, jostain syystä vanhempi taide

Huumori mainitaan, mutta hyviä huumoria viljeleviä tekijöitä kaivattaisiin mielestäni lisää:

Alice Kairan sirkusaiheiset maalaukset – niissä on ihmisläheistä syvästi ihmistä ymmärtävää huumoria.

useimpiin ympäristöihin sopii lempeä leikki ja hyvän toivon kuvat

---

⁵² Kivirinta Marja-Terttu, Haavoittunut enkeli on Maamme Taulu. Helsingin Sanomat 3.12.2006

⁵³ Seppälä Olli, Näkökulma. Kotimaa 1.12.2006

Anis Kapoor: My body your body 1993. Syvä indigonsininen teos seinällä oli kuin näky johonkin toiseen todellisuuteen. Se antoi minulle voimakkaan tunteen elämän mielekkyydestä – kannan tätä sanoinkuvaamatonta tunnetta mielessäni ja sydämessäni pitkän aikaa teoksen näkemisen jälkeen. Elin tuolloin henkisesti raskasta elämävaihetta. Maalasin itse monia yönsinisiä maalauksia ja koin värin oman minuuteni väriksi.

Väriharmonian mainitsee taiteilijoista kaksi, mutta eivät täsmennä, mitä harmonia heille itselleen tarkoittaa. Mark Rothkon maalaukset mainitsee kaksi taiteilijaa.

Maalaustaiteen tunneilmaisun kiistaton mestari van Gogh on saanut Auringonkukkiinsa ladattua myyttistä elämänvoimaa, teos joka on lukemattomille katsojille tuttu. Auringonkukat ovat kuin hoitava ikoni itse. Myönteiseksi kuvailtu keltainen väri on oleellinen osa Vincent van Goghin Auringonkukkien energistä sanomaa ja myös Rafael Wardin syvällisen lämmintä maalaustaidetta.

Rothkon maalauksista välittyy värin välittömän voimakas itsenäinen vaikutus katsojaan. Kokemukseen liittyy myös hiljentyneen pyhän kokemus.

Rafael Wardin Aurinkokehrä on energiaa antava, loistava maalaus

Van Gogh Auringonkukat puhutteleva ja lämmin. Näen siinä tavallaan elämän inhimillisen tapahtuman hänen kuvaamiensa kukkien muodoissa ja asennoissa.

Vincent van Goghin auringonkukkia esittävä kortti oli pitkään työpöytäni vieressä. Luultavasti sen värit ovat minulle tärkeitä, positiivinen vahva keltainen siinäkin.

Keltainen väri mainitaan vastauksissa parantavana. Tosin yksi hoitohenkilökunnan edustaja pitää sitä tietyille potilaille vaarallisena, kylläkään tarkemmin perustelematta kantaansa. Ehkä myytti keltaisesta hulluuden värinä vaikuttaa taustalla.

Oranssi antaa energiaa:

Se sekä rauhoittaa että virkistää. Oranssissa tilassa olen kuin leijona, yhtä aikaa levollinen ja valpas.

Pyhä naiseus, äitiys ja viittaukset madonna- ja neitsyt Maria -kuvauksiin ovat useille naistaiteilijoille läheisiä teemoja. Uskonnollinen kaunis kitsi, kaikille tuttu suojelusenkeliteema, mainitaan myös kerran (samoin erään potilaan vastauksessa).

Suojelusenkeli – antaa lohtua

Hellyyden Jumalanäidin ikonit joissa lempeyttä säteilevä jumalallinen äiti pitää lasta sylissään poski poskea vasten

Arvokas artefakti koskettaa ihmisyyttämme hoitaen meitä. Pietarinkirkon Pietä. Ehkä se on yhteisyys, rakkaus, ei eroottinen vaan äidinrakkaus – lähimmäisenrakkaus.

Olen kerännyt kuvia madonna-aiheesta, lapsista ja äideistä. Ehkä tietämättäni ne hoitavat ja ainakin palauttavat mieleeni äidinrakkauden ja myös lapsen rakkauden äitiin. Ehkä tuo aihe kasvaa hitaasti osaksi myös omaa taiteen tekemistä – saa nähdä.

Edward Munch Madonna, mystisen kaunis

Madonna ja äitiys, hoivan perusikoni toistuu taiteessa kaikkialla maailmassa ja muistuttaa pyyteettömästä rakkaudesta vahvistaen turvan ja hoivatuksi tulemisen tunteita. Eräässä vastauksessa kuvataan 1600-luvun laatukuvien ja 1950-luvun vanhan naisen valokuvan rauhoittavaa vaikutusta. Teosten tulkinnalliset vaikeudet myös hoitavat, ts. pitävät katsojan älyllisesti virkeänä. Kolmanneksi vastauksessa vakuutetaan, että *raadollinen todellisuus ja ristiriitojen läsnäolo pitää aidosti elämässä kiinni*. Tällainen taidekäsitys ei kuitenkaan hoitohenkilökunnan ja suuren yleisön näkemyksissä saa vastakaikua juuri lainkaan, mikä ilmenee asenteissa

tutkimuksen aikana. On paljon sairaita, jotka ovat niin väsyneitä, ettei ulkomaailma kosketa eikä kiinnosta.

Flaamilaiset laatukuvat rauhoittavat, energiaa ja merkitystä antavat taideteokset, joihin sisältyy tietty ristiriita ja sisään astumisen vaikeus, hoitavina koen esteettisyyden, johon liittyy tietty hitaus ja pysähtyneisyys, Minua on jo parin vuoden ajan hoitanut Georgia O'Keefesta otettu valokuva vuonna 1953. Kaunis vanha miettelias nainen. Baconin rikkirevityt henkilökuvat hoitavat minua raadollisuudellaan. Todellisuutta ei saa siloitella.

Myös kaksi muuta vastaajaa tuo hoitavina esiin vahvan kontrastisia teoksia.

Van Goghin kansankuvaukset ovat realistisia intensiivisiä ihmiskuvauksia; puhtaaseen väriin taas keskittyvät Mark Rothkon teokset. Vincent van Goghin ekspressiivinen, elämän hermolla ja mielisairauden rajamaastossa syntynyt taide; vanha taide, ikonit.

Alvar Cavenin voimakkaat värit. Joku Helene Schjerfbeckin nuoruuden omakuva, upea uljas nainen

Taiteilijat ja hoitohenkilökunta kuvaavat tutkimuksessani henkilökohtaisia tuntojaan mieleenpainuvista taiteen historian teoksista, joilla he ovat kokeneet olevan parantavaa voimaa. Yleisesti tunnustetut teokset ovat muodostuneet rakastetuiksi ikoneiksi ja muistuttavat lukuisia ihmisiä yhteisesti koskettavista sisällöistä. Maailmantaiteen tunnetut teokset leimaavat tässä kyselyssä erityisesti taiteilijoiden näkemyksiä hyvistä, hoitavista teoksista. Taidemieltymykset myös muuntuvat ja vaihtuvat uusien kokemusten myötä.

On huomattava, että eri uskontokunnilla on elämässään vakiintuneita kulttuurimuotoja käyttää kuvaa hoitavana, kuten ikonit rukouspaikkoina ortodokseilla. Useissa uskontokunnissa on tapana rakentaa hyvin hartaita ja visuaalisia kotialttareita.

Vain yksi kuvanveistäjä osallistui näyttelyyn ja ehkä siksi taiteilijoiden vastauksissakaan ei ollut mainintoja veistoksista. Veistosten sinänsä kiehtovat hoitavat prinssiipit jäävät näin ollen tässä käsittelyä vaille. Eräs tutkimukseen osallistuva kirjoittaa vastauksessaan:

Nuoren kotkalaisen kuvanveistäjä Olli Mantereen veistos: "Paraneminen". Hyvin henkilökohtainen kokemus sielun haavan parantumisen mahdollisuudesta.

Taiteilijat kuvailivat hoitavaa ympäristöä:

valoisuus, väriharmonia, kauneus, esteettinen ympäristö, potilashuoneen visuaalisesti hellivä ilme, rauhallisuuden luominen

taidehistorialliset teokset, niin taide kuin käsityöteoksetkin, arkkitehtuuri, äänimaailma, musiikki, liike ja liikkuminen, kirjoittaminen, näytelmät, elokuvat, konsertit, taidenäyttelyt, luonnonilmiöt, luonnon kauneus, rauha, huumori, spiraalimuoto, seinämaalaukset, kuvakollaasit, patsaat, valokuvat

luonto, auringonlasku, sateenkaari, merimaisema, meri, kukat, vesi, veden paineettomuus, veden äänten rauhoittavuus, tähdet ja avaruus, pilvien kartat, vuoden ja vuorokaudenaikojen vaihtelu, yön pimeyden lempeys, kivet, niiden lujuus, niihin varastoituva lämpö, ajattomuuden tuntu.

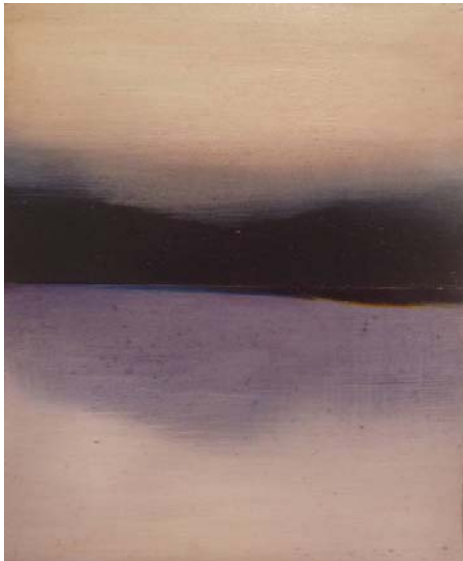
Suomalaisten alkukoti on metsä edelleen ja uskon, että luonto/metsä hoitaa. Sairaalan ikkunasta nähtynä pieni ala vihreää luontoa – se jo rauhoittaa ja hoitaa.

kodin pikku koristukset ja tarve-esineet – ihmiset hoitavat itseään sekä luonnossa että kotona, keräävät ympärilleen muistoja ja hetkiä, ajatuksia ja tunnetiloja eri tavoin koostaen, vanha isäntä nauttii hevosenlängistään, emäntä nauttii viikattujen lakanapinojen katselemisesta jne, myös kirkoissa ja taidenäyttelyissä on esineitä, joita ihmiset mielellään

katselvat. Olisiko kaipuu harmoniaan myös hoitavaa, tiettyyn tasapainoon pääsemistä.

Vastauksissa korostuivat ympäristön esteettiset arvot ja harmonian kokeminen eri yhteyksissä. Sateenkaaren värit, raikkaat värit ja lämpimät värit sekä väriharmonia ja valo koettiin myönteisinä. Pehmeät ja kaarevat muodot ja kauniit kalusteet koettiin muotoja aistittaessa mielihyvän tuntein. ja arkiympäristön esineet ikään kuin tynnyttävinä peruskokemuksina ihmiselle.

Tasapuolisesti oli kuitenkin lueteltu lähes kaikki taiteen ilmaisumuodot hoitavina, veistosten kosketeltavuus myönteisenä elämyksenä, tai kiven lujuus ja siihen varastoituva lämpö ja ajattomuuden tuntu. Luontokokemuksissa hoitavuuden kuvailu puhkesi monilla vastaajilla koskettavan runolliseen kieliasuun – jopa kliimaksiin: veden paineettomuus, veden äänten rauhoittavuus, tähdet ja avaruus, pilvien kartat, vuoden ja vuorokaudenaikojen vaihtelu, yön pimeyden lempeys.

Marjo Heino-Fihlmanin teos Aava välitti näyttelyssä Porin keskussairaalan neurologian osastolla äärettömyyden kokemuksen.

Kuva: Marjo Heino-Fihlman

5.6 Hoitoa estävät tai haitalliset teokset

Kielteisiä reaktioita taiteen kokemiseen kumpuaa myös monista lähteistä. Seuraavassa puretaan esiin näkemyksiä ja ennakkokäsityksiä niistä. Hoitoympäristö on erityisen herkkä negatiivisten tunteiden ja tuntemusten heräämiselle.⁵⁴

Elämän tumma puoli innoitti **taiteilijoita** luettelemaan yllättävän laajan kirjon hoitavan taiteen piiristä pois torjuttavia teemoja ja teosten ominaisuuksia. Luettelen ne seuraavassa:

Aihepiirejä ja teosten ominaisuuksia (yleiset luonnehdinnat)

Hajoamista kuvaavat teokset, pornografiset teokset, väkivaltaiset teokset, yleensä ihmisarvoa tai luontoa loukkaavat teokset, satanistiset teokset. Kaikenlaiset kamaluudet, väkivaltaa verta ja pääkalloja, mustaa väriä paljon. Liika maanläheisyys eli lokakuun ankeus, painajaismaiset kuvat, toisaalta ”aneemiset” teokset.

Manipuloivat, tyrkyttävät, yksipuoliset, valheelliset, rauhattomat, aihepiiriltään negatiivisia tunteita herättävät (kaikista 2 mainintaa).

Pelottavat (6), synkät teokset (2), rumat, masentavat teokset, ahdistavat (2), väkivaltaiset videoteokset (2), veren käyttö teoksissa, raa’at rajut ja paheksuntaa herättävät työt.

Ylenpalttisen hyökkäävät teokset: liian uskonnolliset, liikaa kantaaottavat, liikaa kysymyksiä aiheuttavat

---

⁵⁴ Taidekoulun historiasta muistan kaksi konkreettista tapausta, jotka ovat herättäneet potilaissa voimakkaita negatiivisia tunteita. Satakunnan keskussairaalaan ostettiin oppilastöiden näyttelystä vuonna 1997 Sakari Peltolan humoristinen kiviveistos Riidankylväjä. Se sijoitettiin sairaalan talvipuutarhaan. Teos on sittemmin siirretty sairaalan varastoon, koska se esitti pirua – vaikkakin onnistuneen humoristisesti – ja loukkasi siksi monien katsojien tunteita. Vuonna 1999 opiskelijat muovailivat elävännäköisen harjoitustyön kuvanveistäjä Villu Jaanison ohjauksessa ja tekivät alastonmallista kukin omanlaisiaan tyyliä ja liioiteltuja anatomisia muunnelmia. Töistä koottiin näyttely Kankaanpään kuntoutuskeskukseen, jolloin asiakkaat kokivat, että teoksilla pilkattiin heidän vammaisuuttaan. Teokset piti poistaa näkyviltä.

Häiritsevä äänimaailma, nykYTEKNIikka, kova modernismi

äänekkäät esim. videot, liian voimakkaat maalaukset

Pidän sähköä kaikinensa epäterveellisenä. Keinovaloon tai sähkÖÖn perustuvat teokset. Teräksiset, kulmikkaat ja terävät kovat ja kylmäpintaiset räikeät silmää satuttavat väriyhdistelmät

Pahuuden valta

Ehkä Kalervo Palsan työt ”Molen maalanu ja vihanu” Teemu Mäen työt. En voi ajatella että ne hoitaisivat tämän ajan ihmistä. Kertova taide voisi pikemminkin näyttää, miten päästä pois ahdistuksesta eikä vain toistaa sitä mihin jo hukutaan. Ei kaoottista, shokeeraavaa kakofoniaa – itsetarkoituksellisesti. Ainakin jossain paikoissa hyvin aggressiiviset, esim. raatokärpäsen kuvat eivät välttämättä ilahduta hyvin sairasta ihmistä

Suru, tuska, kivut

Mielenkiintoinen kysymys on se, miten paljon hoitava tai lohduttava taide sairaalassa tai muussa julkisessa tilassa voi sisältää avointa surua tai tuskaa, kivun läsnäoloa. Varmasti toiveet ja assosiaatiot ja kokemus kuvan äärellä voi olla niin monen suuntainen. Ahdistavia tai aggressiivisiä tunteita herättävät teokset sellaisissa paikoissa, joita potilas ei voi halutessaan välttää.

Huonot ja keskeneräisiksi jääneet työt; heikko laatu

Liian räikeä tai päällekäyvät, liian provosoivat ja negatiiviset viestit, huonosti tehdyt työt

Keskeneräiset työt, ne jotka eivät vielä ole kypsyneet valmiiksi vaan synnytetty väkisin kuin sikiöt – katsoja saattaa kokea teoksen pelottavana väkivaltaisena manipuloivana tai synkkänä. Taiteilijan oma pelko raakuus

tai ahdistus saattaa huomaamatta kulkeutua teokseen ja katsoja ei ehkä kestä sitä.

Kuntoutuskeskuksen **potilaat** vastasivat:

Jokaisella on oma makunsa ja tapansa kokea taide (tämä sopii myös edelliseen kysymykseen). Ehkä kuitenkin Dalin tai Picasson tyyppiset teokset eivät edistä parantumista.

”Terävät” – rauhattomat

Liian synkeät, abstraktit joita ei ymmärrä – ei siis kaikki abstraktit. Verta ja suolenpätkiä – ei kiitos. Ristiriitaa sisältävät

Liian synkät värit, risti teoksessa, sekava teos

Kehnot työt eivät katsojaa kohota ja masentavat aiheet tuovat mielenterveydelle epäsuotuisan rajatilan lähelle katsojaa. Luettelo on rumuuden ilmiöiden runsaudensarvi. Vahva katsoja mielestäni jaksaa käydä läpi raskaitakin teoksia, jos teokset on tehty taiteellisella ehdottomuudella. Epävarmuuden ja sairauden koskettama ihminen sen sijaan tarvitsee turvaa raskailta teoksilta.

Keskustelun antamaa asiantuntijan tukea katsojalle pidettiin tärkeänä:

En löydä haitallisia tai estäviä töitä jos ne ovat laadullisesti korkeatasoisia, mutta ehkäpä on töitä, jotka kaipaavat myös potilaan kädestä pitämistä ja hänen ohjaamistaan sanallisesti taiteen maailman syvyyksiin.

Tämä tuki jää monesti antamatta. Hoitohenkilökunta on kiireistä eivätkä hekään elleivät ole asianharrastajia, ala tulkita potilaille taidetta, vaan kaipaavat ehkä taustatietoja ja tukea rohjetakseen keskustella taiteesta.

5.7 Taide älyllisenä haasteena

Suuntasin yksinomaan taiteilijoille kysymyksen ”Jos kaipaat älyllisesti haastavia taideteoksia, kerro ja kuvaile millaisia”. Ehkä mielessäni oli piilossa asenne potilaasta, joka ei sairaana jaksakaan keskittyä älyllisesti haastaviin teoksiin. Taiteilijat sen sijaan joutuvat pohtimaan kulloisenkin teoksen sisältöä ammattityönään ja näin ollen työstämään tekemisiensä kvaliteetteja tiukasti. Siitä huolimatta en väitä, että hyvä taideteos vaatisi järkeilyä ja päättelykykyä vaativan suunnitelman.

On mukavaa, että teos ei heti avaudu, vaan joudun miettimään sitä. Joskus on pakko muuttaa mielipide kun teos alkaa puhua.

Monet taiteilijat mainitsevat abstraktit, geometriset työt, erilaiset haastavat muodot; esimerkkinä muun muassa mahdollisimman minimalistinen teos, jossa näkyy yhden värin monokromaattinen vaihtelu.

Nykytaide, jossa joutuu kokemaan ja ajattelemaan itse, antaa Ideoita, ajatuksia.

Monet surrealistiset teokset, joissa on monia kerronnallisia kerroksia kuin sipulissakin kuten Dalin teokset; jotain ”tämän” tuolla puolen

Yleensä esittävä taide, jossa voi olla filosofinen pohdinta, mutta ei liian selvä sanoma tai esimerkiksi jokin yhteiskunnallisesti kantaaottava teos, jokin sellainen, joka paljastaa yhteiskunnan tai yksilöiden ”oikeana pitämän” naurettavaksi tai sokeaksi.

Symboliset ja monikerroksiset teokset haastavat pohtimaan. Se sisältää usein jotain yllättävää, selittämätöntä, tai jopa outoa. Myös teos jota joutuu tutkimaan pitkään, ikään kuin opiskelemaan ensin, ja sitten vasta sen ymmärtää jollain tavalla – se voi olla palkitsevaa

Myös vastapainoksi eräs taiteilija kokee, että taiteen vaikuttavuus ei täyty älykkään idean voimalla: *En kaipaa älyllisesti haastavia teoksia.* Samanhenkisesti mutta eri sanoin:

Ne eivät opeta, eivätkä selitä. Ne saavat tajuntamme hetkellisesti samaistumaan omaan olemassaoloomme, ja ihmisten yhteiseen kokemukseen ja jäävät avoimeksi.

On taideteoksia jotka ovat merkityksiltään kerrostuneita ja avautuvat hitaasti. Teoksista voi eri mielialoissa ja elämäntilanteissa saada hyvinkin erilaisia kokemuksia: tunnekokemusten ohella pohdiskelua, assosiaatioiden lentoa ja liikettä, kenties toisen todellisuuden kokemuksen. Entä se tuntematon, joka teoksessa koskettaa suoraan katsojan alitajuntaa ja on vaikutuksiltaan kenties väkevintä? Kuinka se haastaa katsojan oivalluskyvyn? Sanaton ei käänny sanoiksi. Katsominen itsessään tekee vaikutuksen.

Taiteen tapa organisoida materiaaliaan on osin riippumaton siihen takertuvista yksilöllisistä merkityksistä. Taiteen keinot voivat sen vuoksi tunkeutua syvälle sairauteen ja pysyä taiteena, siis viestintäkelpoisena rakenteena. Toisaalta sairaus voi tunkeutua syvälle taiteeseen niin, että taide kannattelee sairauden viestiä murtumatta kommunikaation ulkopuolelle.⁵⁵

Fyysisillä teoksilla on kiistaton voima; niiden luo voi palata aina uudelleen. Teatteri, performanssit ja tanssitaide jäävät muistijälkinä mieleen, mutta maalauksen ja veistoksen läsnäolon voi kokea yhä uudelleen. Sen ääreen voi palata. Taideteoksen esteettinen nautittavuus riippuu teoksen monimutkaisuuden tai yllättävyyden asteesta. Toisaalta kompleksisuuden pitää olla jossakin itsestään selvän, toistetun, helpon ja käsittämättömän välillä, muutoin teos menettää mielenkiintonsa.

Koettu elämys ei kokijalleen ole teoreettinen kysymys vaan elämäntunnon ja merkityksellisyyden tiivistymä, jonka jakaminen kanssaihminen kanssa vielä lujittaa taideteoksen ihmisille välittämää yhteisyyden kokemusta.

---

⁵⁵ Valkonen 2000, 24

Kysymys taideteoksen älyllisestä kiinnostavuudesta toi vastauksissa moni-ilmeisesti esiin sen, kuinka hyvät taideteokset ovat useimmiten monikerroksisia ja niihin palaaminen johtaa katsojaa esiyymmärryksestä kohti syvempää ymmärrystä ja oivallusta.

”Työ ei saa vaikeuttaa hoidon toimenpiteitä eikä tavoitteita”, vastaa eräs hoitaja. Silti vaikeasti avautuvista teoksista keskustelun tulee mielestäni jatkua. Sairaaloissakaan ei voi toteuttaa teosten valinnassa vain silmiä hivelevää onnelaa ja sulkea silmiä ”vaikeilta” teoksilta. Ehkä oli liian johdattelevaa koota tekstissä esiin suuri määrä ”hoitoa ehkäiseviä ja haitallisia teoksia”. On harmillista, jos kielteiset näkemykset taiteesta alkavat kumuloitua niiden mielissä, jotka ovat kiinnostuneita saamaan taidehankkeita sairaaloihin. Kielteiset ilmiöt oli kuvattu erityisesti taiteilijoiden vastauksissa tehokkaalla ruudilla. Mieleeni juolahti kysymyksistäni huolimatta opportunistinen olettamusten vastainen ajatus: jospa ärsyttävien teosten vaikutus sairaalaympäristössä sittenkin on elvyttävä ja herättävä vastoin ennakkoajattelua! Marjo-Riitta Simpanen ei tue näkemyksissään ärsyttäviä irtiottoja: Hänen mukaansa ihmiset pitävät teoksista, joissa on jotakin tuttua, johon voi samaistua. Sairaalaan sijoitettavan taiteen tulee hänen kokemuksiensa ja haastattelujen pohjalta olla rauhallista ja levollista. Stressaantuneet potilaat eivät kaipaa päänvaivaa tai jännitystä. Sairaana etsitään luontaisesti asioita, jotka tuottavat myönteisiä latauksia. Niitä tuottaa hyvä taide, joka on hengeltään voimaa antavaa. Hänen mukaansa uskonnollinen ja poliittinen taide tai alastomuus ei kuulu sairaalamiljööseen.⁵⁶ Risto Ojanen luki tutkimustani ja opponoi osuvasti reunamerkinnällään Simpasta: *uskonto on monelle tie tyyneyteen ja vahvistumiseen, alastomuus taas luontoon, luonnollisuuteen, eheyteen.*

5.8 Runsaasti palautetta saaneet teokset

Muutamit näyttelyteokset keräsivät runsaasti palautetta katsojilta. Marianne Berg-Lukalan sängynpeittoonsa tekemä Meksiko-applikaatio sai ihailevia kommentteja.

Upean näköinen taitoa vaatinut teos, poikkeava materiaali.

---

⁵⁶ Simpanen 2007, 17–18

Se on sekä käyttö- että koristetaidetta. Se on valoisa, rauhallinen, Raikas, levollinen, juhlallinen, mielikuvitusrikas, monikäyttöinen.

Sitä voi vapaasti kosketella, tuntea, aistia koko keholla tai asettaa seinälle tai sängynpeitoksi.

Arki ja pyhä yhdistyy. Houkuttelee koskettamaan, kääriytymään, lepoon.

Millaisia muistoja, vaikutelmia ja ajatuksia teos Sinussa herättää?

Siitä huokuu tavallaan elämän kirjo

Lentelen utupilvellä liidellen, veden välkkeessä uiskennellen, maan lämmössä loikoillen – Elämä on ihanaa unelmaa! Mieli on kirkas ja avoin. Tulevaisuus toivoa täynnä. (asiakas)

Mieleen nousevat lapsuuden leikit ja ilot, uimaretket, aina lämpimät kesät, juhannusjuhlat. Mieli vapautuu turhasta painolastista. Tekee mieli itsekin tarttua toimeen: ottaa tikut ja ompelukone esiin. (asiakas)

Lapsuuden tilkkutäkki, etelän matka ja eksotiikka, tuo naisten taidot esille

Henkistä hyvää oloa, rauhallisuutta, kauneutta.

Marianne Berg-Lukala Meksiko, 2006 applikaatio, Kankaanpään Kuntoutuskeskus

Yksityiskohta Meksiko-applikaatiosta

Meksiko-applikaation tekijä on työkyvyttömyyseläkkeellä ja hänen oikea kätensä on lähes toimintakyvytön. Sitäkin merkittävämpää on hänelle ollut hitaasti ja hartaasti ommella applikaatio omaan peittoonsa. Peittoon lähes kaikki ihmiset suhtautuvat todennäköisesti myönteisenä suojan antajana. Marianne kannustaa kipeänakin luovuuteen ja toimintaan. Hänellä on nytkin tekeillä taidetekstiili, johon hän applikoi vanhoista lakanoista nimikirjaimia.⁵⁷

---

⁵⁷ Juhantalo Liisa, Marianne Lukala palaa mielellään, Kankaanpään Seutu 29.3.2007.

Anja Levoranta: Polku, 2006

Osasto I:n potilaista kymmenen vastasi pitävänsä päiväsalin sijoitetusta Anja Levorannan Polku-maalauksesta. Yksi vastaaja ei pitänyt teoksesta, mutta ei perustellut kantaansa.

Maalauksen värikkyyttä kiitti neljä vastaajaa. Useat vastaajat kuvailivat teosta: *rauhottava harmoninen, tasapainoinen, levollinen, selkeä, kaunis, mukaansa tempaava, pirteä. Voisin kulkea kyseistä polkua ja istahtaa. Antaa katsojan mielikuvitukselle tilaa. Teos joka sopii päiväsalin seinälle.* Taiteilija itse halusi katsojille *pienen lepoa tuottavan vaelluksen kuvassa.* Alun perin hänen suunnitelmansa oli tehdä teos lähellä kuolemaa elävälle potilaalle. Henkilökohtaiset kokemukset olivat tehneet aiheen keskeiseksi.

Näyttelyn päätyttyä Anja Levoranta kertoi työstävänsä Polku-teosta edelleen. Teos on tekijälleen tärkeä symboli oman polun luonteesta, joka runoilijankin ilmaisemana arvoituksena *tuntemattomaan tupaan vie.*

Terttu Suominen: Hyvän tiedon puu, 2005

Pääterveysaseman henkilökunnan suosikkiteos oli vastausten perusteella Terttu Suomisen Hyvän tiedon puu, joka oli ripustettu hallintokerroksen aulatilaa. Kahdeksan vastaajaa oli siihen kiintynyt. Myös kaksi potilasta henkilökunnan lisäksi oli maininnut maalauksen. Sitä luonnehdittiin:

kaunis sommittelu, rauhalliset kauniit, ihanat värit, hillitty, syksyinen, putoavat lehdet tuovat mieleen syksyn ja myös ajatuksia syrjäytymisestä.

Kolme henkilökunnan jäsentä mainitsi pitävänsä Terttu Suomisen rehevästä ja värikylläisestä Elämää ja kasvua -sipuliasetelmasta, joka oli sijoitettu henkilökunnan ruokalan seinälle. Terttu Suominen itse toivoo, että *katsoja löytäisi teoksesta lämpöä, myönteisyyttä ja hyvää mieltä, niin värien kuin aihepiirienkin myötä*. Tekijän omakohtaiset kokemukset ovat antaneet aihetta hyvien kauniiden ja lohduttavien puolien etsimiseen ja löytämiseen teoksissa.

Eräs potilas toivoi tulevaisuudessakin voivansa katsoa Helena Kausen maalausta Löysin kukan tuoksuvan. Helena Kauser kertoo halunneensa tehdä tuttuja, tunnistettavia kasveja maalaukseensa.

Veiko Kespersaksin kalligrafiset tekstisommitelmat sisälsivät Niksi-Pirkan humoristisia arkipäivän toimintaohjeita ja niitä kommentoitiin:

Tunnelma on iloinen, saa potilaat hymyilemään. Siinä on tuotu pirkkalehden niksien humoristisuus taiteellisesti lahjakkaasti esiin.

Taideopiskelija Tero Puiston abstrakti maalaus kirvoitti vastakkaisia näkemyksiä. Joillekin hoitajille sen abstraktit kineettiset kuviot tuottivat päänsärkyä. Maalauksen onnistunutta sijoitusta myös kiitettiin ja sen rytmisen rakenne ja kuvioiden toistuvuus virkisti katsojia.

Katri Hakkarainen, 2006. Hento lento, taiteilijan lahjoitus Kankaanpään mielen-terveyskeskukselle. Kuva: Katri Hakkarainen

Katri Hakkarainen teki teoksesta esitteen, jossa hän kertoo työstään:

Hento lento on kuvaus mielenmaisemasta. Synkkä pimeys on juuri väistynyt. Toivo on tullut tilalle. Ennen auringonnousua on aina pimeintä. Surun, masennuksen ja kärsimyksen keskellä voi tuntua, ettei aurinko enää koskaan nousekaan. Vähäinenkin valo, pieni askel eteenpäin, muutos, herättää toivoa. Toivon ihmisille vähemmän järkeä ja enemmän

rakkautta. Teos on lahjoitus ja omistettu kaikille mielenterveysongelmista kärsiville. Aina on toivoa.

Katri Hakkaraisen teosta luonnehdittiin:

Rakastan sen keveyttä ja värejä, elävää liikettä ja vapauden tunnetta; uskallettu vaikutelma, pirteä, moniulotteinen; se on älykäs ja hullu yhtä aikaa.

Tulee mieleen Sci-fi -vaikutteiset fantasiamaalaukset, avaruus, toisaalta hedelmät, hyönteiset ja eroottinen lämpö.

Taiteilija lahjoitti teoksen ja se on ripustettu mielenterveyskeskuksen rappukäytävään valkoiselle seinälle.

Titta Vallan teossarja Paineettomuus – Oma tila – Oleminen, 2006

Viisi Porin neurologian osaston henkilökunnan edustajaa mieltyi Titta Vallan Sinisten puitten teossarjaan. Vallan töitä luonnehdittiin:

Tyyni, viileä, rauhallinen (3), rauhoittava, kaunis, ärsyttämätön, neutraali, ajaton, selkeä, taulut yhteen sopivia, harmoninen kokonaisuus, hyvät värit ja tyyl.

Tuo mieleen jotakin maisemaa kotiseudulta, hyviä ajatuksia, kesämuistoja.

Tekijä itse vastasi kysymykseen, millaisia vaikutuksia tavoittelet katsojan saavan:
Mahdollisesti tunteen tilasta, avaruudesta, hapesta. Että olisi hyvä hengittää, että olisi tilaa omalle minuudelle.

Valla kertoo tekevänsä työt kaikille ikäryhmille, mutta ehkä eniten aikuisille (siis myös vanhuksille).

Voi olla että työni ovat visuaalisesti kovin hiljaisia ja jäävät useimmilta lapsilta ja nuorilta huomaamatta.

Puhuntaa – mielipiteitä näyttelystä

Näytteillä olleet teokset eivät herättäneet hoidon kannalta haitallisia ristiriitoja. Mielestäni taiteilijat osasivat luonnostaan ja intuitiivisesti löytää empaattisen näkökulman tekemiinsä teoksiin. Sairaalan läheisen tilanne oli taiteilijoille omakohtaisesti koettua ja antoi syvyyttä ja motivaatiota teosten tekemiseen.

Näyttelyn päätyttyä teoksia haluttiin katsella edelleen. Muun muassa Kankaanpään kuntoutuskeskuksessa teokset saivat jäädä paikoilleen jopa vuoden loppuun asti. Aikatauluissa joustettiin myös, koska taiteilijat hoitivat kuljetukset itse. Näyttelyvakuutuksen päättyminen oli tiedostettu riski. Etukäteen pelättyjä varkauksia ei kuitenkaan tapahtunut. Ylipäätään hoitajat, potilaat ja taiteilijat olivat tyytyväisiä projektiin ja arkipuheessa kuulin toistuvasti luonnehdintoja: *hieno, syvälinen asia, erittäin hyvä idea*. Tämä myönteisyys viitanee siihen, että taiteen arvo koettiin sairaalaympäristöissä merkittäväksi. Jos taidetta ei lainkaan esitetä, ei hoitavan taiteen kulttuurinen mahdollisuuksien kirjo pääse kehittymään, saati kukoistamaan.⁵⁸

---

⁵⁸ Näyttelyn piilotavoitteena oli myös avata työtilaisuuksia taiteilijoille. Idealistina toivon, että tilaajien ja toteuttajien oma aktiivisuus ja ennakkoluulottomuus tuottavat tulevaisuudessa taiteilijoille haasteellisia ja kiinnostavia yhteiskunnan tarpeita tukevia merkittäviä taideprojekteja.

5.9 Taiteilijoiden ehdottamia jatkotoimenpiteitä

Prosessi antoi periaatteessa mahdollisuuden tutkia taiteilijoiden tavoitteita ja sitä, miten ne ovat teoksissa toteutuneet ja toisaalta miten taiteilijoiden tavoitteet kohtaavat kokijoiden mielikuvat teoksista. Monet haarautuvat polut, joita tutkimus herätti, voivat tulevaisuudessa viriävissä tutkimuksissa löytää syvenevää tietoutta hoitavasta taiteesta.

Taiteilijoiden esittämät jatkotoimenpiteet Taide hoitaa -projektille ovat moninaisia ja haastavia. Hoitavan taiteen eri sovelluksia kehittävään ajatteluun saavat pohdittavaa niin vapaaehtoisryhmät, taiteilijaseurat, yksityiset taiteilijat kuin terveydenhoitoalan monet ammattilaisetkin. Taiteilijat ehdottivat:

kyselyitä

Lisää kyselyitä: kysytään potilaiden mielipiteitä, yritetään saada päättävät elimet tajuamaan taiteen merkitys hoitavana keinona ja mielenvirkistykseenä.

Aktiivisuutta taiteilijoilta. Tiedustellaan potilailta ja henkilökunnalta mitä he toivovat.

palkitsemista, kaupallisen kulttuurin keinojen ottamista tueksi.

Esim. vapaaehtoinen katsojapalautekaavake, vastaajien kesken arvotaan palkintona esim. voittajan haluama taideteos.

Palkitsemalla osallistujia: Arvovaltainen henkilö valitsee parhaimman hoitavan taideteoksen.

Pyydetään palautetta katsojilta ja annetaan vastineeksi taiteilijoiden tekemiä kortteja tai muita teoksia.

Mainostamalla ja järjestämällä ryhmä kierroksia näyttelypaikoissa.

Taiteilijat visioivat taiteen sosiaalisen näkyvyyden malleja laaja-alaisesti. Ensinnäkin he toivoivat sairaaloiden hankkivan taiteilijoilta teoksia tiloihinsa. Heidän mielestään projektia voisi laajentaa muihinkin kuntiin Satakunnassa ja myös muualle kuin sairaaloihin: vanhainkoteihin, kehitysvammaisten hoitokoteihin ja muihinkin julkisiin tiloihin. Yhteyshenkilön tarve oli selvästi havaittu. Myös teemaviikot ja seminaarit saivat kannatusta. Taiteen hoitavuus koettiin toimivaksi kaikissa julkisissa tiloissa.

Jos joku näyttelyn teos saa useammin kuin kerran negatiivista palautetta, poistetaan työ tai se ei ole jatkossa mukana. Teokset kuvataan ja esitellään muille laitoksille, esim. Porin kaupunginsairaala, Harjavallan sairaala, vanhainkodit tms. Täytyisi olla yhteyshenkilö.

Henkilökunta- ja potilaspalautteen kautta asiaa voitaisiin jatkaa. Näkisin tärkeänä kokonaisnäyttelyn kierrättämisen eri paikoissa – ja palautetta erityisesti sen kaikilta katsojilta.

Taide hoitaa -projekti voi olla missä tahansa tilassa, missä työskennellään tai muuten oleillaan. Kirjastot, terveyskeskukset, virastot, kaupungintalo, lentokentät rautatieasemat, pankit, vakuutusyhtiöiden asiakaspalvelutilat.

Projektin vetäjä voisi olla vaikka taiteilijaseura, joka valitsee innokkaat vetäjät. Taidetoimikunta on yksi mahdollisuus sekä kulttuuritoimi.

Sairaala voisi sallia auloihin tai eri osastoille vaihtuvia näyttelyitä, esim. taiteilijaseurojen kautta. Taiteilija hoitaisi käytännön työt. Sairaaloissa voisi joku toimia yhteyshenkilönä, jolta voisi kysyä paikkaa ja aikaa. Jonkinlaiselle koordinaattorille ja koollekutsujalle vain pitäisi maksaa palkkaakin. EU-rahaa.

Taidekoulu, taidetoimikunta tai joku muu organisaatio voisi järjestää hoitavan taiteen viikot joka vuosi samoin kuin on esim. Ilon ja valon Satakunta ja muita vastaavia laajalle alueelle levittyviä tapahtumia.

Esiintyviä taiteilijoita hoitolaitoksiin ja taiteilijat piirtämään potilaita

Jos itse olisin sairaana sairaalassa, olisin tosi innostunut näkemään ammattitaiteilijoiden performansseja tai runo/tanssiesityksiä sairaalaympäristössä tai käymään keskusteluja taiteilijoiden kanssa sairaalamiljöössä. Sairaaloihin olisi myös helppo järjestää videotaidenäyttelyitä – siellä olisi aikaa rauhassa katsoa videotaidetta tai elokuvataidetta – ja voitaisiin järjestää keskusteluja esitysten jälkeen.

Minusta olisi myös hyvin hoitavaa, jos lahjakkaat piirtäjät esim. taidekoulun opiskelijat ja opettajat menisivät sairaalaan piirtämään muotokuvia vuodepotilaista. Minusta ainakin olisi mielekästä olla mallina, jos kerran muutenkin joutuisin olemaan paikallaan. Se että toinen ihminen tutkisi hahmoani tarkasti ja ikään kuin pysähtyisi minuun, olisi mielestäni terapeutista.

Pienet näyttelytilat tai galleriat sairaaloissa ja hoito- ja kuntoutuslaitoksissa, joissa olisi mahdollisuus jatkossakin pitää näyttelyitä.

Mieleeni tulee video televisiodokumenttitaiteilijan ja kehitysvammaisen maalaamisesta vain kahdestaan tietyn jakson ajan.

Potilaat itse tekemään kuvia

Satakuntalaiset taideterapeutit voisivat olla yhden päivän sairaalapotilaiden käytettävissä niin, että vuodepotilaat saisivat kokeilla taideterapiaa, sillä kyllä sängyssäkin voi piirtää tai maalata. Potilas siirrettäisiin terapian ajaksi huoneeseen, jossa ei olisi muita ihmisiä, jotta luottamuksellisuus säilyisi.

Ehdotukset ovat erinomaisia, mutta edellyttävät alueellisia ja paikallisia koordinaattoreita, jotka kantavat vastuun ja hankkivat rahoituksen. Sairaalaiteen projektien jatkuvuuden turvaamiseksi käytännössä taiteilijoista Ulla Karsikas ehdottaa perustettavaksi hoitavan taiteen työryhmää, Mirja Vallinoja palkattua koordinaattoria.

Jatkuvuuden turvaaminen heijastuu useiden taiteilijoiden vastauksista. Innovatiivinen hoitotyön tukeminen taideprojektein avaa taiteilijoille työtilaisuuksia sairaalataiteilijoina. Sairaalataiteilijan toimenkuva voi olla moninainen ja oman taiteen tekemisen ohella niin potilaiden kuin henkilökunnankin osaamista ja osallistumista kannustava.

6 Yhteenvetoa – tulevaisuuden sairaalamaisema ja taide

Tämä tutkimus ei näytä toteen parantumisia. Tavoitteena oli kartoittaa niitä myönteisiä vaikutuksia katsojan mielentilaan, joita taiteen läsnäolo voi laitoksissa saada aikaan.

Olen tutkimuksen aikana kokenut, että sairaanhoitokulttuuriin liittyy suljettua normistoa, joka rajaa tutkimusavaruutta. Jokainen työyhteisö voi rajata sosiaalisen ja kulttuurisen perinteensä luonnetta ja toimia torjuntaseinänä ”taiteellekin”. Tällöin kirjoitetut ja kirjoittamattomat hoitotyötä säätelevät ajattelumallit sulkevat taiteen pois hoitoetiikan keskiöstä eikä taiteen hoitava vaikutus saa tilaa arvona eikä laitoksen esteettistä kulttuuria koeta tarpeelliseksi kehittää. Taiteilijat voivat vastaavasti torjua hoitavan taiteen käsitteen taiteen vapauden nimissä.

6.1 Positiivinen taiteen arki

Myönteisiä signaaleja on suodattanut hankkeeseen osallistujien mielissä, kuten jo tutkimuksen aloittaessani uumoilin:

1) Taideteokset tuovat hoitoympäristössä työskenteleville ja siellä vieraileville potilaille ja heidän läheisilleen kauneuden, turvallisuuden, viihtyvyyden, mielekkyyden ja kotoisuuden tunteen kokemuksia.

2) Taideteokset tukevat terveydenhoitoalan henkilökuntaa ihmisen kokonaisvaltaisen hyvän hoidon tavoitteissa. Tärkeää on, että hoitoyhteisön jäsenten maailmankuvaan kylvetään siemen jatkaa keskustelua ja olla aloitteellisia taiteen olemassaololle työympäristössään.

3) Myös taiteilijat saavat konkreettisen toimintaesimerkin ja sosiaalisesti haastavan näkökulman aktivoitua projektin jälkeen jatkossakin sosiaalisesti arvokkaiden, ”auttavien” teosten pohdiskeluun ja toteuttamiseen. Taiteen hyvä leviää ja verkostoituu arkeen, yhteiskunnan työelämän ytimeen.

Hoitava piirre teoksissa on vain yksi ulottuvuus. Taideteokset pakenevat selityksiä ja saavat jokaiselta katsojalta uusia erilaisia luonnehdintoja; siksi en tyypitellyt eri katsojaryhmiä. Yleisluonteiset vastaukset tuottivat luonnehdintoja, joita leimasi myönteinen suhtautuminen taiteen hoitavuuteen. Yksityiskohtaisempaa tietoa tulisi koota, jos halutaan tietoa määrätyn potilasryhmän asenteista ja toiveista. Lisäksi rankoilla teosvalinnoilla voidaan saada katsojien asenteet ja ennakkoluulot tarkemmin esiin, mutta silloin voidaan kysyä tutkimuksen teon eettisyyttä.

Taideteoksen tekeminen ei kuitenkaan noudata ennalta määriteltyä ohjeistoa, kakkureseptin tapaista valmistamistyötä. Siksi tutkimus ei pyrikään tarjoamaan malleja johonkin määrättyyn hyvän hoitavan taiteen kategoriaan, vaan taiteilijoilla säilyköön autonomia tarjota taidetta hoitavaan ympäristöön.

Eräs vastaaja korostaa, että

itsenäiset taideteokset, joita ei ole tehty tiettyyn tilaan, vaan taideteoksiksi an sich, voivat myös perinteiseen tapaan soveltua hoitoympäristötiloihin.

Vaihtamalla teosten paikkoja ajoittain voidaan löytää työpaikan osapuolia tyydyttäviä hoitavia ja parantavia teoksia. Tilanne jossa katsoja saa taiteesta ravintoa sielulleen, on olosuhteisiin sidottu. Maatessaan sairaalassa ja kehon oireillessa ihminen tarvitsee juuri siihen tilanteeseen soveltuvaa, yksilölliset toiveet täyttävää, henkistä virkistystä ja hoitoa. Taidetarjonnan sujumiseen tarvitaan kuitenkin asiantunteva henkilö, jolla on aikaa hoitaa potilaskohtaisia tilanteita. Taidelainaamotoiminta on yksi mahdollisuus.

Potilaat saavat valita ympärilleen teoksia, joita todella haluavat katsella. Keskustellessaan kuvista hoitajat ja potilaat löytävät toisiinsa elävän kontaktin, joka ei keskity vain hoitoon. Nopeasti vaihtuvat tilanteet sairaaloissa eivät kuitenkaan tee lainaamotoimintaa mielekkääksi.

Työyhteisössä monien työntekijöiden näkemykset ja toiveet kauneudesta ja viihtyisyydestä menevät myös ristiin, kuten tämän tutkimuksenkin vastaukset ovat osoittaneet. Optimaalista mielenvirkistykseen tilaa ei yksin taideteosten esillä pidolla saavuteta. Ympäristön tekevät siinä elävät ihmiset, heidän läsnäolonsa ja keskinäinen vuorovaikutuksensa. Hyvähenkisessä ympäristössä voidaan kokea, että hoitamisesta itsestään tulee taidetta.

Tarja Pääjoen mukaan kaikkien ihmisten elämäntarinat tuottavat meille tarinoiden aineksia ja ovat jaettavissa. Sairaalakkin voi olla kodin kaltainen turvallinen liittymisen saareke yhteisöllisyyttä kaipaavassa ihmisten maailmassa.⁵⁹ Keskustelun ja kohtaamisen kimmokkeet eivät löydy valkoisista seinistä ja kellojen tyranniasta. Tapahtumien ja teosten ja esineiden syke sen sijaan haastaa ”tohtorin ja potilaat”. Aistien kokemukset, tilaan, valoon ja väreihin liittyvät mielihyvän tuntemukset voidaan kokea hoitavan ympäristön peruspilareiksi.

Miten paljon kodinomaisempia tai jopa kulturelleja potilashuoneet ja sairaalamiljöö siis voisivatkaan olla. *Taukotilan estetiikka on myös tärkeä – siellä voi henkilökunta hoitaa itseään ja se taas vaikuttaa potilaisiin.* Toiveenani on, että näyttelytoimintaa aktiivisella ja antamalla sysäys uuteen toimintaan saataisiin selvä konkreettinen esimerkki kulttuurisesta muutoksesta sairaalataloissa. Erityisesti Hiljentymishuone sairaalan taidetilana on eräs niukasti käytetty hoitavan taiteen muoto.

Kokosin 16.6.2008 sairaalapotilaana ollessani ehdotuksia, joista keskustelin sairaanhoitaja Pirjo Jokisen ja apulaisosastonhoitaja Sirpa Salmisen kanssa. Esillä oli ajatus perustettavasta työryhmästä Pro taide, hyvinvointi, kauneus Satakunnan keskussairaalaan (muistaen sairaalapastori Raija Kiviniityn jo vuonna 2004 esittämän toiveen, ks. s. 79). Esitin erilaisia työryhmävaihtoehtoja:

---

⁵⁹ Pääjoki 2004, 128

1. Sairaalan johdon alainen työryhmä, jossa jäseniä henkilökunnasta sekä taiteen asiantuntijoita. Edellyttää määrärahaa budjetissa.
2. Työryhmä, jossa taiteesta kiinnostuneita henkilökunnan edustajia ja toimintavalmiita porilaisia, jotka luovat taiteen hankintaperinteitä.
3. Rekisteröity yhdistys "Pro hoitava taide". Etu: yhdistys voi hakea projektiapurahoja eri lähteistä.
4. Keskussairaalan taidetyöryhmä, jossa edustus Satakunnan ammattikorkeakoulu Kuvataide, Porin yliopistokeskus, yritys-elämä, lääketeollisuus jne; vastaa laajennettuna ensimmäistä, mutta pyrkii löytämään sponsorointirahoitusta teoshankintoihin.
5. Porin Taiteilijaseuran sairaalataiteen taiteilijatyöryhmä, toimisi mm. säännöllisen näyttelytoiminnan järjestäjänä eri osastoilla.
6. Uudisrakennusosien toteutuessa prosenttiperiaatteen noudattaminen taideteoshankinnoissa suhteessa rakennuskustannuksiin.

Keskustelun pohjalta Sirpa Salminen lupasi viedä aloitetta eteenpäin. Pienin askelin tulisikin pitää aiheen edistämisestä huolta:

Hoitavan taiteen teemasta on tutkimuksen valmistuttua mahdollista järjestää pienryhmäkeskusteluja ja seminaari, jossa työn jatkuvuuden polkuja kartoitetaan: Etsitään toimenpiteitä, joilla taiteen käyttämättömiä mahdollisuuksia aktiivisesti kehitetään hoitavan ympäristön tueksi. Tavoitteena on, että tapahtunut projekti virittää keskustelua hoitoympäristöjen kehittämisestä niin hoitoalan henkilökunnassa, taiteilijapiireissä kuin yleisössäkin ja saadaan virikkeitä työ- ja hoitoympäristöjä kohentaviin toimenpiteisiin sairaalan eri toimintatasoilla. Näyttelytilanne kirvoitti vastanneiden tietoisuuteen ajatuksia siitä, miten näyttelykokemus ja tämä tutkimus tulisi palvelemaan tulevaisuudessa hoitoympäristösuunnittelua ja sen kehittämistä. Keskustelu taiteen terveydenhoitoon vaikuttavista tekijöistä voidaan jatkossa ulottaa suuren yleisön tietoisuuteen jatkamalla ja kehittämällä hankkeita, joita tutkimuksen osapuolet ovat esittäneet.

6.2 Taiteen itseisarvo – nykykulttuurissa unohdettu elämänarvo?

Taiteilijoilla on runsaasti hyviä ehdotuksia, mutta korostan sitä, että hoitavan ympäristön ei pidä muotoutua elämästä vieraantuvaksi, liian kiltiksi ansarikauniiksi ympäristöksi. Hyvät taiteilijat ovat monesti kärsimysten kautta luoneet väkeviä mestariteoksia, joiden vastaanottaminen ei välttämättä ole helppoa, mutta silti vaikeiden teosten tai tuskaa ilmentävien teosten esittämistä sairaalatiloiissa on syytä harkita. Kriisissä, sairaana, ihminen on itseensä sulkeutunut, mutta voi myös avautua vastaanottavaiseksi. Raja mieltä hämmentävän ja neutraalin harmonisen teoksen välille hoitavassa merkityksessä on vaikea vetää.

Taiteen tapa organisoida materiaaliaan on osin riippumaton siihen takertuvista yksilöllisistä merkityksistä. Taiteen keinot voivat sen vuoksi tunkeutua syvälle sairauteen ja pysyä taiteena, siis viestintäkelpoisena rakenteena. Toisaalta sairaus voi tunkeutua syvälle taiteeseen niin, että taide kannattelee sairauden viestiä murtumatta kommunikaation ulkopuolelle.⁶⁰

Jokaiseen ihmiseen kytkeytyy monta minuuden roolia. Vuosien myötä näitä rooleja puhuttelevat eri maailmoista syntyneet ja tehdyt teokset, eri aikoina eri vahvuuksilla.

Eläytyminen ja vastaanottokyky on yksi mielenterveyden lähde. Mielestäni vastaanottamisen kyky on elvyttävä ja verrattavissa luomisen kykyyn. Katsoja katsoo ulos sairaudestaan syventyessään hyvään taideteokseen. Keskittyneessä tarkastelun tilassa katsoja unohtaa ympärillään olevan maailman ja syventyy hahmottamaan itselleen mieluista, stimuloivaa teosta. Katselu herättää aktiivisen mielentilan, jossa elämykset painuvat tajuntaan ja synnyttävät uusia assosiaatioita ja mielikuvia. Vastaanottava luominen antaa syvää tyydytystä. Siksi käydään konserteissa, taidenäyttelyissä. Tätä kanavaa ei pidä katkaista, jos ihminen sairastuu. Pikemminkin sitä pitäisi vahvistaa, seitsemän taiteen eri keinoin!

Hienoja mielenterveyspotilaiden taidekokoelmia on tällä hetkellä suurten hoitorakennemuutosten takia osittain varastoituina, kuten muun muassa Nikkilän

---

⁶⁰ Valkonen 2000, 24

sairaalan kokoelmat⁶¹. Esimerkiksi St. Annen sairaalassa Ranskassa on taiteeksi luokiteltu lahjakkaiden mielisairaiden taiteen kokoelma. Sen lähtökohta on tunnetun taiteilijan Jean Dubuffet'n perustama Art Brut -seura, joka keräsi teoksia vuodesta 1948 lähtien.⁶² Rumuuden ja vaikeiden teosten torjunnassa on maltti paikallaan myös hoitoympäristöissä.

Ajatuskokeena voi täyttää potilashuoneiden seiniä tällaisilla museoista lainattavilla potilastöillä, ja antaa kokea ja näkyä, mitä kenties hyviä energioita vahvat elämän kolhimien tekijöiden kuvat potilaille antavat. Helsingin Sanomia lukiessa osui silmiini taidefilosofi Theodor Adornon kriittinen näkemys taiteen tehtävästä. Häntä Jakke Holvaksen mukaan loukkaa se, että

taide olisi lohdutusta tuova sunnuntaitapahtuma. Mieluummin se on yhteiskuntaa vastaan suuntautuvaa yhteiskunnallisuutta. Ymmärtämisen tuleekin olla teoksen epäymmärrettävyyden ymmärtämistä. Taiteen kiistämättömän vaikutuksen vuoksi sen yhteiskunnallinen merkitys on tunnustettu. Sen vuoksi keskitetyt, voimakkaat yhteiskuntajärjestelmät ovat halunneet ottaa taiteen suojelukseensa ja valvontaansa. Kokemuksien mukaan tämä on aina johtanut taiteen köyhtymiseen, koska jokainen vallassa oleva järjestelmä on muuttunut konservatiiviseksi taatakseen pysyvyytensä.⁶³

Meilläkin on ajoittain esiintynyt pyrkimyksiä taiteen yhteiskunnallisen valvonnan lisäämiseen. Jos se parantaa taiteen asemaa, niin asia on hyvä. Tärkeintä on kuitenkin varjella taidetta vapauden menetykseltä.⁶⁴

Taiteen määrittely taiteilijan vapaasta itseilmaisusta lähteväksi, riippumattomaksi ilmaisuksi voidaan kokea hoitavan taiteen etiikan vastaiseksi. Lukuisissa tapauksissa autonomiseksi tehty teos kuitenkin soveltuu hyvin tai erinomaisesti hoitoalan ympäristöön, kuten myös tutkimuksessani taiteilijoiden vastauksissa korostettiin.

---

⁶¹ Taipale 2000, 64

⁶² Liikanen 2000, 6

⁶³ Holvas, Jakke, Älä palvo neroa Helsingin Sanomat 10.12.2006.

⁶⁴ Forsius 1977. Esitelmä Lahden Taiteet ry:n nykytaiteen kokoelman esittelyssä Lahden kaupunginsairaalassa 2.11.1974. Julkaistu otsikolla ”Taide kehittää ja parantaa”, Etelä-Suomen Sanomat 14.7.1977.

6.3 Taide sairaalamiljöössä – kipuilua vai lohtua, tuskaa vai huumoria

Kokemus vuodelta 1999 on kirvelevä ja opettavainen. Kun taidekoulun opiskelijoiden muovailmia anatomisia muunnelmia asetettiin kipsiveistoksina näytteille Kankaanpään Kuntoutuskeskukseen oli vammautuneitten asiakkaitten tuskallista katsoa vääristyneitä suhteita ihmisvartalossa. He kokivat teokset pilkaksi itseään kohtaan. Taide välittää parhaimmillaan ihmisille suhteellisuudentajua. Klovnien esitykset perustuvat juuri tähän: inhimillisten virheitten ja heikkojen kohtien käsittely helpottuu huumorin välityksellä.

Jokaisessa ihmisessä piilevä lapsi voi mielestäni saada luvan leikkiä sairaalassakin. Aikuisten hoivaosastoilla voisi olla hellimisleluja ja nukkeja hyvää mieltä ja huumoria herättelemässä. Taide hoitaa -näyttelyssä Raija Kuisman iloisten, tekstiileistä ommeltujen Sirkushevosten sarja puolusti juuri tätä lapsellisen ilon läsnäoloa sairaalassa.

Sveitsiläinen psykoanalyytikko Alice Miller on tutkinut omia maalauksiaan kutsuen niitä äänen antamiseksi sisällä piilevälle lapselle... Jatkuva sananvaihto minussa olevan aikuisen naisen ja pienen lapsen välillä kiehtoo minua. Se heräsi eloon värien ansiosta ja jatkoi myöhemmin elämäänsä myös kirjoittamisessani.⁶⁵

Raija Kuisma: Sirkushevonen, 2006
Satakunnan keskussairaalan neurologian osastolla

---

⁶⁵ Valkonen 2000, 21

Taiteen keinoin voi myös suoranaisesti kertoa siitä, että pelottaa mennä lääkärin vastaanotolle. Taidekoulun stipendiaattinäyttelyssä oli esillä marraskuussa 2006 kaksi pikku nojatuoleissa istuvaa hahmoa, jotka tekijänsä Kaisa Oikarisen mukaan ovat ”Virkattu Tohtori Pahaperseen vastaanotolla”. Puhekuplissa lukee ”Minua pelottaa”. Pelko sairaalaympäristöä kohtaan on monella hyvinkin konkreettinen. Pelkoja lepuuttavia huumorin murusia teoksiin toivoo syntyväksi. Sama tekijä on maalannut ”Korjaamon”, jossa muun muassa konkreettisesti parsimalla hoidetaan toista ihmistä – ja ”Pirun”, joka pikkupirujen virnistäessä vieressä kuristaa toista pirua. Herkkähipiäiset katsojat voivat moralisoida raakaa kuvaa, mutta jos rohkenee jatkaa, symbolitasojen oivaltaminen tuo tarkasteluun taideteoksen kerroksiset spiraalit. Katsoja syventyy pahalta vaikuttavaan kuvaan kuin romaaniin tai raamattuun.

6.4 Utopioista konkretiaan, hankeoraita nousemassa

Kankaanpään kuvataiteessa on kehitteillä taideopiskelijoille ja terveydenhoitoalan opiskelijoille tarjottavia kuvataideterapian kursseja, joiden jälkeen kiinnostuneet voivat osallistua hoitavan taiteen kursseille ja toteuttaa opiskelijatyönä teemaan soveltuvan teoksen. Taiteilijan työskä, jossa pohditaan aktiivisesti hoitavan taiteen olemusta tulisi opiskelijoille näin tutummaksi yhtenä vaihtoehtoisena taiteilijan työnkuvana.

Tämän tutkimuksen aikana on Kankaanpäässä virinnyt aloitteestani taidekeskushankkeen ja paikallisen taiteen ja terveydenhoitoalan eri laitosten välinen keskustelu. Tavoitteena on työllistää taiteilijoita hoitoalan eri kohteisiin *sairaalataiteilijoiksi* hakemalla hankerahoitusta eri lähteistä ja suunnitella näyttelytoimintaa.

Tämän hankkeen tavoitteena on tarjota terveyttä ja hyvinvointia edistäviä taidepalveluja hoitolaitosten asiakkaille. Taidepalveluista esille on noussut sairaalataiteilijatoiminnan luominen ja kehittäminen. Sairaalataiteilijatoiminnan kehittämiseksi antaa Kankaanpäässä hyvän pohjan Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen toimipisteen kuvataideterapian opetus. Sairaalataiteilijatoiminnan ei kuitenkaan ole tarkoitus olla varsinaista tavoitteellista taideterapiaa, vaan

vapaamuotoisempaa taiteilijan ja potilaan välistä vuorovaikutusta ja taiteen tekemistä. Työnohjaajana toimisi mahdollisesti kuvataideterapeutti. Sairaalataiteilijoiksi palkattaisiin ammattiin valmistuneita kuvataiteilijoita. Toiminta voisi tarjota harjoittelumahdollisuuksia myös taideterapiaa opiskeleville kuvataideopiskelijoille. Sairaalataiteilijat suunnittelisivat hoitolaitoksiin potilaiden tarpeisiin sopivia taidetyöpajoja tai muita luovia projekteja yhteistyössä hoitohenkilökunnan ja työnohjaajansa kanssa.

Hoitolaitosten mukaan viriketoimintaa kaivataan etenkin iltaisin ja viikonloppuisin jolloin henkilökuntaa on vähemmän paikalla. Hankkeet voivat olla myös henkilökunnan virkistystoimintaa tukevia. On ollut puhe myös hoito- ja työympäristön kohentamisesta taideteoksilla, sisustus- ja pihasuunnitelmilla tai näyttelyillä. Näyttelytoiminnaksi on ehdotettu hoitolaitoksissa kiertävää näyttelyä. Hoitolaitosten edustajien kanssa on määritelty, minkälaisia hoitolaitoksiin tuotettavien taideteosten on oltava, jotta ne kestävät ja palvelevat tarkoitustaan. Näyttelykutsun on tarkoitus olla avoin ja kuvataiteilijoille suunnattu. Näyttelyyn tulevat teokset valitsee hoito- ja taidealan asiantuntijoista koottu jury.

Hankkeen toiminta-alueeksi määriteltiin aluksi vanhusten hoitolaitosten osalta Kankaanpään kansanterveystyön kuntayhtymän alue, mutta ainakin vammais- ja mielenterveyspalvelujen osalta voidaan toimia koko Satakunnassa. Antinkartanon palvelukodit (Satakunnan erityishuoltoapiiri, palveluja kehitysvammaisille, Ulvila) ja Harjavallan sairaala (Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä) ovat jo luvanneet ottaa vastaan kiertonäyttelyn ja osallistua teosten kuljetukseen. Tässä vaiheessa hankkeelle tehtiin alustava kustannusarvio vuodeksi. Myöhemmin on suunniteltu hankkeelle maakunnallista ja maakuntarajat ylittävää yhteistyötä yhteistyössä Rauman seudun / aluekeskusohjelman kulttuuriverkoston koordinaattori Anu Perttusen kanssa.

Eurassa pidettiin 17.12.2007 yhteistyökokous, johon osallistuivat myös Porin kulttuuritoimi ja Kulttuurivartti Oy, jolta Rauman seutu ostaa työnohjauksen omalle alueelleen. Sovittiin, että seudut valmistelevat omat hankkeensa, jotka linkitetään yhteen isoksi maakunnalliseksi hankkeeksi, jolle haetaan rahoitusta. Kaikki alueen hankkeet ovat tervetulleita mukaan. Hanke verkostoituu myös valtakunnallisesti: Rauman seutu järjestää valtakunnallisen seminaarin, ja Anu Perttunen jatkaa kulttuuri

ja hyvinvointi-teemanyöstämistä kansallisesti aluekeskusohjelman kulttuuriverkoston koordinaattorina. Yhteishankkeella tavoitellaan pysyvää toimintaa. Luovien alojen yritystoiminnan kehittäjä Pirkko Siitari tuo hankkeeseen elinkeinotason. Hankkeen suunnitteluun ovat Kankaanpäässä osallistuneet lukuisat tahot.⁶⁶

Taide-elämysten istutus ihmisten mieliin on työläs prosessi. Kaupallisen arvomaailman, teollisen massakulttuurin, luonnontieteiden ja biotieteiden puristuksessa terveydenhoitoalan ympäristöjen muokkaaminen estetiikan, kauneuden ja ilon periaatteet johtotähtenä, on kulttuuripoliittinen haaste. Taiteen maailman kehittäjät ja politiikantekijät ovat kovin harvassa. Taiteen ääni on hiljainen ja ammattilaisten arvostus on marginaalissa. Mielestäni tarvitaan dynaamista terveyspolitiikan johtajuutta, moniammatillisia tiimejä ja paikallisia prosesseja, jotka tekevät hoitoympäristöjen taidehankkeista omia ja omintakeisia ja paikallisesti värittyneitä. Ilman tekemisen iloa ja tahtotilaa ei synny näkyviä ja tuntuvia hoitavaan taiteeseen pohjaavia uudistuksia.

Liialla suunnittelulla on tutuksi tullut vaara muodostua noidankehäksi, jossa taide jää jalkoihin ja rakkikoirana haukkumaan: arviointi, tutkimus, suunnittelu, johtaminen, muutosten seuraaminen, kehittäminen, arviointi, tutkimus... vaikka tässä kohtaa ei todellisuudessa pitkään aikaan voitaneen puhua yliorganisoidumisesta eikä tutkimusbuumista.

Konkreettisen taiteilijoiden aloitteen kertoi Taide hoitaa -projektin jälkeen kuvataideterapeutti Saija Korpela-Turunen Satakunnan keskussairaalan lastenpsykiatrian osastolta.

*Hei Liisa! Meillä on täällä valmistumassa uusia tiloja lastenpsykiatrialle ja pohdimme erilaisia vaihtoehtoja, mitä seinille ripustetaan. Minä tietysti yritän pikkuruisella äänellä sanoa, että josko satakuntalaista taidetta.*⁶⁷

---

⁶⁶ Puolitaival 2008, 39–40

⁶⁷ Korpela-Turunen, sähköpostiviesti 17.1.2007

Tiedustellessani 4.5.2007 tilannetta, päätöksiä ei oltu vielä tehty. Uudelleen tiedustellessani Saija Korpela-Turunen kertoi 26.6.2008 että aloite oli johtanut tuloksiin. Hän kertoi, että lastenpsykiatrian tiloihin hankittiin useita vedoksia grafiikkaa Esko Railolta ja useita guasseja Anja Karkku-Hohdilta. Sanna Saariselta hankittiin kaksi taidetekstiiliä, Merja Ala-Ollalta kaksi graafista vedosta ja lastenpsykiatrian osaston odotustilaan on sijoitettu Sanna Saarisen toinen tekstiili sekä Raija Kuisman kolme hyvää tuulta levittävää kankaista sirkushevosta (jotka olivat esillä 2006 Taide hoitaa näyttelyssä neurologian osastolla). Teokset valitsivat ylilääkäri Ritva Erkolahti ja kuvataideterapeutti Saija Korpela-Turunen. Osa teoksista sijoitettiin työntekijöiden huoneisiin, osa käytävätiloihin.

6.5 Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rooli

Taiteen hoitavaa ja parantavaa sisältöä on tutkittu, mutta kuinka jatkossa tulisi tutkia – vai tekojako tarvitaan enemmän kuin tutkimusta? Mielestäni tarvitaan yksinkertaisesti taiteen olemista ja lisääntyvää läsnäoloa. ”Satakunnan keskussairaalaan pitäisi saada oma taidetyöryhmä”, sanoo sairaalapastori Raija Kiviniitty Satakunnan Kansan haastattelussa vuonna 2004.⁶⁸

”Ajatukseen ei ole kukaan reagoinut, näin tiukan talouden vuosina”, kertoo Kiviniitty puhelinkeskustelussa 1.12.2006. Taiteilijapiirit, kulttuuriala, sosiaali- ja terveysala sekä poliittiset päättäjät ovat haasteen edessä. Hanna-Liisa Liikasen väitöskirjan loppupäätelmissä todetaan, kuinka marginaalista tavoitteellinen yhteistyö hoitavan taiteen rakentamiseksi vielä on.⁶⁹

Tulevaisuutta on koota tutkijatyöryhmä selvittämään alan kokonaistilanne. ”Suomen sairaaloihin sijoitettu taide tulisi kartoittaa kokonaisuutena, ennen kuin kokoelmat hukkuvat sairaalalaitoksen muutoksen pyörteisiin”, murehtii Assi (Hanna-Liisa) Liikanenkin.⁷⁰ Tutkittuja kokemuksia taiteen vaikutuksesta potilaisiin ja henkilökuntaan ja sairaaloissa vieraileviin tarvitaan, jotta tietoisuus taiteen

---

⁶⁸ Laine, Helena, Taide tuo iloa ja toivoa sairaalaan Satakunnan Kansa 10.4.2004.

⁶⁹ Liikanen 2003, 154–156

⁷⁰ Liikanen 2004

syvällisestä vaikutuksesta ihmiseen tulisi luonnolliseksi tietämykseksi ja ymmärrettäisiin osaksi ihmisen perusarvoja hyvän terveyden osana.

Taiteen tekijöiden teoksien ja produktioiden saavutettavuus kytkeytyvät yhteisön mielenkiintoon. Jos taiteen mahdollisuuksia ei nähdä kokonaisuhoitona tukevana ilmiönä, ei synny kysyntää, eikä löydy tavoitteellista halukkuutta luovien uusien ratkaisujen toteutuksiin. Yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat potentiaalisia paikkoja, joissa uutta luova ja totuttuja käytäntöjä murtava, taiteelle suojele teemojen käsittely voi terveydenhoitotieteissä toteutua.

Sairaalaan sijoitettavaa ”hoitavaa taidetta” ei ole syytä kategorisoida taiteen käsitettä kaventavaksi ja manipuloivaksi. Taiteen tekijöillä säilyy vapaus, vaikka vaikuttavuuden osatekijöitä tutkittaisiinkin. Tutkimustyö jo olemassaolollaan muokkaa terveydenhoitoalaan ammattilaisten ja taiteen tekijöiden lähentymistä ja purkaa kaikkiin ammattikuntiin pesiytyneitä eriasteisia kommunikaatiolukkoja. Hyvät kokemukset taiteen hoitavasta vaikutuksesta voidaan kerätä ja koota tarinoiksi ja tutkimuksiksi vasta kun on riittävästi teoksia, jotka tunnustetaan omalla paikallaan vaikuttaviksi.

6.6 Taide hoitamaan terveydenhoitoalan ammattilaisia

Työturvallisuuskeskuksen informaationsivuilla internetissä perustellaan taiteen tekemisen hyötynäkökohtia, referoiden Cecilia von Brandenburgin vuonna 2003 tekemää tutkimusta Kuvataide työhyvinvoinnin ja tyky-toiminnan tukena:

Miksi emme voisi käyttää taidetta työyhteisöjen toimivuuden, vuorovaikutuksen sekä tuotannollisten innovaatioiden edistämiseen? Saksassa saadut kokemukset osoittavat, kuinka kuvataiteellinen työskentely kohdistuu mielen kohotukseen. Se voi edistää kompetenssia, luovuutta ja uusien asioiden oppimista. Työntekijöiden toimintakykyä osaamista ja motivaatiota voidaan tukea taiteellisilla harjoituksilla, mutta myös tukea kriisejä taideterapioilla.⁷¹

---

⁷¹ <http://www.tyoturva.fi>.

Työterveyslääkäri Mia Fagerlund esittää Satakunnan Kansan kolumnissaan raikkaan kysymyksen: ”Työkykyä koskevissa tutkimuksissa on sivuttu elämysten kokemisen vaikutusta työmotivaatioon ja terveyteen. Liikunnallisesti passiivinen henkilö saattaa nimittäin saada taide-elämyksestä henkistä hyvinvointia ja motivaatiota enemmän kuin liikuntasuorituksesta. Tämä on tutkimuksellisesti mielenkiintoista ja asiaa kannattaisi pohtia enemmän. Pitäisikö siis suositella taidereseptiä liikuntareseptien sijaan?”⁷²

Sekä potilaat että henkilökunta voivat saada omakohtaisesti tehdyistä taideprojekteista syvää tyydytystä. Voidaan olettaa, että taiteen läsnäolo sairaalatoimissa tulee omakohtaisten kokemusten kautta entistä hyväksyttäväksi ja halutuksi. Hoitava on joskus hoidettava, potilas on tohtori, tohtori taiteilija, taiteilija potilas, hoitaja taiteilija!

”Katoavan taiteen” tai ennemminkin taide-esitysten lisäksi on selviö, että tarvitaan yleisön maun mukaista ”vanhanaikaista taidetta” – maalauksia, veistoksia, piirroksia, grafiikkaa, jotka läsnäolollaan välittävät ihmisen mielen ja sielun kuviin kätkeyttä hiljaista tietoa. Kun ne ovat arjessa läsnä, niihin voi aina uudelleen palata. Tämän tavoitteen koin Taide hoitaa -näyttelyn täyttävän.

Terveydenhoitoalan budjeteissa taidehankintamäärärahat ovat marginaalisia. Tässä tutkimuksessa motivoitu hoidon kokonaisvaltaista merkitystä korostava uusi ajattelutapa avaa toivottavasti laitosten sisäistä keskustelua ja motivoi muutoksia rutiiniksi koetun työympäristön uudistuksiin henkilökunnan hyvinvoinnin näkökulmasta. Potilaiden hoidon kehittämisen ohella terveydenhoitoalan väki tarvitsee uusia itsehoidon välineitä myös oman jaksamisensa ja työympäristönsä parantamiseen.

6.7 Idealisti antaja – nuuka jakaja

Tutkimukseni alussa olen esitellyt eri yhteisöjen taideaktiviteetteja sairaaloiden ja toisaalta julkisen terveydenhuollon asenteita taidehankintoihin. Vapaaehtoistyö on

---

⁷² Fagerlund, Mia, kolumni Taidetta Hauenguanossa. Satakunnan Kansa 4.4.2006.

ollut yksityisten idealistien aloitteiden varassa ja käynnistänyt ja rikastanut julkisen hankintapolitiikan muotoja. Legendaarinen on tässä mielessä ollut Kellokosken ylihoitaja Anna Packalen, joka

osti omilla rahoillaan taidetta potilaille, teetti huonekalut alkuperäispiirustusten mukaan, ryijyt seinille Kansallismuseon mallien mukaan, organisoi kauniin puutarhan, ja tarinoiden mukaan harjasi koivutkin valkeiksi, jotta potilailla olisi kaunista. Ympäristön arvostamisen avulla hän halusi osoittaa, että potilaita myös arvostetaan...Sairaalaan on sittemmin perustettu myös taide- ja musiikkiterapeutin toimet ja vahva toiminnallinen osasto.⁷³

Taide hoitaa -näyttelyn osoite, sairaat, hoitoa tarvitsevat, herätti muutamien osallistuneiden taiteilijoiden anteliaisuuden. Sairaaloiden suuret budjetit eivät juurikaan tunne momenttia taideostot. Taiteilijoiden on kuitenkin tarkoitus elää taiteellaan tyypillisimmin näyttelymyynnin kautta. Jos kauppoja ei synny, lahjoituksen yleensä tekee taiteilija, jolla on varaa tehdä lahjoitus. Taide hoitaa-näyttelyn osalta syntyi tuloksia niin lahjoitusten kuin ostojenkin kohdalla.

Vapaaehtoinen osallistuva kansalaistyö on pisara meressä taiteen lanseeraamisessa sairaaloihin, mutta se on valtion toimien ohella inhimillisesti upea tapa kehittää keskinäistä hoitamisen kulttuuria. Se todistaa välittämisen kulttuurin vielä pysyneen hengissä.

Ihmisen hoitamisen normit ovat sidoksissa yhteiskunnan monimutkaisiin, alati muutoksessa oleviin olosuhteisiin. Jatkuva keskustelu terveen ja sairaan, elävän ja kuolevan ihmisen osasta yhteiskunnassa on tarpeen. Se koskee muun muassa hyvinvointiteknologian, humanistisen ihmiskäsityksen ja hoitamisen etiikan painotusten hyvän tasapainon etsimistä. Taiteilijoilla on myötäsyntyinen vietti käsitellä ihmisyyden syövereitä syvältä.

Ehkä vaativan hoitotyön osaavilla terveydenhuollon ammattilaisilla on joustoa ja todellista vuoropuhelun halua kohdata taiteen ammattilaiset, jolloin voidaan luoda

---

⁷³ Taipale 2000, 5

uusia työrutiineja. Ilman hallinnon osoittamia resursseja ei nykyään kuitenkaan voi toivoa uudistuksien syntyvän.

Parhaimmillaan taiteen läsnäolo sairaaloissa tulee muuttamaan käsitystä terveydenhoidosta. Ehkä taiteen kakku voitaisiin jakaa muun muassa opetusministeriössä uusin painotuksin: Suurten vuosittain toteutettujen kansallisten taidetapahtumien paikoilleen sementoitu rahoitus on mahdollista avata uusiin suuntiin. Korkeatasoinen taide kuuluu myös heikoille ja sairaille ja heitä hoitaville tuomaan uutta voimaa ja energiaa. Myös kansallisesti merkittävät rahastot voivat arvokeskusteluja käydessään muuntaa rahanjaon painopisteitä.

Subjektivistien kokemusten jakaminen ja keskustelu on koko ihmisyhteisön asia, ei yksin taiteilijoiden. Sairaalan julkinen ja samalla intiimi tila on haaste kohtaamisille. Ei suljeta potilasta sairauden rajojen sisään vaan annetaan elämän moninaisuuden soluttautua jokaiseen sairaudenkin hetkellä.

Taiteen ja hoitoalan vuoropuhelu tulisi kytkeä työyhteisöjen työmuotoihin, kuten on tapahtunut muun muassa Kellokoskella ja sairaala Ortonissa. Vakiintuneet työrutiinit ja käytännöt kaipaavat tuuletusta. Hoitavan taiteen kulttuuri kasvaa pienistä poikkeavista tapahtumista, teoista ja teoksista.

Mirja Vallinoja: Lohdutus II, 2006, osto, Sosiaali- ja terveysala Pori, Satakunnan ammattikorkeakoulu

Lähteet

- Anttila, Pirkko 2005. Ilmaisu teos tekeminen tutkiva toiminta. Hamina: Akatiimi.
- von Brandenburg, Cecilia 2003. Kuvataide työhyvinvoinnin ja tykytoiminnan tukena. <http://www.tyoturva.fi/tyvi/2003/4/1068648868.html> viitattu 2.9.2005
- Brunila, Mikael 2003. Taidekin voi olla tykyä. Työturvallisuuskeskus, Työyhteisöviesti marraskuu 4/2003. <http://www.tyoturva.fi>
- Elfving, Taru & Kontturi, Katve-Kaisa 2005. Ei mitä vaan miten. Kanssakäymisiä, taidehistoriallisia tutkimuksia. Helsinki: Taidehistorian Seura.
- Forsius, Arno 1977. ”Taide kehittää ja parantaa”. Etelä-Suomen Sanomat 14.7.1977. Esitelmä Lahden Taiteet ry:n nykytaiteen kokoelman esittelyssä Lahden kaupunginsairaалassa 2.11.1974.
- Hyypä, Markku T. 2006 Kulttuuriharrastuksista koituu terveyttä. Suomen lääkärilehti, 19/2006, 2128–2129.
- Lahti, Pirkko 1998. ”Ihminen osaa, jos hän on oppinut”. Terveyttä kulttuurista -seminaari päättäjille ja kulttuuri- ja terveydenhuoltoalan koulutuksesta vastaaville. Hanasaaren kulttuurikeskus 30.1.1998. Järjestäjät Taiteen keskustoimikunta ja Terveyttä kulttuurista -työryhmä. Toim. Pirkko Kokkosalo. Helsinki: Kyriiri.
- Liikanen, Assi 2004. Psykhen tarinat saavat ilmaisuvoimaa taiteesta. Teoksessa Muotokuvia ja psykhen tarinoita. Toim. Aune Laaksonen. Keravan Taidesäätiö, Keravan taidemuseo 2.10. – 21.11.2004.
- Liikanen, Hanna-Liisa 2003. Taide kohtaa elämän. Arts in Hospital -hanke ja kulttuuritoiminta itäsuomalaisten hoitoyksiköiden arjessa ja juhlassa. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.
- Lääperi, Pirjo 2007. Taide parantaa hyvinvointia, Sairaanhoitaja 6–7, 2007.
- Munsterhjelm, Riggert 2002. Kuvataiteesta hoidon voimapotentiali? Invalidisäätiön tiedotuslehti Orton 1/2002: 30 – 34. <http://www.invalidisaatio.fi/>
- Projekt SKA – IDEA plant 2006. Dokumentation från konferensen Kultur för hälsa 7 november 2006. http://www.ideaplant.com/Projects/SKA/kultur_for_halsa.htm viitattu 5.12.2007
- Puolitaival, Virve 2008. Kankaanpään taidekeskushanke, loppuraportti 2008, <http://www.kankaanpaa.fi> – Kankaanpään kaupunki /Ympäristökeskus / Projektit. viitattu 1.6.2008.
- Puusaari, Hille 1995. Värit ja valo hyödyksi hoitotyössä. Mielenterveys 5/1995, 28–31.

Pääjoki, Tarja 2004 Leikkivät tarinat. Teoksessa Taide ja toiseus. Toim. Mari Krappala & Tarja Pääjoki. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Pöllänen, Marjaana 2007. (Sähköpostitiedoston koostaja) Rohkeus ilo kriittisyys. Taide hyvinvointiyhteiskunnan uudistamisessa. ARS 06 -seminaari 17.5.2006 Kiasmassa. www.kiasma.fi

Rauhala, Lauri 2005. Ihminen kulttuurissa – kulttuuri ihmisessä. Helsinki: Yliopistopaino.

Rekola, Liisa 1965. Mielisairaitten taide. Taidekasvatuksen harjoitustyö. Helsinki: Taideteollinen oppilaitos, moniste.

Sederholm, Helena 2001. Taide on vahva lääke. Teoksessa Parantava taide. Toim. Ilona Silenti. Helsinki: Toimihenkilöjärjestöjen sivistysliitto TJS.

Seitsalo, Seppo 2006. Galleria Orton esittää 5. Helsinki: Invalidisäätiö Orton.

Silenti, Ilona 2005. Sosiodesign – kohtaamisen tilassa. Näyttelyraportti. Uudenmaan taidetoimikunta. <http://www.maistraatti.fi/uudenmaantaidetoimikunta/umtt/pdf/sosiodesign%20w.pdf> viitattu 30.12.2005

Simpanen, Marjo-Riitta 2007. Terveyttä taiteesta. Jyväskylä: Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymä.

Taipale, Ilkka 2000. Johdannoksi. Teoksessa Mieli ja taide. Toim. Heikkilä, Tuula Paloheimo Leena & Taipale, Ilkka. Helsinki: Mielenterveyden keskusliitto ry.

Ukkola, Inka 2001. (toim.) Parantava taide, Taideoppikirja lähi- ja perushoitajille. Helsinki: Toimihenkilöjärjestöjen Sivistysliitto TJS.

Valkonen, Markku 2000. Tärkeää on olla mieltä vailla. Teoksessa Mieli ja taide. Toim. Heikkilä, Tuula Paloheimo Leena & Taipale, Ilkka. Helsinki: Mielenterveyden keskusliitto ry.

Vuolle, Tuija & Hämäläinen-Forslund, Pirjo 2001. Mahdollisen lapset. Historiaa ja taidetta. Helsinki: Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö.

Wikström, Britt-Maj, 2005. Samtal kring konstbilder utifrån en pedagogisk struktur. En meningsfull väg till stimulans och hälsa. Stockholm: Karolinska institutet. Institutionen för Folkhälsovetenskap. <http://www.vardalinstitutet.net/documentarchive/1168/1575/1576/3216/3242/4141.pdf?objectId=7337> viitattu 5.12.2007

KUTSU satakuntalaisille taiteilijoille

Kutsun taiteilijoita osallistumaan teoksillaan näyttelyyn

HOITAVA TAIDE 1.8.–30.9.2006. Näyttely sijoittuu erilaisiin hoitolaitosympäristöihin Satakunnan alueella.

Näyttely on samalla Satakunnan ammattikorkean tutkimushanke. Tutkimuksen lähtökohtana on kysymys: millainen merkitys taiteella on potilastyössä ja terveydenhoitoalan ympäristöissä. Tutkimus edellyttää riittävää määrää uusia teoksia, jotka on tehty tätä tutkimustavoitetta varten. Teoksen tekemisen lähtökohtana voi pitää pohdintaa siitä millaista teosta haluaisi katsoa, jos olisi potilaana sairaalassa. Näyttelyn päättyessä järjestetään kirjallinen kysely taiteilijoille, potilaille ja henkilökunnalle.

Kutsutut

1. SAMK Kuvataide kuvataideterapeutit

2. Taiteilijat

3. Taideopiskelijat

Mukaan halutaan teoksia tai teossarjoja, jotka soveltuvat

a. potilastyöhön, sairaalahuoneisiin sijoitettuina

b. hoitolaitosten ja sairaalahenkilökunnan työympäristöihin

Alustavina teosten sijoituspaikkoina ovat:

Kankaanpään Kuntoutuskeskus

Kankaanpään kansanterveystyön kuntainliiton terveyskeskus ja vuodeosastot

Satakunnan Keskussairaala, muun muassa lasten-, neurologian ja sydänosasto

Kankaanpään Kuntoutus

SAMK Sosiaali- ja terveysala Pori, opiskelijoiden harjoitustila

Ilmoita osallistumisestasi 31.3. mennessä oheisella ilmoittautumislomakkeella, puhelimitse tai sähköpostilla.

Teosten sijoittaminen valittuihin kohteisiin: Tekijä voi itse ehdottaa teokselle haluamaansa sijoituspaikkaa ja kakkosvaihtoehtoa. Teosten tulisi olla valmiita ja pakattuja 30.7.2006. mennessä.

Teosten kuljetukselle näyttelypaikkaan on vaihtoehtoisia kuljetustapoja: postitus, keskitetty kuljetus tai tekijä vie työn henkilökohtaisesti valittuun kohteeseen

Kankaanpäässä 14.2.2006

Liisa Juhantalo

Liite 2

Kirje, kyselykaavake ja teostietolomake ilmoittautuneille taiteilijoille

TAIDE HOITAA

Hyvä ilmoittautunut osallistuja!

Kiitos mielenkiinnostasi ja ilmoittautumisesta Taide hoitaa projektiin. Ilmoittautuneita on ilahduttavat 37 tekijää.

TAIDE HOITAA 1. 8. – 30. 9.2006

Taidetta Porin ja Kankaanpään sairaaloissa ja kuntokeskuksissa

Kankaanpään Kuntoutuskeskus Kelankaari 4

Kankaanpään kansanterveystyön kuntainliiton terveyskeskus ja vuodeosastot Tapalankatu 20

Kankaanpään psykiatrian poliklinikka Tapalankatu 20

Kankaanpään Kuntoutus Torikatu 5

Satakunnan keskussairaala, Neurologian osasto M1 ja sairaalan kahvio ja käytävätilat Sairaalantie 3
Pori

SAMK Sosiaali- ja terveysala Pori, opiskelijoiden harjoitustila Maamiehenkatu 10 Pori

Näyttely on Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen tutkimushanke. Tutkimuksen lähtökohtana on kysymys: millainen merkitys taiteella on potilastyössä ja terveydenhoitoalan ympäristöissä. Tutkimus edellyttää riittävää määrää uusia teoksia, jotka on tehty tätä tutkimustavoitetta varten. Teoksen tekemisen lähtökohtana voi pitää pohdintaa siitä millaista teosta haluaisi katsoa, jos olisi potilaana sairaalassa. Näyttelystä järjestetään kirjallinen kysely taiteilijoille, potilaille ja henkilökunnalle.

Teosten sijoittaminen valittuihin kohteisiin

Teosten ripustus tapahtuu molemmissa kaupungeissa 30.7.-1.8.2006

PORI

Satakunnan keskussairaalan asetti ainakin 10 ilmoittautunutta ensisijaiseksi, muut esittivät Kankaanpään kohteita sijoituspaikoiksi.

Satakunnan Keskussairaalan osalta on sovittu että ne, jotka haluavat etukäteen käydä varaamassa teokselleen tilan, voivat olla yhteydessä neurologian osastonhoitaja Niina Toivoseen. puh. 6277800. Neurologian osaston Ylilääkäri Juha Matti Seppä on teospaikkojen katselmusta varten varannut keskiviikon 19.7. klo 15.00–17.00. Pyrin myös itse olemaan silloin Neurologian osastolla: Sairaalantie 3 M1, ensimmäinen kerros.

Tällöin voi vielä käydä hiomassa teosta ja sijoitusta yhteen ja myös jättää valmiita töitä odottamaan 1. 8. tapahtuvaa esillepanoa. Muista talon sijoituspaikoista Taide hoitaa -projektissa Teidän tulisi keskustella etukäteen sairaalan yhteyshenkilön Raija Alanissin kanssa.

KANKAANPÄÄ

Kankaanpäähän ilmoittautuneet tuovat työt Taidekoululle, josta ne viisaasti valikoituvat Kankaanpään eri kohteisiin. Jos tekijöillä on mahdollisuus kesän aikana tutustua kankaanpääläisiin paikkoihin ennakkoon, olkaa yhteydessä suoraan minuun 15. 6. mennessä.

Raskaiden suurikokoisten teosten tullessa kysymykseen, sovitaan kuljetuksesta erikseen. Huom. kovin pienikokoisia teoksia ei suositella varastamisen vaaran takia.

Koska useat ilmoittautuneet eivät vielä ole jättäneet tarkkoja teostietoja, liitteenä teostietolomake. Näyttely ei ole virallisesti myyntinäyttely vaan tutkimushanke. Hintatiedot on syytä merkitä, jotta teosten vakuutusasiat voidaan mahdollisuuksien mukaan järjestää.

Asian merkityksen vuoksi toivon että taiteilijoilla riittää talkoohenkeä järjestelyjen suhteen.

Vasta hintatietojen ja sijoituspaikkojen selviytyttyä voidaan vakuutusasia täsmentää.

KYSELY

Toivon, että teeman teoksia työstäessäsi kirjaisit muistiin teeman ympärillä miettimiäsi asioita.

Kokosin tähän muutamia itseäni askarruttavia kysymyksiä. Voit vastata niihin jos ne tuntuvat mielekkäiltä. Sinä ehkä pohdit aivan toisenlaisia kysymyksiä: Pohdi ja kirjoita niihin vastauksia. Voit vastata suoraan kaavakkeeseen tai kirjoittaa vapaamuotoisen vastauksen.

Tavoitteena on päästä vuoropuheluun ja kartoittaa tekijöissä virinneitä varmasti moninaisuudessaan rikkaita kysymyksenasetteluja.

Toivon Teidän lähettävän muistiinpanonne kesän kuluessa ja viimeistään elokuun alkuun mennessä, jotta pääsen ajoissa tutkimaan taiteilijoiden näkemyksiä. Jokaisen vastaus on tärkeä!

HUOM: Tämä on ainokainen kysely taiteilijoille.

TAIDE HOITAA

Taiteilijahaastattelu SAMK Kuvataide 2006 / LJ

Yleistä

Miten määrittelet Hoitava taide käsitteen

Mitä teemaa aloit työstää lupauduttuasi tekijäksi?

Mitä teema merkitsee itsellesi, mistä se on Sinuun tullut?

Mitä olet keskustellut aihepiiristä tuttujen kanssa?

Mitä näkemyksiä pidät tärkeinä hoitavan taiteen laadun kannalta?

Mainitse teos joka on itsellesi tärkeä hoitavassa merkityksessä ja kuvaile miksi.

Tekijän henkilökohtaisia elämyksiä hoitavasta taiteesta

Millaiset työt antavat itsellesi rauhoittavan kokemuksen?

Millaiset työt virkistävät ja antavat energiaa Sinulle?

Jos kaipaat älyllisesti haastavia taideteoksia, kerro ja kuvaile millaisia.

Mitkä esteettisen kokemuksen alueet koet erityisen hoitavina?

Millaiset teokset saattavat mielestäsi olla hoitoa estäviä tai haitallisia?

Teostesi tavoitteita

Mitä vaikutuksia tavoittelet teoksessasi katsojan saavan?

Teetkö työsi lapselle, nuorelle, aikuiselle, vanhukselle?

Mitä rajoituksia ja eläytymistä kukin katsoja edellyttää?

Pohdi myös kysymyksiä, joita tuleva teosten sijoittaminen herättää.

(Omien teosten esillepano, ryhmittely, eri tekijöiden töiden väliset kontrastit, paljous, niukkuus, katsojien näkökulman huomioiminen)

Mitä arvelet sairaalaympäristön työntekijöiden toivovan teosten suhteen?

Mieti millaisia käytännön ongelmia teosten sijoituksissa voi ilmetä?

Pohdi ideoita ja toimenpiteitä, joilla Taide hoitaa -projekti saataisiin jatkumaan ja kehittymään tämän näyttelyn päätyttyä.

Teokset näyttelyyn 31.7.2006 päivän aikana. Lisää mukaan teosluettelo ja teoksiasi kuvaavat tekstit tueksi näyttelypaikan henkilökunnalle ja myös kopio minulle. Teoskuvaukset saavat olla persoonallisesti toteutettuja. Kunkin tekijän teoksista tehdään omat monistesarjat.

Päiväys

Vastaajan nimi

Yhteystiedot

Teostiedot TAIDE HOITAA 1.8.–30.9.2006

Taiteilija _____

osoite _____

e-mail _____

puh. _____

Teoksen nimi ja valmistusvuosi

materiaalit

tekniikka

koko

hintaa

Teostiedot lähetetään tutkijalle ja kiinnitetään jokaiseen teokseenoin

Kankaanpäässä 22.5.2006

Liisa Juhantalo

SAMK Kuvataide

Paasikivenkatu 24

38700 Kankaanpää

Jos sähköposti on käytössä vastatkaa liisa.juhantalo@samk.fi

Sähköpostin ilmoittaneille lähetän kyselyn sähköisesti.

Jos kysyttävää, kilauttakaa 044 7106150

Liite 3

Kyselykaavake henkilökunnalle ja potilaille

Taide hoitaa -näyttely Kankaanpään pääterveysasema

Kyselyn täyttäminen on täysin vapaaehtoista ja kenenkään nimi tai syntymäaika ei tule esille. Kyselyn täyttämättä jättäminen ei vaikuta mitenkään asiakkaan saamaan palveluun Kankaanpään terveyskeskuksessa.

Kysely

Taideteos, joka Sinua miellyttää Taide hoitaa näyttelyssä

TEKIJÄ

TEOS

Miksi pidät teoksesta?

Kuvaile esillä olevan teoksen tunnelmaa.

Millaisia muistoja, vaikutelmia ja ajatuksia teos Sinussa herättää?

Millaiset taideteokset voivat mielestäsi olla hoitoa edistäviä?

Millaiset taideteokset voivat olla mielestäsi hoitoa estäviä tai haitallisia?

Millaisia teoksia haluaisit tulevaisuudessa katsella potilaana sairaalassa?

Kerro vaikutelmiasi Taide hoitaa näyttelyn johdosta?

Mainitse ja kuvaile joku taideteos, joka on tehnyt sielullesi ja mielellesi hyvää.

Millainen ympäristö on hoitava?

Vastaaja:

(Nimen ilmoittaminen vapaaehtoista)

Mitä taiteen alaa tunnet tai harrastat?

mies

nainen

ikä

Kiitos vastauksestasi! Satakunnan ammattikorkeakoulu Kuvataide / Liisa Juhantalo

Liite 4

Näyttelyluettelot

Taide hoitaa näyttely 18.8.2006–30. 9.2006

Satakuntalaisten tekijöiden teoksia

Kankaanpään Kuntoutuskeskus

Kelankaari 4 Kankaanpää

Järjestäjä Samk Kuvataide / LJ

Näyttelyluettelo

1. Marianne Berg-Lukala

Meksiko

applikaatio ala-aulan nojatuoli

2. Kirsi Hyvärinen II kerroksen aula

Elämänvirta ja susi 2006

öljy kankaalle

3. Kirsi Hyvärinen II kerroksen aula

Lapin lumo 2006

öljy kankaalle

4. Ulla Karsikas III hoitokerroksen aula

Asia 2004

akryylimaalaus

5. Ulla Karsikas III hoitokerroksen aula

Amarillo I 2004

akryyli ja öljypastelli

6. Ulla Karsikas II hoitokerroksen aula

Amarillo II 2004

akryyli ja öljypastelli

7. Lauri Räike I hoitokerroksen aula

Isän syli 1987

akryylimaalaus

8. Lauri Räike I hoitokerroksen aula

Hyvän ja pahan taistelu 1989

akryyli kankaalle

9. Lauri Räike I hoitokerroksen aula

Golgata 1982

akryyli kankaalle

10. Lauri Räike I hoitokerroksen aula

Perille 1996

Akryyli kankaalle

11. Petri Rummukainen IV hoitokerroksen
aula

Puutarhassa 2005

akryyli ja pigmentti kankaalle

Taide hoitaa näyttely 1.8.2006–30. 9.2006

Satakuntalaisten tekijöiden teoksia

Kankaanpään pääterveysasema ja Mielenterveyden poliklinikka

Tapalankatu 20 Kankaanpää

Järjestäjä SAMK Kuvataide / LJ

Löysin kukan tuoksuvan 2006

akryylimaalaus paperille

Näyttelyluettelo

Mielenterveyden poliklinikka, odotusaula

9. Kespersaks Veiko Poliklinikka odotusaula

Pirkka Niksi © Matto

kalligrafia paperille

1. Hakkarainen Katri

Hento lento 2006

Akryyli cotton duckille

10. Kespersaks Veiko

Pirkka Niksi © Jääkaappi 2006

kalligrafia paperille

2. Hallivuo Tuomas

Unissakävelijä 2006

etsaus ja akvatinta

11. Kespersaks Veiko

Pirkka Niksi © Laastari 2006

kalligrafia paperille

3. Hallivuo Tuomas

Siamilaiset kaksoset 2006

etsaus ja akvatinta

12. Levoranta Anja Osasto I päiväsali

Polku 2006

Öljy kankaalle

4. Hallivuo Tuomas

Parantaja 2006

etsaus ja akvatinta

13. Puisto Tero I kerroksen käytävän aula

No. 3 2004

Akryyli kankaalle

5. Reho Hannu

Tauko 2000

vesivärimaalaus

14. Suominen Terttu II kerroksen käytävän aula

aula

Hyvän tiedon puu 2005

Akryyli kankaalle

Kankaanpään pääterveysasema

6. Honkanen Erja Osasto 2 päiväsali

Pieniä unelmia 2004

temperamaalaus

15. Suominen Terttu Henkilökunnan

ruokailutila

Elämää ja kasvua 2005

Akryyli kankaalle

7. Hautala Päivi-Maria Poliklinikka odotusaula

Aarteita 2006

temperamaalaus

16. Ylitalo Maija Osasto II käytävätila

Puun suojassa 2005

värjätty villa, huovutus

8. Kause Helena Osasto 2 päiväsali

**Taide hoitaa näyttely 1.8.2006–30.9.2006, Satakuntalaisten tekijöiden teoksia
Satakunnan Keskussairaalan Neurologian osaston potilashuoneissa ja käytävillä
Sairaalantie 5 Pori
Satakunnan ammattikorkeakoulu Sosiaali- ja terveysala
Maamiehenkatu 10 Pori**

Järjestäjä Samk Kuvataide / LJ

Näyttelyluettelo

1. Helena Laine

Pysäkillä 2006

valokuva ja maalaus

2. Marjo Heino-Fihlman

Aava I, 2006

öljy

3. Marjo Heino-Fihlman

Aava II 2006

öljy

4. Marjo Heino-Fihlman

Aava III 2006

öljy

5. Kari Kuisma

Elämän jatkumo 2006

lasimaalaus

6. Kari Kuisma

Elämän synty 2006

lasimaalaus

7–11. Pirkko Latvateikari-Valkama

Värimaalauksia I-V

vesiväri

12. Sirpa Ojala
Varttia vaille viisi 2006
guassimaalaus

13. Saija Korpela-Turunen
Verho heilahtaa 2006
pastelli, sekatekniikka

14. Leena Passilahti
Nimetön 2006
tempera-öljyväri kankaalle

15. Raija Kuisma
Sirkushevonen III 2006
sekatekniikka

16. Raija Kuisma
Sirkushevonen II 2006
sekatekniikka

17. Raija Kuisma
Sirkushevonen I 2006
sekatekniikka

18. Katja Laakso-Leppänen
Kirsikka kukkii 2006
öljy kankaalle

19. Katja Laakso-Leppänen
Krookukset 2006
öljy kankaalle

20. Katja Laakso-Leppänen
Keväiset tulppaanit 2006
öljy kankaalle

21. Pirjo Huttunen
Nimetön 2006
öljy

22. Pirjo Huttunen
Metsän muisti 2006
öljy
23. Leena Passilahti
Nimetön 2006
öljyväri levyille
24. Leena Passilahti
Nimetön 2006
öljyväri levyille
25. Titta Valla
Paineettomuus 2006
syanotypia lumppupaperi vitriinikehys
26. Titta Valla
Oma tila 2006
syanotypia, lumppupaperi ja vitriinikehys
27. Titta Valla
Oleminen 2006
syanotypia, lumppupaperi ja vitriinikehys
28. Sisko Miettinen
Pyyntöjä ajatuksia, mandaloita, rukouksia
Kunnianosoitus vanhojen tätien
virikkaustöille
Ompelu kerätyistä materiaaleista
29. Vuokko Evilampi
Voimavihreä 2006
akryyli fanerille
30. Sirpa Ojala
Onnen saari 2006
guassimaalaus
31. Sirpa Ojala
Kettujen lomapäivä 2006

guassimaalaus

32. Helena Laine
Puutarhassa 2006
valokuva

33. Helena Laine
pysäkillä 2006
valokuva

34. Helena Laine
Puutarhassa 2006
valokuva ja maalaus, alumiinilistat

Numerot 35–37 ovat pienoisteoksia ja kiertävät potilashuoneiden pöydillä

35. Pirjo Hamm-Hakamäki
Pyykkipäivä meren rannalla
akvarelli ja tussipiirustus

36. Pirjo Hamm- Hakamäki
Illalla rannalla
sekatekniikka

37. Pirjo Hamm-Hakamäki
Kissanpäivät
akvarelli ja tussi samettirasiassa

Potilashuoneen ikkunassa

38. Kari Kuisma
Linnun lento 2006
lyijylasi

39. Mirja Vallinoja
Lohdutus I 2006
Vahaliitu ja akryyli kankaalle

40. Mirja Vallinoja
Lohdutus II 2006 Vahaliitu ja akryyli kankaalle

41. Mirja Vallinoja
Tanssi 2006
Hiili ja akryyli kankaalle

Kankaanpään Kuntoutus
Torikatu 5
Kankaanpää

1. Päivi-Maria Hautala
Aarteita 2006
öljyvärimaalaus

2. Päivi-Maria Hautala
2006
öljyvärimaalaus

3. Pirkko Holm
Elämänpuu 2005
käsintehdyt paperi, sekatekniikka

Osallistuneet taiteilijat

Berg-Lukala, Marianne
Evilampi, Vuokko
Hakkarainen, Katri
Hallivuo, Tuomas
Hamm-Hakamäki, Pirjo
Hautala, Päivi-Maria
Heino-Fihlman, Marjo
Holm, Pirkko
Honkanen, Erja
Huttunen, Pirjo
Karsikas Ulla
Kause, Helena
Kespersaks, Veiko
Korpela-Turunen, Saija
Kuisma, Kari
Kuisma, Raija
Laakso-Leppänen, Katja
Laine, Helena
Latvateikari-Valkama, Pirkko
Levoranta, Anja
Miettinen, Sisko
Ojala, Sirpa
Passilahti, Leena
Puisto, Tero
Reho, Hannu
Rummukainen, Petri
Räike, Lauri
Suominen, Terttu
Valla, Titta
Vallinoja, Mirja
Ylitalo, Maija

Teoshankinnat ja lahjoitukset

Teoksia jäi pysyvästi näyttelyn kohdepaikkoihin sekä ostoina että lahjoituksina seuraavasti:

Taideostot

Neurologian osasto, Satakunnan keskussairaala
Titta Valla Paineettomuus, Oma tila ja Oleminen
syantotypia, lumppupaperi ja vitriinikehys 2006

Ihotautien poliklinikka, Satakunnan keskussairaala
Leena Passilahti Nimetön, öljyvärimaalaus 2006

Hallinto-osasto Satakunnan keskussairaala
Marjo Heino-Fihlman Aava I, öljyvärimaalaus 2006

SAMK Sosiaali- ja terveydenhoito-oppilaitos Pori
Mirja Vallinoja Lohdutus, vahaliitu ja akryyli kankaalle 2006

Kankaanpään Kuntoutuskeskus
Ulla Karsikas Amarillo II akryyli ja öljypastelli 2004
Päivi-Maria Hautala Juuret, öljyvärimaalaus 2006

Taidelahjoitukset

Pori Satakunnan keskussairaala

Pirjo Hamm-Hakamäki lahjoitti kolme pienoistyötä, Pyykkipäivä meren rannalla, Illalla rannalla ja Kissanpäivät, jotka saa sijoittaa haluttaessa potilaspöydille.

Helena Laine lahjoitti 4 suurta puutarhavalokuvaa, Pysäkillä 2006 1 valokuva ja maalaus, Pysäkillä 2006 2, valokuva, Puutarhassa 2006 1 valokuva ja maalaus, alumiinilistat ja Puutarhassa 2006 valokuva.

Sisko Miettinen Pyyntöjä, ajatuksia, rukouksia, mandaloita, ompelu käsin ja koneella 2006

Kari Kuisma Elämän synty 2006 ja Elämän jatkumo, lasimaalauksia 2006

Kankaanpää

Kankaanpään mielenterveyskeskus

Katri Hakkarainen Hento lento, akryyli cotton duckille 2006

Tuomas Hallivuo Unissakävelijä, etsaus ja akvatinta 2006

Kankaanpään pääterveysasema

Helena Kause Löysin kukan tuoksuvan, akryylimaalaus paperille 2006

Tero Puisto Numero 3, akryyli kankaalle 2004

Terttu Suominen Hyvän tiedon puu, akryyli kankaalle 2005

Maija Ylitalo Puun suojassa, värjätty villa, huovutus 2005

Kankaanpään Kuntoutuskeskus

Marianne Berg-Lukala Meksiko, applikaatio 2006

Satakunnan ammattikorkeakoulun raportit

ISSN 1457-0696

- 1/2000 Päivi Jaatinen: ”KEITÄ, MISTÄ, MIKSI JA MILLÄ AIKEILLA?”
Selvitys tutkintoon johtavan koulutuksen syksyllä 1999 aloittaneista opiskelijoista.
- 2/2000 Seppo Pamppunen: SAMK-AUDIT 1999-2000. Satakunnan ammattikorkeakoulun laatu järjestelmän itsearviointi.
- 3/2000 Seppo Pamppunen: SPT-AUDIT 1999-2000. The self-assessment of the quality management system of Satakunta Polytechnic.
- 4/2000 Päivi Jaatinen: MERKITYKSIÄ VAI MUOTTEJA? Satakunnan ammattikorkeakoulussa syksyllä 1999 opintonsa aloittaneille suunnattu oppimistyyli- ja oppimisstrategiatutkimus. 1. osaraportti.
- 5/2000 Kirsi Sirola: TOIMIALAN TEHTÄVÄ JA MERKITYS SATAKUNNAN AMMATTIKORKEAKOULUSSA. Selvitys sosiaali- ja terveystalouden toimialalla.
- 6/2000 Kirsi Sirola: TUTOROINTIPILOTTI 1. Väliraportti
- 7/2000 Marko Kukkonen: SUURI OPISKELIJAKYSELY 2000.
- 8/2000 Päivi Jaatinen: MUOTOKUVA 2000 – Satakunnan ammattikorkeakoulun valintakokeeseen vuonna 2000 osallistuneille hakijoille toteutettu kysely
- 9/2000 Työryhmä: Tarja Heino, Kaija Jokela, Pirkko Kujala ja Eeva-Liisa Moisio. KOHTI YHTENÄISTÄ SAMK: A TERVEYSALALLA. Kenko – työryhmän raportti arviointikäytäntöjen yhtenäistämistä ja uuden käytännön kokemuksista SAMK:n terveystaloudella.
- 10/2000 Hanna Hyttinen: OPTIO vuoropuheluun työelämän kanssa. Sosiaali- ja terveystalouden opettajien työelämäyhteydet vuosina 1997–2000.
- 1/2001 Hanna Hyttinen ja Ritva Kangassalo: LUOTTAMUSHENKILÖIDEN NÄKEMYKSET YK:N IKÄÄNTYNEITÄ IHMISIÄ KOSKEVIEN PERIAATTEIDEN KUVAAJINA
Gerontologinen tutkimus- ja kehittämisprojekti.
- 2/2001 Maarika Iijolainen & Jari Kyngäs: KYSELY LIIKETALouden, MATKAILU- JA RAVITSEMISALAN SEKÄ KULTTUURIN SOVELTUVUUSKOKEISTA LIPOSSA 1999 JA 2000. Selvitys vuosina 1999 ja 2000 suoritetuista soveltuvuuskokeista koskevasta opiskelijakyselyistä.
- 3/2001 Hanna Hyttinen: Yhteisö ja yhteisöhoitotyö Satakunnan ammattikorkeakoulun opinnoissa.
- 4/2001 Matti Boxberg ja Meri-Maija Marva: Rauman seudun matkailun kehittämistoimenpidesuunnitelma. Loppuraportti
- 5/2001 Päivi Jaatinen: MUOTOKUVA 2001. Kevään 2001 yhteishaun kautta Satakunnan ammattikorkeakoulun valintakokeisiin osallistuneille hakijoille toteutettu kysely
- 6/2001 Hanna Hyttinen, Ritva Kangassalo ja Petri Jalonen: SATAKUNNAN VANHUSTYÖNTEKIJÄT. Näkemyksiä vanhustyöstä ja sen kehittämisestä.
- 7/2001 Piia Haapamäki, Teija Harju & Leena Sahankoski, Matti Isokallio, Kirsi Sirola & Annukka Tapani: TIETÄEN JA TAITAEN TERVEYSALALLA. Trainkat-osaprojekti Satakunnan sairaanhoitopiirin alueella.
- 1/2002 Kirsi Sirola: Opintojen ohjauksen arviointi korkeakouluissa – Satakunnan ammattikorkeakoulun itsearviointi.
- 2/2002 Kirsi Sirola: TUTOROINTIPILOTTI 1. 2. väliraportti

- 3/2002 Viveka Höijer-Breär: ”RAHA, RAKKAUS JA ROHKEUS”. Selvitys Satakunnan ammattikorkeakoulun opiskelijoiden näkemyksistä kansainvälisen liikkuvuuden esteistä.
- 4/2002 Päivi Jaatinen: MUOTOKUVA 2002. Kevään 2002 yhteishaun kautta Satakunnan ammattikorkeakoulun valintakokeisiin osallistuneille hakijoille toteutettu kysely.
- 5/2002 Hanna Hyttinen: Perhe- ja yhteisölähtöinen toimintatapa Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden kehittämissuunnitelmissa vuosina 2000-2001.
- 6/2002 Annukka Tapani: SUURI OPISKELIJAKYSELY 2002.
- 7/2002 Satu Vaininen ja Ilmari Rostila: VERSO II -PROJEKTI. Hyvinvointineuvola ammattilaisten silmin. Raportti lääkäreiden, psykologien, sosiaalityöntekijöiden ja terveydenhoitajien ryhmäkeskusteluista.
- 1/2003 Tuula Ruusunen ja Tuula Rouhiainen-Valo: PEDAALI-PROJEKTI. Kokemuksia moniammatillisesta yhteistyöstä ja sosiaalipedagogisen työotteen soveltamisesta peruskoulussa ja ammatillisessa oppilaitoksessa.
- 2/2003 Anne Sankari: MUOTOKUVA 2003. Kevään 2003 yhteishaun kautta Satakunnan ammattikorkeakoulun valintakokeisiin osallistuneet hakijat.
- 3/2003 Anne Sankari: AIKUISHAKIJAN MUOTOKUVA 2003: Kesällä 2003 Satakunnan ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valintakokeisiin osallistuneet.
- 4/2003 Elina Liimatainen-Yläne ja Kirsi Sirola: SYLI-PROJEKTI. Loppuraportti. Porin alueella lapsiperheiden kanssa työskentelevien asiantuntijoiden (terveydenhoitajien, perheneuvolan työntekijöiden ja Mannerheimin lastensuojeluliiton työntekijöiden) oman työn kehittämishanke lasten ja lapsiperheiden huolien tunnistamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.
- 1/2004 Kari A. Sirkka ja Merja Nikkonen: The UN Principles of Older Persons In European Elderly Care Environments. Community Analysis on Elderly Care Environments in Four European Countries.
- 2/2004 Anne Sankari (toim.): SAMKIN JATKOTUTKINTOKOKEILU 2002–2004.
- 3/2004 Kari Juntunen, Airi Meriläinen ja Mika Määttä: AMMATTIKORKEAKOULUJEN T&K-TOIMINNAN KEHITYS JA HAASTEET. Seurantatutkimus 2001–2003.
- 4/2004 Hanna Hyttinen, Salla Seppänen, Eija Hautala, Kari A. Sirkka, Merja Nikkonen & Anja Lammio: EXPECTATIONS AND VISIONS OF ELDERLY CARE AMONG PEOPLE AGED 50–59 YEARS. The Report of Transnational Survey in Finland, the Netherlands, Poland and Hungary & The Country Report of Finland.
- 5/2004 Anne Sankari: AIKUISHAKIJAN MUOTOKUVA 2004. Kesällä 2004 Satakunnan ammattikorkeakoulun aikuiskoulutuksen valintakokeisiin osallistuneet.
- 1/2005 Päivi Jaatinen: KOULUTUSJATKUMO ON – MISSÄ ON OSAAMISJATKUMO? Kielten opetuksen kehittämissuunnitelma. Seurantatutkimuksen 2. osaraportti: Syksyn 2004 lähtötasotestit.
- 2/2005 Joakim Lönnroth: AMMATTIKORKEAKOULUJEN TUTKIMUS- JA KEHITYSTOIMINNAN ORGANISOINTI.
- 3/2005 Osaamiskunto I -projektin ohjausryhmä: TYÖTTÖMÄT TYÖLLISTYMÄÄN, TYÖLLISET KOULUTUKSEEN JA KUNTOUTUKSEEN. Osaamiskunto I -projektin loppuraportti.
- 4/2005 ENTRECARE – HYVINVOINTIALAN YRITTÄJYYDEN KASVUPROJEKTI PILOTTINA SATAKUNTA JA ETELÄ-POHJANMAA. ESR-projektin loppuraportti ja raporttien tiivistelmät.
- 5/2005 RUOTSIN JA ISO-BRITANNIAN HOITO- JA HOIVAPALVELUJEN RAKENNETTA SEKÄ HOIVAYRITTÄJYYTTÄ KOSKEVA BENCHMARKING-TUTKIMUS. Entrecare – Hyvinvointialan yrittäjyyden kasvuprojekti pilotti Satakunta ja Etelä-Pohjanmaa.

- 6/2005 Kari A. Sirkka: KYNNYSTEN YLITYKSIÄ MONIAMMATILLISEN PERHETYÖN ARJESSA. Jaksetaan vanhempana –projektin ulkoisen arvioinnin raportti.
- 7/2005 Anne Sankari: MUOTOKUVA 2005. Kevään 2005 yhteishaun kautta Satakunnan ammattikorkeakoulun valintakokeisiin osallistuneet hakijat.
- 8/2005 Anne Sankari (toim.): SAMKIN JATKOTUTKINTOKOKEILU 2002–2005. Kokoava raportti.
- 9/2005 Päivi Jaatinen: AMMATTIKORKEAKOULUOPIKELIJAN KIELITAITO – HARHAA VAI HALLINTAA? Kielten opetuksen kehittämissuunnitelma, Seurantatutkimuksen 3. osaraportti, Syksyn 2005 lähtötasotestit.
- 1/2006 Hanna Hyttinen: KANSAINVÄLINEN PROJEKTI VANHUSTYÖN KOULUTUKSEN KEHITTÄMISEN VÄLINEENÄ. Selvitys neljästä vanhustyöhön liittyvästä projektista.
- 2/2006 Anne Sankari: SUURI OPIKELIJAKYSELY 2006.
- 3/2006 Salla Salén-Haapala: OPIKELIJAVÄLILÄÄKÄRIN TOIMIVUUS. Sosiaali- ja terveysalalle hakeutuminen ja valikoituminen.
- 4/2006 Hanna Hyttinen ja Pirjo Tuomi: KARHUKUNTIEN PALVELUSETELIPROJEKTI. Loppuraportti.
- 1/2007 Soili Aavanen ja Sirpa Urpilainen: VERISUONIPERÄISEN SÄÄRIHAAVAPOTILAAN HOITOKÄYTÄNNÖT. Porin kaupungin terveyskeskuksessa.
- 2/2007 Projektiryhmä: Sauli Ahvenjärvi (raportin laatija), Heimo Lähdemäki, Esa Mäkinen, Antti Soini ja Kirsi Uola: MERITEKNOLOGIAN TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISHANKE. Tarvekartoituksen loppuraportti.
- 3/2007 Ritva Annala: YRITTÄJYYS SOSIAALI- JA TERVEYSALAN KOULUTUKSESSA. Katsaus Satakunnan ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yrittäjyysosaamiseen.
- 4/2007 Heidi Varpelaide: SATAKUNTALAISTEN PK-YRITYSTEN KOTISIVUT MARKKINOINTIVIESTINNÄSSÄ.
- 5/2007 Liisa Juhantalo: TAIDE HOITAA.
- 1/2008 Sari Lohikoski. KORKEA-ASTEEN TUTKINNON SUORITTANEIDEN KOULUTUSTARPEET SATAKUNNASSA. SENNA. Elinikäisen oppimisen ennakoitihankkeen koulutustarvekartoituksen raportti.
- 2/2008 Sari Lohikoski. AVOIMEN AMMATTIKORKEAKOULUN OPIKELIJA. Profiiliselvitys 2006–2007.
- 3/2008 Jaana Simula (toim.): ONGELMAPERUSTAINEN OPPIMINEN RAUMALAISEEN MALLIIN.
- 4/2008 Päivi Laihonen (toim.) LAPSIPERHEIDEN VARHAINEN TUKEMINEN JA MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ PERHEPALVELUISSA. Lapsiperheiden peruspalvelut ja psykososiaalinen tuki (LAPSOS) -hanke

Raporttien tilaukset: www.samk.fi/julkaisut